

WILEY-KOENIGSDORF • HENDEL-SHIRT

zira fine size

100% COTON • 100% COTON • 100% COTON • 100% COTON

SHAWDOAT DENIM

Ova knjiga je posvećena Ričardu Lečemu

Prvo poglavlje
KUĆA GOSPODINA DŽ. L. B.

MATEKONIJA

Gospodin Dž. L. B. Matekoni, vlasnik Brzih motora Tlokvenga, nije mogao da veruje da je Mma Ramocve, uspešni osnivač Prve damske detektivske agencije, pristala da se uda za njega. To se desilo tek kada je pitao drugi put; kada je prvi put postavio pitanje, za šta mu je trebalo prilično hrabrosti, bio je odbijen - nežno i sa žaljenjem - ali ipak odbijen. Posle toga uzeo je zdravo za gotovo da se Mma Ramocve neće više udavati, da ju je njen kratki i nesrećni brak sa Noteom Mokotijem, trubačem i zaljubljenikom u džez, ubedio da je brak samo recept za tugu i patnju.

Napokon, ona je bila samosvojna žena, imala je privatni posao i sopstvenu, prostranu kuću u Zebrinoj ulici. Zašto bi, pitao se, jedna takva žena prihvatila da živi s muškarcem? Moglo bi da se ispostavi da je s muškarcem teško snaći se, i to tek pošto se razmene zakletve i kad se on napokon smesti u njenu kuću. Ne, zaista, da je na mestu Mma Ramocve, odbio bi bračnu ponudu, čak i od nekog posebno pribranog i dostojnog poštovanja kao što je on sam.

Ali onda, te inkriminisane večeri, dok je sedela s njim na verandi nakon što je on celo to popodne popravljao njen mali beli kombi, ona je rekla da. Dala je pristanak na tako jednostavan, nedvosmisleno ljubazan način da ga je to učvrstilo u uverenju da je ona jedna od najboljih žena u Bocvani. Te večeri, kada se vratio u svoju kuću u blizini starog Kluba odbrambenih snaga, razmislio je o neverovatnoj sreći koja ga je snašla.

On je čovek u kasnim četrdesetim godinama koji do ovog časa nije bio u stanju da sebi nađe odgovarajuću ženu, a sada mu se posrećilo da dobije ruku one žene kojoj se divio više nego bilo kome.

Takva izvanredna prilika bila je skoro nezamisliva i pitao se da se neće iznenada probuditi iz tog slatkog sna u koji je izgleda zalutao.

Ipak, to je bila istina. Sledećeg jutra, kada je uključio radio pored kreveta da bi čuo poznati zvuk kravljih zvona kojima je na Radio Bocvani započinjao jutarnji program, shvatio je da se to uistinu dogodilo i, ako nije promenila odluku preko noći, on je sada čovek pred ženidbom.

Pogledao je na sat. Bilo je šest ujutru i prvo dnevno svetlo obasjavalo je trnovo drvo pod prozorom njegove spavaće sobe. Uskoro će se u vazduhu osetiti dim zapaljene jutarnje vatre, onaj fini

miris drveta koji izoštrava apetit, i on će čuti žamor na raskrsnici kod šikare u blizini svoje kuće, decu koja galame na putu za školu, pospane ljude koji idu na posao u grad, žene koje se međusobno dovikuju, Afriku koja se budi i započinje novi dan. Ljudi rano ustaju, ali bi bilo najbolje da sačeka još sat vremena pre nego što telefonira Mmi Ramocve, da joj ostavi vremena da ustane i napravi sebi biljni čaj. Znao je da ona voli da ujutru posedi pola sata na verandi pijući čaj i da posmatra ptice na svom travnjaku. Bilo je tu pupavaca sa crnim i belim prugama koji su lovili insekte ključajući poput mehaničkih igračaka i golubova s okovratnicima koji su se šepurili zaneti u neprekidno udvaranje. Mma Ramocve je volela ptice i, ako bi ona to htela, on bi možda mogao da joj napravi kavez za ptice. Mogli bi da gaje golubove ili, kao što neki ljudi čine, možda čak i nešto krupnije poput škanjeva, mada mu nije bilo jasno šta bi sa škanjevima uopšte radili kada bi ih odgajili. Oni, naravno, jedu zmije i to bi bilo korisno, ali je i pas sasvim pogodan za to da drži zmije podalje od dvorišta.

Kada je gospodin Dž. L. B. Matekoni bio mali, tamo u Molepololeu, imao je psa koji je tako lovio zmije da je postao legenda. Bila je to malena smeđa životinja sa dve-tri bele fleke i slomljenim repom. Pronašao ga je napuštenog i skoro potpuno izgadnelog na kraju sela i odneo ga u balonu kuću da živi s njima. Ona nije baš bila voljna da troši hranu na životinju od koje nema nikakve koristi, ali on je uspeo da je obrlati - i pas je ostao. Za samo nekoliko nedelja pokazalo se da je koristan jer je ubio tri zmije u njihovom dvorištu i jednu u susedovom polju s tikvama. Od tada se njegova reputacija učvrstila i ako bi bilo ko imao mulca sa zmijama, zamolio bi gospodina Dž. L. B.

Matekonija da dovede svog psa da resi taj problem.

Pas je bio natprirodno brz. Kad bi ga videle da nailazi, zmije su osećale da im pretila smrtna opasnost.

Pas bi se, nakostrešene dlake i s očima koje su se caklile od uzbuđenja, uputio ka zmiji čudesnim hodom kao da korača na vrhovima kandži. Potom bi, na samo nekoliko stopa od plena, zarežao tako da bi zmija to osetila kao vibraciju iz zemlje. Trenutno zbunjena, zmija bi se obično okrenula i počela klizeći da odlazi -

to je bio trenutak kada bi se pas bacio na nju i ščepao je tačno iza glave. To bi je slomilo i borba bi time bila okončana.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je znao da takav pas nikada na kraju ne doživi starost. Ako uspe da preživi do sedme ili osme godine, uspore mu se reakcije, što smanjuje njegove izgleda u korist zmije. Pas gospodina Dž. L. B. Matekonija je na kraju pao kao žrtva jedne skrupčane kobre i umro od ujeda za samo nekoliko minuta. Nema psa koji bi njega mogao da zameni, ali sada... Dobro, to je samo još jedna mogućnost. Mogli bi zajedno da kupe psa i da mu izaberu ime. Zapravo, on bi predložio da ona izabere i psa i ime, jer mu je bilo naročito stalo do toga da Mma Ramocve ne stekne utisak da on pokušava sve odluke da preuzme na sebe. On bi zapravo bio najsrećniji da što manje odlučuje. Ona je veoma umešna žena i on ima potpuno poverenje u njenu sposobnost da organizuje njihov zajednički život, samo da ga ne tera da učestvuje u njenim detektivskim poslovima. To je jednostavno nešto na šta on ne bi pristao. Ona je detektivka; on je automehaničar. Tako i u buduću treba da ostane.

Telefonirao joj je nešto pre sedam. Mma Ramocve je izgleda bila zadovoljna što ga čuje i upitala ga je kako je spavao, što je na secvana jeziku znak ljubaznog ophođenja.

„Vrlo dobro sam spavao“, rekao je gospodin Dž. L.

B. Matekoni. „I celu noć sam sanjao jednu pametnu i prelepu ženu koja je pristala da se uda za mene.“

Tu je napravio pauzu. Ako bi htela da najavi da se predomisli, ovo je bio trenutak u kom bi se to moglo očekivati.

Mma Ramocve se nasmejala.

„Ja nikada ne pamtim šta sam sanjala“, relda je.

„Da pamtim, sigurna sam da bih se sada setila kako sam sanjala jednog prvoklasnog automehaničara koji će jednog dana postati moj muž.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se osmehnuo sa olakšanjem. Njen stav o tome nije mogao biti bolji, tako da su oni, dakle, i dalje vereni.

„Danas moramo da odemo na ručak u hotel

'Prezident', rekao je. „Moraće da se proslavi ovako važna stvar.“

Mma Ramocve se složila. Ona je slobodna od podne pa nadalje, ako mu to odgovara, a možda će se on složiti i da ona dođe kod

njega u poseru da vidi kakva mu je kuća. Sada će imati dve kuće i moraće da odaberu jednu. Njena kuća u Zebrinoj ulici ima svojih kvaliteta, ali je suviše blizu centra grada i bilo je pametnije živeti podalje. Njegova kuća u blizini starog aerodroma ima prostranije dvorište i kod njega je nesumnjivo veća tišina, ali je nedaleko zatvor, i zar nije bilo neko napušteno groblje u blizini? To je bila najnepovoljnija okolnost; ako bi iz bilo kog razloga ostala sama u kući preko noći, ne bi bilo zgodno da groblje bude preblizu. Nije da je Mma Ramocve sujeverna; ona je uobičajeno religiozna, što ostavlja malo prostora za nesmirene duhove i tome slično, ali ipak, ipak...

Po mišljenju Mme Ramocve, postojao je Bog, *Modimo*, koji je živio na nebu, manje-više tačno iznad Afrike. Bog je bio pun razumevanja, naročito za takve kao što je ona, ali bi mnogi ljudi zbog bezobzirnog kršenja njegovih pravila zaslužili kaznu.

Dobri ljudi, kao što je bio otac Mme Ramocve Obed Ramocve, nesumnjivo su dobrodošli kod Boga kad umru. Sudbina ostalih je nejasna, ali njih izgleda šalju na neko užasno mesto verovatno na neko mesto slično Nigeriji - gde im se, kad prizna ju svoja nedela, oprašta.

Bog je bio dobar prema njoj, mislila je Mma Ramocve. Podario joj je srećno detinjstvo, bez obzira na to što je još kao beba ostala bez majke. Odgajili su je njen otac i dobra rođaka i naučili su je šta znači davati ljubav - ljubav koju je ona za uzvrat dala u onih nekoliko dragocenih dana svojoj majušnoj bebi. Kada se završila bebina borba za život, nakratko se zapitala zašto joj je Bog to učinio, ali je s vremenom razumela.

Sada se ponovo pokazala njegova dobrotu, ovog puta u obličju dobrog, ljubaznog čoveka, gospodina Dž. L. B.

Matekonija. Bog joj je poslao muža.

Posle svečanog ručka u hotelu „Prezident“ - ručka na kome je gospodin Dž. L. B. Matekoni pojeo dva poveća bifteka, a Mma Ramocve, koja naročito voli slakiše, zanela se jedući više sladoleda nego što je nameravala - odvezli su se kamionetom gospodina Dž.

L. B. Matekonija da pogledaju njegovu kuću.

„Ovo nije baš najurednija kuća“, zabrinuto je rekao gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Trudim se da je održavam, ali to je teška stvar za

muškarca. Imam kućnu pomoćnicu koja redovno dolazi, ali ona, čini mi se, pravi još veći nered. To je jedna vrlo neuredna žena."

„Možemo da zadržimo ženu koja radi kod mene“, rekla je Mma Ramocve. „Ona je u svemu dobra. U

peglanju. U čišćenju. U ribanju. Ona je za te stvari jedna od najboljih u Bocvani. Možemo tvojoj kućnoj pomoćnici da nađemo neki drugi posao.“

„A ima i soba u kojima su neki delovi motora“, dodao je gospodin Dž. L. B. Matekoni brzo. „Nekad nemam dovoljno mesta u garaži, pa moram ponešto da odložim i u kuću - neke zanimljive motore koji će mi jednog dana biti potrebni.“

Mma Ramocve nije ništa rekla. Ali joj je postalo jasno zašto je gospodin Dž. L. B. Matekoni nikada do sad nije pozvao u posetu u svoju kuću. Već je kancelarija u garaži Brzih motora Tlokvenga, umazana motornim uljem i s onim kalendarima koje su mu slali nabavljači, dovoljno loše izgledala. Po njenom mišljenju, ti kalendari sa svim tim suviše žgoljavim damama, koje su sedele na točkovima i naginjale se preko automobila, bili su idiotski. Te dame su bile u svakom pogledu nekorisne. Ne bi bile dobre da rađaju decu i nijedna ne izgleda kao da ima diplomu bilo kakve škole, pa ni osnovne. One su beskorisne, te devojke za provod koje samo uspaljuju muškarce, a to ni za koga nije dobro. Kad bi muškarci samo znali kako ih ove loše devojke prave budalama. Ali oni to ne znaju i beznadežno je ukazivati im na to.

Dovezli su se do dvorišne kapije i Mma Ramocve je ostala da sedi u kolima dok je gospodin Dž. L. B.

Matekoni gurao srebrno obojena vrata kapije. Primetila je da su psi srušili poklopac od kante za đubre i da su ostaci hartije i đubreta ležali naokolo. Kad bi se ona ovde uselila - kad bi se tako nešto desilo - ovo bi moralo da prestane. U tradicionalnom svetu Bocvane održavanje dvorišta smatra se dužnošću žene i ona nikako ne bi volela da je dovedu u vezu s ovakvim dvorištem.

Parkirali su se ispred trema, ispod grubog zaklona za kola koji je gospodin Dž. L. B. Matekoni napravio od cirade. Bila je to, po modernim merilima, prostrana kuća zidana u vreme kada građevinari nisu morali da vode računa o prostoru. Tada je svima cela Afrika bila na raspolaganju, veći njen deo bio je neiskorišćen i niko nije morao

da vodi računa o prostoru i štedi na njemu. Danas je drugačije i ljudi su počeli da brinu zbog gradova koji su zaposeli šikaru što ih je okruživala. Ova kuća, bolje rečeno oniži su-morni bungalov pod namreškanim limenim krovom, bila je izgrađena za kolonijalnog službenika iz vremena protektorata. Fasade su bile okrečene i izbeljene, a pod je bio od politiranog crvenog cementa u krupnim kvadratima. Takvi podovi u vrelih mesecima uvek rashlađuju noge, iako su kad je u pitanju potpuna udobnost podovi od utabanog blata ili balege neprevaziđeni.

Mma Ramocve se osvrnula oko sebe. Bili su u dnevnoj sobi U koju se ulazilo direktno s ulaznih vrata.

Masivni nameštaj - skupocen u vreme kad je kupljen -

sad je delovao oronulo. Stolice sa širokim drvenim ručkama bile su prefarbane u crveno, a tu je bio i sto od teškog crnog drveta i na njemu jedna prazna čaša i pepeljara. Na zidu je visila slika planine obojene u tamno-smeđe, drvena kudu glava i mala slika Nelsona Mendele. Utisak je bio prijatan, mislila je Mma Ramocve, iako je sve odisalo tom beznadežnošću, tako karakterističnom za neženje.

„Ovo je vrlo lepa soba“, primetila je Mma Ramocve.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je zadovoljno klimnuo glavom.

„Trudim se da ovu sobu dobro održavam“, rekao je. „Treba imati posebnu sobu za važne posetioce.“

„Da li ti dolaze neki važni gosti?“ upitala je Mma Ramocve.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se namrgodio. „Do sada nije bilo takvih“, rekao je. „Ali moguće je da će ih biti.“

„Da“, složila se Mma Ramocve. „Nikad se ne zna.“

Preko ramena je bacila pogled na vrata koja vode u ostatak kuće.

„Ostale prostorije su tamo?“ upitala je ljubazno.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je klimnuo glavom.

„Taj deo kuće nije tako uredan“, rekao je. „Možda da ga neki drugi put razgledamo?“

Mma Ramocve je odmahнула glavom i gospodin Dž. L. B. Matekoni je shvatio da razgledanje neće moći da se izbegne. To je deo koji spada u brak, zaključio je; ne mogu se imati tajne - sve mora da se iznese na videlo.

„Ovuda“, rekao je napeto, otvarajući vrata.

„Moraću zaista da nađem bolju kućnu pomoćnicu. Ova uopšte ne obavlja svoj posao kako treba.“

Mma Ramocve je pošla hodnikom za njim. Prva vrata na koja su naišli bila su poluotvorena i ona se zaustavila pred njima i zavirila u sobu. Prostorija koja je nekada očigledno služila kao spavaća soba bila je prekrivena novinama koje su ležale po podu kao tepih.

Nasred poda bio je motor sa ogoljenim cilindrima, dok su naokolo bili razbacani delovi tog istog motora.

„Ovaj motor je vrlo poseban“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matckoni, gledajući je zabrinuto. „Ne postoji još jedan takav u Bocvani. Jednog dana ću završiti njegovu popravku.“

Krenuli su dalje. Sledeće je bilo kupatilo, sasvim čisto, pomislila je Mma Ramocve, iako prilično ogoljeno i zapušteno. Na ivici kade, na staroj beloj rukavici za umivanje, ležalo je parče karbol sapuna. Osim toga nije bilo ničeg drugog.

„Karbol sapun je vrlo zdrav“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Koristim ga oduvek.“

Mma Ramocve je klimnula glavom. Njoj je bio draži sapun od palminog ulja koji je negovao ten, ali je razumela da muškarcima više odgovara nešto jače.

Kupatilo je bilo sumorno, ali bar je bilo čisto, mislila je.

Od preostalih soba moglo je da se boravi samo u trpezariji koja je imala sto na sredini i jednu usamljenu stolicu. Pod je, međutim, bio prljav, sa tragovima prašine pod nameštajem i po ćoškovima. Ko god da je trebalo da čisti ovu sobu očigledno je nije počistio već mesecima. Šta uopšte radi ta kućna pomoćnica? Da li stoji na kapiji i preklapa sa svojim poznanicima - što su one u stanju da rade, ako ih strogo ne nadgledate.

Mmi Ramocve je bilo jasno da ova kućna pomoćnica zloupotrebljava gospodina Dž. L. B.

Matekonija računajući da je on, s tom svojom pitomom prirodom, neće otpustiti.

Bez obzira na to što su tu bili kreveti, ostale prostorije su bile zatrpane kutijama sa varilicama, šrafčigerima i ostalim neobičnim mehaničarskim delovima. Što se kuhinje tiče, ona je, iako je bila čista, bila potpuno prazna. Tu su bile samo dve šerpe, nekoliko belih plehanih tanjira i mali čajni poslužavnik.

„Ova kućna pomoćnica trebalo bi da mi kuva“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ona i spravlja jelo svaki dan, ali ono je uvek isto. Sve što dobijem su palenta i paprikaš. Ponekad mi spremi bundevu, ali ne baš često. A ipak joj uvek treba mnogo novca za nabavku namirnica.“

„To je jedna veoma lenja žena“, relda je Mma Ramocve. „Kako je nije stid? Kad bi sve žene u Bocvani bile takve, muškarci bi nam davno izumrli.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se nasmejao.

Njegova kućna pomoćnica ga je godinama držala u ropstvu i on nikada nije smogao snage da joj se odupre. Ali sada je možda u liku Mma Ramocve naišla na ravnu sebi, pa će uskoro morati da potraži nekog drugog kog će da zapostavlja.

„Gde je ta žena?“ upitala je Mma Ramocve.

„Volela bih da porazgovaram s njom.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pogledao na sat.

„Trebalo bi da stigne uskoro“, rekao je. „Dolazi svakog dana popodne, negde baš u ovo vreme.“

Sedeli su u dnevnoj sobi kad je kućna pomoćnica pristigla oglašavajući svoje prisustvo zalupivši kuhinjskim vratima.

„To je ona“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „Uvek lupa vratima. Za sve godine koliko radi ovde nijednom nije tiho zatvorila vrata za sobom.“

Uvek samo lupa li lupa.“

„Hajde da odemo do nje“, rekla je Mma Ramocve.

„Želim da upoznam tu damu koja sve ove godine vodi računa o tebi.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je poveo prema kuhinji. Pred sudoperom je stajala krupna žena tridesetih godina i punila čajnik vodom. Bila je znatno viša od gospodina Dž. L. B. Matekonija i od Mme Ramocve i delovala je, iako je bila mršavija, upadljivo snažnije od Mme Ramocve, sa čvrstim mišicama i ja-kim nogama. Nosila je poveliki iskrzani crveni šešir i kućnu haljinu preko haljine. Cipele su joj bile napravljene od čudne sjajne kože, nalik na onu lakovanu koja se koristi za cipele za ples.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pročistio grlo da najavi njihovo prisustvo i kućna pomoćnica se polako okrenula.

„Zauzeta sam...“, zaustila je da kaže, ali se zaustavila ugledavši Mmu Ramocve.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je pozdravio ljubazno, na starinski način. Potom je predstavio svoju gošću. „Ovo je Mma Ramocve“, rekao je.

Kućna pomoćnica je pogledala prema Mmi Ramocve i klimnula glavom.

„Drago mi je da mi se ukazala prilika da vas upoznam, Mma“, rekla je Mma Ramocve. „Gospodin Dž. L. B. Matekoni mi je pričao o vama.“

Kućna pomoćnica je bacila pogled na gazdu.

„Znači čuli ste za mene“, rekla je. „Pa baš mi je milo da vam je pričao o meni. Ne bih volela da mislim kako niko o meni ne priča.“

„Bolje je da se o nekom priča“, rekla je Mma Ramocve, „nego da se uopšte ne priča. Osim ponekad.“

Kućna pomoćnica se sledila. Čajnik je bio pun i ona ga je odmakla od slavine.

„Vrlo sam zauzeta“, rekla je odbojno, „ima mnogo posla u ovoj kući.“

„Ima“, rekla je Mma Ramocve. „Ovde stvarno ima mnogo posla. Da bi se dovela u red ovako prijava kuća zaista mora da se potegne.“

Krupna kućna pomoćnica se ukočila.

„Zašto ste kazali da je kuća prijava?“ rekla je.

„Ko ste vi da govorite kako je ova kuća prijava?“

„Ona je...“, počeo je gospodin Dž. L. B. Matekoni, ali ga je kućna pomoćnica tako preselda pogledom da je ućutao.

„Kažem zato što sam je videla“, rekla je Mma Ramocve. „Videla sam svu onu prašinu u trpezariji i đubre u bašti. Ipak je gospodin Dž. L. B. Matekoni muškarac. Od njega se ne može očekivati da održava kuću.“

Kućna pomoćnica se razrogačila i sad je piljila u Mmu Ramocve jedva skrivajući zlobu. Nozdrve su joj se raširile od besa, a usta je tako isturila kao da će njima da je napadne.

„Ja sam za ovog čoveka radila godinama“, prosiktala je. „Svaki bogovetni dan sam samo radila, radila, radila. Kuvala sam mu dobre obroke i glancala mu podove. Vodila sam računa o njemu.“

„Ne bih rekla, Mma“, rekla je Mma Ramocve.

„Ako ste ga tako dobro hranili, zašto je tako žgoljav?

Muškarac o kome se neko stvarno brine ugoji se.

Muškarci su kao goveda. I to je svima poznato."

Kućna pomoćnica je prebacila pogled sa Mme Ramocve na svog poslodavca. „Ko je ova žena?" upitala je drsko. „Zašto je ušla u moju kuhinju i govori mi ovakve stvari? Molim vas, kažite joj da se vrati u kafanu iz koje ste je pokupili."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se zagrcnuo. „Ja sam je zaprosio", izletelo mu je. „To je moja buduća žena."

Izgleda da je ovo slomilo kućnu pomoćnicu.

„Kuku", zavapila je. „Kuku meni, ne možete se njome oženiti! Ta će vas ubiti! To je najgore što ste mogli da uradite!"

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se primakao i utešno potapšao kućnu pomoćnicu po ramenu.

„Ne brini, Florens", rekao je. „Ona je dobra žena i ja ću se postarati da ne ostaneš bez posla. Imam rođaka koji vodi hotel kod autobuske stanice. Njemu su potrebne spremačice i ako ga ja zamolim, sigurno će ti dati posao."

Ovo, međutim, nije umirilo kućnu pomoćnicu.

„Neću da radim u hotelu, tamo svakog cimaju kao roblje", relda je. „Nisam ja od tih kojima će neko da naređuje - uradi ovo, uradi ono. Ja sam kućna pomoćnica visoke kategorije, samo za rad u privatnoj kući. Oh! Oh! Svršeno je sa mnom. I s vama je svršeno, ako se oženite tom debelom ženom. Ona će vam polomiti krevet. Sasvim brzo ćete umreti. To će biti vaš kraj."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pogledom dao znak Mmi Ramocve da se povuku iz kuhinje. Mislio je da je bolje da ostave kućnu pomoćnicu da se u samoći pribere. Nije očekivao od nje da će lako primiti novosti, ali svakako nije mogao ni da nasluti da će to izazvati tako neprijatno i uznemirujuće ponašanje. Biće bolje da što pre pita svog rođaka da je premesti na taj drugi posao.

Vratili su se u dnevnu sobu zatvarajući vrata za sobom.

„Baš je teška osoba ova tvoja kućna pomoćnica", rekla je Mma Ramocve.

„Nije laka", rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„Ali, čini mi se da nemamo izbora. Moraće da se premesti na drugi posao."

Mma Ramocve je Idimnula glavom. Bio je u pravu, kućna pomoćnica će morati da ide, ali moraće i njih dvoje. Ne bi mogli da žive u ovoj kući, iako ima veće dvorište. Moraće da je ponude na prodaju i da se presele u Zebrinu ulicu. Njena kućna pomoćnica je neuporedivo bolja i paziće ih dobro. Gospodin Dž. L. B.

Matekoni će se začas ugojiti i izgledaće kako i treba da izgleda jedan uspešan vlasnik automehaničarske radnje. Bacila je pogled po sobi. Ima li ičeg što bi odavde trebalo da ponesu u onu kuću? Verovatno nema ničeg, pomislila je. Sve što gospodin Dž. L. B.

Matekoni treba da ponese jeste kofer s odećom i karbol sapun. To je sve.

Drugo poglavlje

STIŽE KLIJENT

Cela operacija će morati vrlo taktično da se izvede. Mma Ramocve je znala da bi gospodin Dž. L. B.

Matekoni bio srećan da živi u Zebrinoj ulici - bila je u to sasvim ubeđena - ali muškarci imaju svoj ponos i ona će morati da bude vrlo pažljiva u sprovođenju te odluke. Teško da bi mogla da kaže: „Tvoja kuća je u groznom haosu; posvuda su razbacani motori i automobilski delovi." Niti bi mogla da kaže: „Ne bih volela da živim tako blizu starog groblja." Bolji pristup bio bi kada bi rekla: „To je divna kuća, sa mnogo soba.

Uopšte mi ne smetaju stari motori, ali sigurna sam da ćeš se složiti s tim da je Zebrina ulica u centru grada bolja za život." To bi bio pravi pristup.

Već je smislila kako bi trebalo da izgleda dolazak gospodina Dž. L. B. Matekonija u njenu kuću u Zebrinoj ulici. Njena kuća nije tako velika kao njegova, ali bi prostora imali više nego dovoljno. Ona ima tri spavaće sobe. Smesrili bi se u najvećoj od te tri, koja je ujedno i najtiša, pošto je u zadnjem delu kuće. Druge dve sobe ona je do sada koristila za odlaganje stvari i za peglanje, ali bi mogla za tu namenu da osposobi pravu ostavu, tako što bi sve odatle prenela u garažu.

Time bi u jednoj sobi napravila mesta za lične potrebe gospodina Dž. L. B. Matekonija. Pa ako baš hoće, može tu da drži i automobilske delove i stare motore, mada bi trebalo nedvosmisleno nagovestiti da je motorima mesto napolju.

Dnevna soba bi verovatno ostala manje-više nepromenjena. Njene fotelje su neuporedivo udobnije od onog nameštaja koji je videla u njegovoj dnevnoj sobi, mada će on možda želeti da donese sliku planine i jedan ili dva svoja ukrasa. Slagaće se sa njenim, među kojima je fotografija njenog oca - njenog tate, kako ga je zvala - Obeda Ramocvea, u njegovom omiljenom sjajnom odelu, fotografija pred kojom je tako često zastajala i mislila na njegov život i na to koliko joj je on značio. Bila je sigurna da bi mu se dopao gospodin Dž. L. B. Matekoni. On ju je bio upozorio na Notea Mokotija, iako nije pokušavao da je spreči da se uda za njega, kako bi neki roditelji učinili. Znala je šta on misli, ali je bila suviše mlada i zaneta naoko

prihvatljivim mladim trubačem da bi se osvrtała na to šta njen otac misli. I kada se taj brak završio katastrofom, on nije počeo da govori kako je predosećao da će to baš tako da bude, nego se samo brinuo za njenu bezbednost i sreću - jer je, naprosto, uvek bio takav. Bila je srećna što je imala takvog oca, mislila je; danas je tako mnogo ljudi bez očeva, ljudi koje su podigle majke ili bake, i koji u mnogo slučajeva čak i ne znaju ko im je otac. Oni su izgledali prilično srećno, ali mora da je zauvek ostala velika praznina u njihovim životima. Možda se čovek i ne brine zbog praznine u sebi ako i ne zna da je ima. Šta da je čovek stonoga, čongololo crv koji se vuče po zemlji, zar bi se kad pogleda na gore sekirao što nema krila kao ptice?

Verovatno ne bi.

Mma Ramocve je bila sklona filozofskim razmatranjima, ali samo do izvesne granice. Ovakva pitanja su bila nesumnjivo izazovna, ali su težila novim pitanjima na koja se jednostavno ne može odgovoriti. Prema tome, čovek mora u jednom trenutku da prihvati da su stvari takve kakve su, naprosto zato što su takve. Tako, na primer, svako zna da je za muškarca loše da se nađe blizu mesta na kome se žena porađa. To je toliko očigledno da jedva da bi trebalo da se konstatuje. Ali opet, u drugim zemljama su se javile te neverovatne zamisli o tome da bi muškarac upravo trebalo da prisustvuje rađanju svoje dece. Kad je Mma Ramocve proćitala o tome u časopisu, to joj je oduzelo dah. Ali onda se upitala zašto otac ne bi mogao da vidi svoje dete na porođaju, da mu poželi dobrodošlicu u ovaj svet i da podeli radost te situacije, i bilo joj je teško da to obrazloži.

Nije da bi rekla da to nije rđavo - uopšte se ne postavlja pitanje da li je za muškarca suštinski rđavo da prisustvuje - ali kako da se opravda takva zabrana?

Neminovno se nameće odgovor da je to rđavo jer stari nauk Bocvane kaže da je rđavo, a stari nauk Bocvane, kao što je svima poznato, zna znanje. To je naprosto tako.

U današnje vreme, naravno, ima mnogo ljudi koji su se izgleda otuđili od tog nauka. Uočila je to u ponašanju đaka koji se laktaju naokolo nemajući nimalo poštovanja za starije ljude. Kad je ona išla u školu, deca su poštovala starije i oborila bi pogled kad bi s njima razgovarala, dok vas danas deca gledaju pravo u oči i odgovaraju

bez zazora. Baš je nedavno jednom dečaku - čini joj se da je imao trinaest godina -

relda da podigne praznu limenku koju je šutirao po tržišnom centru. On je iznenađeno pogledao, nasmejao se i rekao da može sama da je pokupi ako baš hoće, jer on nema nameru da to uradi. Toliko ju je zaprepastila njegova drskost da nije znala šta da kaže. On je skakućući odlutao dalje i ostavio je bez reči. U vreme kad je ona bila mlada, takvog dečaka bi neka žena izlupetala po turu. Ali danas ne smete tuđu decu da udarate na ulici; ako bi vam se tako nešto omaklo, digla bi se velika galama. Ona je, naravno, savremena dama i ne odobrava batinanje dece, ali se čovek ponekad zapita: da li bi taj dečak uopšte i bacio limenku kada bi znao da može da zaradi ćušku?

Verovatno ne bi.

Ove misli o braku, preseljenju i batinanju bezobrazne dece bile su ugodne ali svakodnevni život je morao da se nastavi i Mma Ramocve je morala da otvori ponedeljkom ujutru svoju Prvu damsku detektivsku agenciju, kao što to čini svakog drugog radnog dana, kako god mala bila verovatnoća da će neko telefonirati ili se pojaviti s nekim zahtevom.

Mina Ramocve je osećala da je važno da čovek drži do svoje reči, a na natpisu je stajalo da agencija radi svakog dana od 9 do 17. Do sada nijedan klijent nije došao pre podneva, a najčešće mi dolazili tek kasno popodne. Zašto je tako, ona nije imala pojma, mada joj je ponekad padalo na pamet da ljudima treba izvesno vreme da se okuraže i prelome u sebi da bi nekom priznali da ih nešto muči.

Tako su sedele Mma Ramocve i Mma Makuci, njena sekretarica, i pile biljni čaj koji je svakog jutra pripremala Mma Makuci. Njoj uistinu nije ni bila potrebna sekretarica, ali u svakom poslu koji se uzima ozbiljno potrebno je da postoji neko ko će se javljati na telefon i primati poruke, ukoliko je ona odsutna. Mma Makuci je bila prvoklasna daktilografkinja - imala je 97 poena na završnom ispitu za sekretarice - i možda je traćila svoje znanje na ovako nebitnom poslu, ali ona je bila dobro društvo, lojalna i, što je najvažnije, imala je osećaj za diskreciju.

„Ne smemo da pričamo o onome što u poslu vidimo“, naglasila je Mma Ramocve kad ju je angažovala i Mma Makuci je svečano

klimnula glavom.

Mma Ramocve se nije mnogo uzdala u to da će Mma Makuci razumeti potrebu za poverljivošću - ljudi u Bocvani vole da pričaju o onome što se dogodilo - pa se iznenadila kad je otkrila da ona odlično razume šta podrazumeva obaveza poverljivosti. Mma Ramocve je čak otkrila da njena sekretarica neće ljudima da kaže gde zaista radi, pozivajući se na kancelariju „negde u blizini brda Kgale". Ovo je na izvestan način bilo nepotrebno, ali je to bio pokazatelj da će klijentima, kada je ona u pitanju, biti obezbeđena poverljivost.

Jutarnje ispijanje čaja sa Mma Makuci nije bio samo udoban, već i koristan ritual s profesionalne tačke gledišta. Mma Makuci je bila sposobna da oštro zapaža, a takođe je budno pratila svaki nagoveštaj trača koji bi mogao da bude od neke koristi. Upravo je od nje Mma Ramocve čula da je službenik srednje klase u Odseku za planiranje isprosiu sestru vlasnice radnje za hemijsko čišćenje „Očišćeno-odmah-spremno". Ovo je moglo da deluje beskorisno, ali kada je vlasnik samoposluge angažovao Mmu Ramocve da otkrije zašto su odbili da mu izdaju dozvolu da pored samoposluge otvori radnju za hemijsko čišćenje, bilo je korisno istaći da osoba koja o tome odlučuje možda želi da ta radnja za hemijsko čišćenje pripadne konkurenciji. Sama informacija prekinula je tu budalaštinu; Mma Ramocve je samo imala da natuk-ne službeniku kako u Gaboronu neki ljudi - sigurno neosnovano - pričaju da njegove poslovne veze utiču na donošenje odluka. Naravno da se ona, kad joj je to rečeno, žestoko usprotivila i rekla da ne može biti da postoji veza između lanca njegovih radnji za hemijsko čišćenje i teškoće koju bi bilo ko drugi mogao imati u dobijanju dozvole da započne takav biznis. Užasno je tako nešto i pomisliti, rekla je.

Tog ponedeljka Mma Makuci nije imala ništa značajno da referiše. Uživala je u mirnom vikendu sa svojom sestrom, bolničarkom u bolnici „Princeza Marina". Kupile su neke materijale i započele šivenje haljine za sestrinu ćerku. U nedelju su bile u crkvi i tamo se za vreme pevanja himni jedna žena onesvestila. Žena je bila predebela, rekla je, a vrućina prevelika, ali brzo se oporavila i popila je četiri šolje čaja. Ta žena je bila sa severa, rekla je, i imala je dvanaestoro dece u Frensistaunu.

„To je previše“, rekla je Mma Ramocve. „U današnje vreme nije dobro imati dvanaestoro dece.

Trebalo bi da vlada kaže ljudima da se zaustave kod šestoro. Šestoro je dovoljno, ili možda sedmoro, osmoro, ako možeš sebi da priuštiš da hraniš tolika usta.“

Mma Makuci se složila. Ona je imala četiri brata i dve sestre i smatrala je da je to omelo roditelje da obrate pažnju na obrazovanje svakog od njih.

„Bilo je čudo što sam ja dobila 97 poena na ispitu“, rekla je.

„Da vas je bilo samo troje dece, vi biste sigurno dobili i svih 100 poena“, primetila je Mma Ramocve.

„Nemoguće“, relda je Mma Makuci. „Niko nikad nije dobio sto poena u istoriji Koledža za sekretarice u Bocvani. To je naprosto neizvodljivo.“

Nisu imale posla tog jutra. Mma Makuci je očistila svoju pisaću mašinu i izglancala svoj sto, a za to vreme Mma Ramocve je pročitala novine i napisala pismo svojoj rođaki u Lobaceu. Sali su sporo prolazili i oko podneva Mma Ramocve se spremala da zatvori agenciju u pauzi za ručak. Ali baš kad je to htela da predloži, Mma Makuci je zalupila fioku, uvukla papir u mašinu i počela energično da kuca. To je bio znak da nailazi klijent.

Pred agencijom su se zaustavila velika kola pokrivena tankim slojem prašine koja u sušnoj sezoni popada po svemu i iz njih je sa suvozačkog mesta izašla

sitna

belkinja

u

žutosmeđoj

bluzi

i

pantalonama. Bacila je pogled na natpis iznad agencije, skinula naočare i pokucala na poluotvorena vrata.

Mma Makuci ju je primila u kancelariju, a Mma Ramocve je ustala da je pozdravi.

„Izvinite što dolazim nenajavljena“, rekla je žena.

„Nadala sam se da ću vas zateći.“

„Nema potrebe da zakazujete“, relda je Mma Ramocve toplo pružajući ruku da se rukuju. „Uvek ste dobrodošli.“

Mma Ramocve je odmah zapazila kako je žena prihvatila pruženu ruku baš kako se to radi u Bocvani, stavljajući levu ruku na desno rame u znak poštovanja. Većina belaca se nevaspitano rukuje, pružajući samo jednu ruku, dok im druga slobodno visi, pa je, prema tome, spremna za moguća nedela.

Ova žena je, ako ništa drugo, naučila da se ponaša.

Ponudila joj je da sedne u stolicu namenjenu klijentima, a Mma Makuci je otišla da se pozabavi čajnikom.

„Ja sam Andrea Kertin“, rekla je gošća. „Čula sam od nekog u mojoj ambasadi da ste vi detektivka i da biste možda mogli da mi pomognete.“

Mma Ramocve je podigla obrvu. „U ambasadi?“

„U američkoj ambasadi“, relda je gospođa Kertin.

„Molila sam ih da mi daju ime neke detektivske agencije.“

Mma Ramocve se nasmejala. „Drago mi je da su baš mene preporučili“, rekla je. „Ali, šta vam zapravo treba?“

žena je spustila ruke u krilo i počela da gleda u njih. Koža na njenim rukama je bila pegava, primetila je Mma Ramocve, kao što se to obično dešava belcima čija je koža suviše izložena suncu. Možda je ona bila neka Amerikanca koja je predugo živela u Africi; bilo je mnogo takvih ljudi. Oni bi zavoleli Afriku i ostali tu, neki čak i do smrti. Mma Ramocve je razumela zašto su tako postupali. Njoj je bilo nezamislivo da neko želi da živi na bilo kom drugom mestu. Kako ljudi opstaju u hladnoći, u severnoj klimi, sa svim tim snegom, kišom i mrakom?

„Moglo bi se reći da tražim nekog“, rekla je gospođa Kertin, podižući pogled ka Mmi Ramocve. „Ali to bi onda značilo da treba nekog tražiti. A mislim da nije to u pitanju. Verovatno bi trebalo da kažem da pokušavam da otkrijem šta se nekom zapravo dogodilo, i to vrlo davno. Nemam nikakve nade da je ta osoba živa. U stvari, sigurna sam da nije. Ali hoću da saznam šta se desilo.“

Mma Ramocve je klimnula potvrdno glavom.

„Ponekad je važno znati“, rekla je. „I žao mi je, Mma, ako ste nekog izgubili.“

Gospođa Kertin se nasmešila. „Vrlo ste ljubazni.“

Da, ja sam nekog izgubila."

„Kad se to dogodilo?" upitala je Mma Ramocve.

„Pre deset godina", rekla je gospoda Kertin. „Pre deset godina ja sam izgubila svog sina."

Na nekoliko trenutaka zavladao je tišina. Mma Ramocve je bacila pogled i primetila kako njena sekretarica, Mma Makuci stoji pored sudopere i napeto posmatra gospođu Kertin. Kad je ulovila gazdaričin pogled, Mma Makuci je pogledala kao da je kriva i vratila se pripremanju čaja.

Mma Ramocve je razbila tišinu. „Veoma mi je žao. Znam šta znači izgubiti dete."

„Znate, Mma?"

Nije bila sigurna da li je ovo pitanje imalo u tonu oštricu nečeg izazivačkog, ali je ipak odgovorila sa blagošću. „Ja sam izgubila bebu. Nije preživela."

Gospoda Kertin je spustila pogled. „Onda znate."

Dotle je Mma Makuci već pripravila biljni čaj i sad je donela dve šolje na limenom poslužavniku.

Gospođa Kertin je zahvalno uzela svoju solju i počela da pijucka toplu crvenu tečnost.

„Trebalo bi da vam kažem nešto o sebi", rekla je gospođa Kertin. „Onda ćete znati zašto sam ovde i zašto bih volela da mi pomognete. Ako biste uspeali da mi pomognete, bila bih vam veoma zahvalna, ali ako ne možete, ja ću to razumeti."

„Otvoreno ću vam kazati", rekla je Mma Ramocve. „Ne mogu uvek svakom da pomognem. Neću trošiti ni naše vreme, ni vaš novac. Reći ću vam da li mogu da vam pomognem."

Gospođa Kertin je spustila solju i otrla ruku o svoje žuto-mrke pantalone.

„Evo kazaću vam", rekla je, „zašto jedna Amerikanka sedi u kancelariji u Bocvani. Potom, kad vam do kraja ispričam ono što imam, vi možete da mi kažete da ili ne. Tako će biti najjednostavnije. Da ili ne."

Treće poglavlje

DEČAK S AFRIČKIM SRCEM

Došla sam u Afriku pre dvanaest godina. Imala sam četrdeset i tri godine i Afrika mi nije značila ništa.

Pretpostavljam da sam imala uobičajene ideje o tome - neku mešavinu predstava o velikoj igri i savani i Kilimandžaru koji se izdiže iznad oblaka. Isto tako sam zamišljala i glad, građanske ratove i trbušastu po-lugolu decu koja utopljena u beznađe zure u kameru.

Znam da je to samo jedna strana svega - i to ne najvažnija - ali, to je ono što sam zamišljala.

Moj muž je bio ekonomista. Sreli smo se na studijama i venčali se ubrzo pošto smo diplomirali; bili smo vrlo mladi ali nam je brak opstao. On se zaposlio u Vašingtonu i završio u Svetskoj banci. Postao je visoki činovnik i mogao je da provede ceo svoj radni vek u Vašingtonu, polako napredujući na više položaje.

Ali njemu se nije ostajalo na istom mestu i jednog dana mi je saopštio kako mu je u Bocvani na dve godine ponuđeno mesto regionalnog direktora Svetske banke koji bi vodio poslove u tom delu Afrike. To je, na kraju krajeva, ipak bilo promovisanje na viši položaj, mislila sam, i, ako je trebalo lečiti njegovu uznemire-nost, to je bio bolji lek nego da nađe ljubavnicu, što muškarci obično rade. Znete kako je to, Mma, kad muškarci shvate da nisu više mladi. Uplaše se i nađu mlađu ženu da ih uveri da su još uvek muškarci.

Ne bih mogla ništa od toga da podnesem i zato sam pristala, pa smo došli ovamo sa našim sinom Majklom, koji je tek bio napunio osamnaest godina.

On je trebalo da pođe na koledž te godine, ali smo odlučili da jednu slobodnu godinu provede sa nama pre nego što krene u Dartmout. To je jedan odličan koledž u Americi, Mma. Neki naši koledži nisu tako dobri, ali ovaj je jedan od najboljih. Bili smo ponosni što su ga tamo primili.

Majklu se dopala ideja da ide s nama i počeo je da čita sve što je mogao da nađe o Africi. Kad smo stigli, on je znao mnogo više nego mi. Pročitao je sve što je Van der Post ikada napisao - sve te sanjalačke gluposti - a onda je prešao na mnogo teže stvari, antropološke knjige o Suncu, pa čak i stručne časopise Mofat. Mislim da se tako prvi put zaljubio u Afriku -

kroz sve te knjige, pre nego što je i kročio u nju.

Banka nam je našla kuću u Gaboronu, iza Skupštine, gde su se nalazile i sve ambasade i visoki komesarijati. Odmah sam je

prihvatila. Te godine je bilo mnogo kiše i na baštu je bilo lepo pogledati. Nizale su se leje kane i kale; veliki žbunovi bugenvilija; trave sa popinim prasetom. Bilo je to malo parče raja iza belog zida.

Majki je ličio na dete koje je upravo pronašlo ključ od ostave sa slatkišima. Ustajao bi rano ujutru i izvezao bi Džekov kamion na drum za Molepolole.

Onda bi vršljao po šikari oko sat vremena pre nego što bi se vratio na doručak. Išla sam jednom ili dvaput s njim, iako ne volim rano da ustajem, i on bi čavrljao o pticama koje smo videli i gušterima koji su se šunjali po prašini; u roku od samo nekoliko dana znali smo sva imena. Gledali smo sunce kako se pomalja iza naših leđa i osećali toplotu. Znao, Mma, kako je to tamo na rubu pustinje Kalahari. To je onaj deo dana kad je nebo belo i prazno i kada se oseća onaj oštar miris u vazduhu tako da prosto želite da napunite pluća vazduhom, do pucanja.

Džek je bio zauzet oko svojih poslova i ljudi sa kojima je morao da se upozna, kao što su državnici, ljudi iz US-ejda, finansijeri i njima slični. Pošto mene to nije zanimalo, zadovoljila sam se vođenjem kuće, čitanjem i susretima s ljudima sa kojima sam volela da pijem jutarnju kafu. Takođe sam pomagala u metodističkoj bolnici. Prevozila sam ljude od bolnice do njihovih sela, što je bio dobar način da, između ostalog, vidim i veći deo zemlje. Tako sam uspela mnogo da naučim o vašem narodu, Mma Ramocve.

Mislom da mogu da kažem da nikada u svom životu nisam bila srećnija. Pronašli smo zemlju u kojoj se ljudi s poštovanjem odnose jedni prema drugima i u kojoj postoje i druge vrednosti a ne samo da se zgrće, zgrće, zgrće, kao što se radi tamo kod nas. Osećala sam se na izvestan način poraženo. Sve u vezi s mojom sopstvenom zemljom izgledalo mi je tako otrcano i površno kad se uporedi s onim što sam videla u Africi.

Ovde ljudi pate i mnogi od njih imaju tako malo, ali ipak gaje divna osećanja prema drugima. Kad sam prvi put čula kako Afrikanci druge ljude - potpuno nepoznate - nazivaju svojom braćom i sestrama, to mi je čudno odzvanjalo u ušima. Ali posle nekog vremena tačno sam znala šta to znači i počela sam i sama tako da razmišljam. Kad me je jednog dana neka žena prvi put oslovila sa sestrom, briznula sam u

plač, a ona nije mogla da razume zašto sam se iznenada toliko rastužila. Rekla sam joj: Sve je u redu. Samo plačem.

Samo plačem. Volela bih da sam moje prijateljice mogla da zovem svojim sestrama, ali zvučala bih pritvorno i nisam mogla to da uradim. Ali tako sam se osećala. Učila sam lekciju. Došla sam u Afriku i počela sam da učim.

Majki je krenuo da uči jezik secvana i brzo je napredovao. Bio je tu neki gospodin po imenu Nogana koji je dolazio četiri puta nedeljno kod nas kući da mu daje časove. Bio je u svojim kasnim šezdesetim, veoma dostojanstven penzionisani učitelj. Nosio je male okrugle naočare s jednim polomljenim staklom.

Ponudila sam da mu zamenim staldo jer sam mislila da nema mnogo novaca, ali on je odmahnuo glavom i rekao da sasvim dobro vidi i da, hvala, neće biti potrebno. Sedeli bi na verandi i gospodin Nogana bi prelazio secvana gramatiku s njim govoreći mu reci za svaku stvar koju bi videli pred sobom: biljke u bašti, oblake na nebu, ptice.

„Vaš sin brzo uči“, rekao mi je. „On ima afričko srce. Ja samo učim to srce da govori.“

Majki je stekao prijatelje. Bilo je još nekoliko Amerikanaca u Gaboronu, od kojih su neki bili njegovih godina, ali se nije mnogo za njih interesovao, kao ni za druge zemljake koji su tu boravili sa roditeljima diplomatama. Voleo je da se druži sa ovdašnjim svetom, ili sa onima koji su nešto znali o Africi. Provodio je mnogo vremena sa jednim mladim Južnoafrikancem izbeglicom i sa čovekom koji je radio kao volonter u bolnici u Mozambiku. To su bili ozbiljni ljudi i meni su se takođe dopadali.

Posle nekoliko meseci, počeo je sve više vremena da provodi sa grupom ljudi koja je živela na staroj farmi u blizini Molepololea. Tu je bila jedna devojka, Afrikanka - ona je došla iz Johanezburga pre nekoliko godina pošto je iz političkih razloga upala u neku nevolju na granici. Bio je tu i Namac iz Namibije, jedan bradati žgoljavko koji je imao ideje o tome kako da se unapredi poljoprivreda, kao i nekoliko ljudi iz Mocudija koji su tu radili za pokret Brigada.

Pretpostavljam da bi moglo da se kaže da su oni bili neka vrsta komune, ali, opet, to bi navelo na pogrešan zaključak. Ja zamišljam komune kao mesta na kojima se hipiji skupljaju da puše dogu. A ovo

nije bilo ni nalik tome. Oni su svi bili veoma ozbiljni i zaista su želeli da uspeju da uzgaje povrće na veoma posnoj zemlji.

Zamisao je potekla od Nemca, Burkarta. On je mislio da poljoprivreda u sušnim krajevima kao što su Bocvana i Namibija može da se unapredi ako se usevi gaje nadkriljeni mrežom koja bi ih štitila od sunca i ako se navodnjavaju kapljicama vode iz cevi. Videćete, Mma Ramocve, kako to funkcioniše: cevi se spuštaju od kućne česme i voda struji kroz cevi i zaliva koren biljke ispod površine. To stvarno funkcioniše. Ja sam to videla na delu.

Burkart je zamislio da osnuje zadrugu na temeljima stare farme. Uspeo je da skupi nešto novca sa raznih strana i oni su raskrčili deo šikare i izdubili bunar. Uspeli su da ubede većinu lokalnih stanovnika da se pridruže zadruzi i kad sam tamo prvi put otišla sa Majklom oni su već proizvodili poveće količine bundeve i krastavaca. Prodavali su proizvode hotelima u Gaboronu i bolničkim kuhinjama.

Majki je sve više vremena provodio s ovim ljudima, dok nam jednog dana nije rekao kako želi da se preseli, da ode da živi s njima. U početku sam bila malo zabrinuta - koja majka ne bi bila - ali smo se složili kad smo shvatili koliko njemu znači to što može nešto da uradi za Afriku. Tako sam ga jedne nedelje ujutru odvezla i ostavila tamo. Rekao je da će doći u grad sledeće nedelje i da će nam se javiti, što je i učinio. Bio je blistavo srcčan, uzbuđen od pomisli da će živeti sa svojim novim prijateljima.

Često smo ga viđali. Farma je bila samo na sat vremena od grada i oni su bukvalno svakodnevno dolazili ili da prodaju svoje proizvode ili u nabavku.

Jedan od njih, iz Bocvane, organizovao je malu priručnu bolnicu za manje intervencije, pošto je bio obučeni bolničar. Utopljavali bi bolesnu decu, mazali im kremom gljivične infekcije i slično. Vlada ih je snabdela malom količinom lekova, a Burldiart je ostatak nabavljao od raznoraznih kompanija koje su bile srećne što mogu da se ratosiljaju lekova kojima je istekao rok, a koji su još uvek mogli da deluju. U bolnici Livingston je tada radio doktor Merivedar i on bi s vremena na vreme svraćao da proveri da li je sve u redu. Jednom mi je rekao da dobar bolničar može biti dobar kao većina lekara.

Potom je došlo vreme da se Majki vrati u Ameriku. Trebalo je da bude u Dortmoutu treće nedelje u avgustu, a on nam je krajem jula

rekao da ne želi da ide. Hteo je da ostane u Bocvani bar još jednu godinu, rekao je. On se bio javio u Dortmaut i bez našeg znanja uspeo da ih ubedi da pristanu da ga prebace za sledeću godinu. Možete zamisliti koliko sam se uplašila. U Sjedinjenim Državama se prosto mora pohađati koledž, znate. Ako to ne uradite, nikad nećete moći da dobijete posao koji išta vredi. A meni su se javljale slike Majkla koji napušta školovanje da bi ostatak života proveo u komuni. Verujem da su mnogi roditelji tako mislili kad bi im se deca okrenula nečem idealističkom. Džek i ja smo satima razgovarali i on me je ubedio da će najbolje biti da se priklonimo Majklovom predlogu. Ako budemo pokušavali da ga ubedimo u suprotno, može da se desi da se zainati pa da odbije da uopšte ide na koledž. Ako se složimo sa njegovim planom, možda će biti srećniji kad svi zajedno budemo odlazili, krajem tekuće godine.

„To što on radi je dobro“, rekao je Džek. „Većina je u njegovim godinama krajnje sebična. On nije takav.“

I morala sam da priznam da je bio u pravu.

Izgledalo je sasvim ispravno to što je on radio. Ljudi u Bocvani su verovali da takav rad nešto znači. I znali su da moraju nešto da učine da bi pokazali kako postoji alternativa onome što se događalo u Južnoj Africi.

Bocvana je u tim danima bila poput svetionika.

Tako je Majki ostao tamo gde je bio, i kad je došlo vreme da idemo, on je, naravno, odbio da krene s nama. Rekao je da ima još posla i da želi još nekoliko godina da provede u tom radu. Farma se proširivala; iskopali su još nekoliko bunara i proizvodili su hranu za dvadesetak porodica. To je bilo suviše važno da bi odustao.

Ja sam to bila predvidela - mislim da smo oboje to znali. Pokušali smo da ga ubedimo, ali nije bilo vajde. Osim toga, počeo je da se zabavlja sa Juznoafrikankom iako je ona bila dobrih šest ili sedam godina starija od njega. Mislila sam da je ona glavni razlog za zadržavanje, pa smo ponudili da joj pomognemo ako želi da pođe sa nama u Sjedinjene Države, ali on nije hteo ni da čuje. Afrika ga zadržava ovde, rekao je; ako smo mi mislili da je to veza sa ženom, onda smo sasvim pogrešno shvatili situaciju.

Ostavili smo ga sa priličnom količinom novca.

Imala sam sreće da mi je ostalo nasleđe od oca i mogla sam da mu ostavim novac. Znala sam da postoji rizik da ga Burkhart ubedi da novac da za farmu ili da ga iskoristi za gradnju. Ali nisam marila. Osećala sam se sigurnije što u Gaboronu postoji novčani fond za njega, ako mu zatreba.

Vratili smo se u Vašington. Začudo, tek kad smo došli potpuno sam razumela šta je Majkla sprečilo da pođe s nama. Sve mi je tamo delovalo neiskreno i, ako hoćete, napadno. Nedostajala mi je Bocvana i nije prošao ni dan, jedan jedini dan, da nisam mislila na nju. To je bilo kao neprekidna bolna žudnja. Ne znam šta bih dala da sam mogla da izađem u svoju baštu i stanem pod trnovo drvo ili podignem pogled prema tom beskrajnom belom nebu. Ili da začujem afričke glasove kako se dozivaju u noći. Čak su mi i oktobarske vrućine nedostajale.

Majki nam je pisao svake nedelje. Pisma su mu bila puna novosti sa farme. Znala sam kako napreduje paradajz, šta je sa insektima koji su bili napali spanać.

Za mene je sve to bilo slikovito i tako bolno; želela sam da sam tamo i da radim to što on radi, znajući koliko je to važno. Ništa što bih u svom životu mogla da uradim nema značaja ni za koga. Počela sam da se bavim raznim dobrovoljnim radom. Počela sam da se obučavam za to. Odnosila sam knjige iz biblioteke starim ljudima na kuću. Ali to nije bilo ništa u poređenju sa onim što je moj sin miljama daleko, tamo u Africi, radio.

Onda jedne nedelje nije stiglo pismo i, dan ili dva kasnije, usledio je poziv iz američke ambasade u Bocvani. Prijavljeno je da je moj sin nestao. Oni istražuju i obavestice me čim budu imali neku novu informaciju.

Odmah sam otputovala i na aerodromu me je sačekala meni poznata osoba iz ambasade. Objasnila mi je da je Burkhart prijavio policiji kako je Majki jedne večeri naprosto nestao. Svi su zajedno večerali i on je bio s njima. Potom niko nije video da je on negde otišao. Juznoafrikanka nije imala nikakvu ideju gde bi on mogao da ode, a kamion koji je zadržao posle našeg odlaska još uvek je bio na svom mestu. Uopšte nije bilo jasno šta se desilo.

Policija je ispitala sve koji su bili na farmi, ali ništa novo nije saznala. Niko ga nije video i niko nije imao pojma šta je moglo da mu

se desi. Izgledalo je kao da ga je progutala noć.

Otišla sam tamo istog popodneva kad sam doputovala. Burkhart je bio vrlo zabrinut i pokušao je da me uveri da će se on sigurno uskoro pojaviti. Ali nije znao da mi objasni zašto bi tek tako otišao, a da nikome ne kaže ni reč. Juznoafrikanka je bila skoro zanemela. Bila je iz nekog razloga sumnjičava prema meni i vrlo malo je govorila. Ona takođe nije imala pojma zašto bi Majki nestao.

Ostala sam četiri nedelje. Objavili smo njegov nestanak u novinama i ponudili nagradu za informaciju o njegovom kretanju. Išla sam do farme i nazad proveravajući u glavi svaku mogućnost.

Angažovala sam tragača da vodi istragu po šikari u okolini i on je dve nedelje tragao, a potom je odustao.

Ništa nije mogao da nađe.

Tako su došli do zaključka da se desila jedna od sledeće dve stvari. Neko mu je namestio klopku, iz bilo kog razloga, verovatno da bi ga opljačkao, i onda je otpremio negde njegovo telo. Ili su ga divlje zveri zgrabile, možda neki lav koji je zabasao tu iz pustinje Kalahari. Bilo bi neobično da se lav pojavi u blizini Molepololea, ali je i to moguće. No, da se to dogodilo, tragač bi pronašao tragove. A on ništa nije pronašao.

Nikakve otiske. Nikakve neobične životinjske tragove.

Nije bilo ničeg.

Došla sam ponovo posle mesec dana, pa opet posle nekoliko meseci. Svi su bili predusretljivi, ali je postalo očigledno da nemaju više šta da mi kažu. Tako sam stvar prepustila ovdašnjoj ambasadi koja je često zvala policiju da sazna da li ima nekih novosti. Ali nikad ih nije bilo.

Džek je umro pre šest meseci. Bolovao je izvesno vreme od raka na pankreasu i rekli su mi da nema nade. Kada je on preminuo, odlučila sam još jednom da dođem i da pokušam da uradim sve ne bih li saznala šta se zapravo dogodilo s Majklom. Možda će vam čudno zvučati, Mma Ramocve, da neko nastavlja da kopa po nečemu što se pre deset godina dogodilo.

Ali ja naprosto moram da znam. Moram da saznam šta se dogodilo mom sinu. Ne očekujem da ga pronađem.

Prihvatila sam pomisao da njega više nema. Ali bih volela da završim to poglavlje i da se od njega oprostim. To je sve što želim.

Hoćete li da mi pomognete? Hoćete li da to za mene istražite? Rekli ste da ste izgubili dete. Onda znate kako se osećam.

Znate, zar ne? Ta tuga nikad ne prolazi. Nikada.

Nekoliko trenutaka pošto je njena gošća završila svoju priču, Mma Ramocve je sedela u tišini. Šta može da učini za ovu ženu? Može li ona da pronađe nešto kad već policija Bocvane i američka ambasada nisu, posle toliko pokušaja, uspeći? Verovatno neće moći da uradi ništa, ali ovoj ženi je potrebna pomoć. A ako ne može da je dobije od Prve damske detektivske agencije, od koga onda može?

„Pomoći ću vam“, rekla je, dodajući, „sestro moja.“

Četvrto poglavlje

U SIROTIŠTU

Gospodin Dž. L. B. Matekoni sedeo je zamišljen gledajući kroz prozor kancelarije u svom servisu Brzih motora Tlokvenga. Imao je dva prozora od kojih je jedan gledao direktno na unutrašnjost radnje u kojoj su njegova dva pomoćnika bila zauzeta podizanjem auta na dizalicu. Primetio je da to rade na pogrešan način, onaj koji nije bezbedan, uprkos tome što ih je sto puta upozoravao na opasnosti. Jedan od njih se već bio povredio na sečivo od ventilatora u motoru i imao je sreće što nije izgubio prst; ali oni su uporno radili tako. Problem je, naravno, bio u tome što su oni imali jedva devetnaest godina. U tom dobu svi mladi ljudi su besmrtni i smatraju da će živeti večno. Imaće kad da shvate, pomislio je jetko gospodin Dž. L. B.

Matekoni. Otkriće da su isti kao svi mi.

Okrenuo se na svojoj stolici i pogledao kroz drugi prozor. Pogled sa ovog prozora bio je prijatniji: preko dvorišta garaže moglo se videti kako iz zakržljalog rastinja viri nekoliko zbijenih stabala akacija, a još dalje, nazirala su se brda iz pravca Odija, kao da neka ostrva izniču iz mora zelenila. Bilo je kasno jutro i vazduh je mirovao. Do podneva će vrućina biti tolika da će izgledati kao da brda igraju i podrhtavaju. On će otići kući na ručak, jer će biti suviše vruće da bi se radilo. Sešće u svoju kuhinju, koja je najhladnija prostorija u njegovoj kući, ješće palentu i paprikaš koji mu je kućna pomoćnica napravila i čitaće Bocvanske dnevne novine. Potom će neminovno malo odspavati pre nego što se vrati u garažu na poslepodnevni posao.

Pomoćnici su ručali sedeći na nekoliko izvrnutih kanti za ulje koje su postavili pod jedno drvo akacije uz garažu. Sa ove zgodne

pozicije oni su promatrali devojke u prolazu i dobacivali im u pola glasa, što ih je izgleda silno zabavljalo. Gospodin Dž. L. B. Matekoni načuo je njihov razgovor i to mu se nije dopalo.

„Baš si zgodna! Imaš li auto? Mogao bih da ti popravim auto, pa da mnogo brže voziš!”

Ovo je kod dve mlade daktilografkinje iz Zavoda za vodovod izazvalo kikotanje i podgurkivanje.

„Mnogo si mršava! Mora da ne jedeš dovoljno mesa. Takva devojka treba da jede mnogo mesa da bi mogla da rađa mnogo dece!”

„Odakle ti te cipele? Da nisu to neke mercedes benz cipele? Brze cipele za brze devojke!”

Pa, stvarno! mislio je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. On se nikada u njihovim godinama nije tako ponašao. On je radio kao pomoćnik u radnji za motorno ulje u autobuskoj kompaniji u Bocvani i takvo ponašanje tamo ne bi nikad bilo tolerisano. Ali danas se mladi ovako ponašaju i on tu ne može ništa da učini. Obraćao se on njima tim povodom ističući da reputacija garaže zavisi od njih isto koliko i od njega.

Oni su ga belo gledali i on je tada shvatio da ga oni jednostavno ne razumeju. Niko ih nije učio šta znači sticati reputaciju; tako nešto im nije ni padalo na pamet. To saznanje ga je porazilo i čak je pomišljao da se pismeno obrati Ministarstvu prosvete u vezi s tim, da predloži da se mladi Bocvane poduče osnovama morala, ali kad je uistinu sastavio pismo, ono je tako pompezno zvučalo da je odlučio da ga ne pošalje.

Teškoća je u tome, shvatio je, što ako danas bilo kakvu primedbu staviš u vezi s ponašanjem, zvučiš staromodno i arogantno. Jedini način da se bude savremen bio je, izgleda, u tome da se kaže da ljudi mogu da rade šta god hoće, kad god hoće, pa šta god ko o tome mislio. To je bio moderan način mišljenja.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni pogledao je na svoj sto i na otvorenu stranicu svog podsetnika. Bilo je zabeleženo da je danas dan za posetu sirotištu; ako odmah krene, može to da obavi pre ručka pa da se vrati da vidi šta su uradili njegovi pomoćnici pre nego što vlasnici dođu po svoja kola u četiri popodne. Nije ništa falilo nijednim kolima; bila su samo na redovnom servisiranju, što je bio posao za pomoćnike. Morao je ipak da ih nadgleda; voleli su da šteluju motore

kako bi radili na maksimumu kapaciteta i on bi često morao da ih ponovo šteluje pre njihovog izlaska iz garaže.

„Mi ovde ne pravimo automobile za trke“, podsećao ih je. „Ljudi koji voze ova kola nisu zalučeni brzinom kao vi. To su ugledni građani.“

„A što se onda zovemo Brzi motori?“ upitao je jedan od pomoćnika. Gospodin Dž. L. B. Matekoni ga je pogledao.

Ponekad bi rado viknuo na njega, i ovo je bio takav trenutak, ali se uvek kontrolisao.

„Mi se zovemo Brzi motori Tlokvenga“, strpljivo je rekao, „jer je naš rad brz. Razumeš li u čemu je razlika? Mi ne puštamo mušterije da danima čekaju kao što drugi servisi rade. Mi brzo obavljamo popravke, naravno i pažljivo, kao što vam stalno po-navljam.“

„Neki ljudi vole brza kola“, dobacio je drugi pomoćnik. „Ima ljudi koji vole da voze brzo.“

„Sasvim moguće“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „Ali nisu svi takvi. Ima ljudi koji znaju da voziti brzo nije uvek najbolji način da se negde i stigne, zar ne? Bolje je nekad i zakasnuti nego poginuti pa nikad ne stići.“

Pomoćnici su samo zurili u njega i on je uzdahnuo; opet je za to bilo krivo Ministarstvo prosvete sa svojim modernim idejama. Ova dvojica neće nikada biti u stanju da shvate ni pola od onoga što im on govori. I jednog dana će ih zadesiti neka gadna nezgoda.

Odvezao se do sirotišta. Dugo je pritiskao sirenu na volanu pred kapijom, što je uvek činio kad bi stigao. Uživao je u ovim posetama iz više razloga. Voleo je, naravno, da vidi decu, i obično je donosio gomilu slatkiša koje bi im delio kad se okupe oko njega. Ali je takođe voleo da vidi načelnicu sirotišta Mmu Silviju Potokvane. Ona je bila prijateljica njegove majke i poznavao ju je celog svog života. Zato je bilo potpuno prirodno što se prihvatio zadatka da u sirotištu popravlja sve moguće mašine kojima je bila potrebna opravka, kao i da održava dva kamioneta i stari minibus koji je služio za transport. Za to nije bio plaćen, ali to se i podrazumevalo. Ko god je mogao pomagao je sirotište, i on ne bi dozvolio da mu plate čak i da navaljuju.

Mma Potokvane je bila u svojoj kancelariji kad je stigao. Nagla se kroz prozor i mahnula mu da uđe unutra.

„Čaj je spreman, gospodine Dž. L. B. Matekoni“, viknula je. „Biće i kolača ako požuriš.“

On je parkirao svoj kamionet pod senku baobaba. Neka deca su se već pojavila i zalepila se za njega kad je krenuo ka kancelarijama.

„Deco, jeste li bili dobri?“ upitao je gospodin Dž.

L. B. Matekoni zavljučujući ruku u džep.

„Bili smo baš dobri“, reklo je najstarije dete.

„Cele nedelje smo činili samo dobro i sad smo umorni od svih tih dobrih stvari koje smo uradili.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je cokuo. „U tom slučaju možete da dobijete malo slatkiša.“

Pružio je pregršt slatkiša najstarijem detetu, koje ih je pristojno uzelo pružajući obe ruke, kako se to u Bocvani radi.

„Nemoj da razmaziš decu“, doviknula je Mma Potokvane s prozora. „Ti su baš nevaljali.“

Deca su se zasmejala i razbežala kad je gospodin Dž. L. B. Matekoni stigao do kancelarijskih vrata.

Unutra je zatekao Mmu Potokvane, njenog muža, penzionisanog policajca i nekoliko vaspitačica. Svako je držao čaj i tacnu s voćnim kolačem.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pijuckao čaj dok mu je Mma Potokvane objašnjavala kakve probleme imaju sa jednom od bunarskih pumpi. Pumpa bi se obično pregrijala posle samo pola sata rada i bili su zabrinuti da se potpuno ne pokvari.

„Ulje“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„Pumpa se zagreva zbog nedostatka ulja. Mora da negde curi. Crevo je napuklo ili tako nešto.“

„A onda i kočnice na minibusu“, rekla je Mma Potokvane. „Sad već užasno škripe.“

„Kočnice su izlizane“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „Vreme je da ih zamenimo. Po ovakvom vremenu se toliko nakupe prašine da ih to sasvim istroši. Pogledaću, ali ćete verovatno morati da dovezete minibus do servisa da se to uradi kako treba.“

Složili su se, pa je počeo razgovor o sirotištu.

Jedno dete iz sirotišta je upravo dobilo posao i seli se u Frensistaun da ga preuzme. Drugo siročje je dobilo par patika od švedskog

donatora koji s vremena na vreme šalje poklone. On je bio najbolji trkač u sirotištu i sada će moći da se prijavi za takmičenja. Potom je nastupila tišina i Mma Potokvane je sa iščekivanjem pogledala u gospodina Dž. L. B. Matekonija.

„Čujem da imaš neke novosti“, ređa je posle nekog vremena.
„Čujem da se ženiš.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je oborio pogled prema svojim cipelama. Koliko je on znao, nisu još nikom rekli, ali to nije pomoglo da ne krenu vesti o tome po Bocvani. Mora da je to poteklo od njegove kućne pomoćnice, pomislio je. Mora da je ona kazala nekoj od kućnih pomoćnica koje su to prenele svojim gazdama. Izgleda da sad već svi znaju.

„Ženim se s Mma Ramocve“, počeo je. „Ona je...“

„Ona je detektivka, zar ne?“ ređa je Mma Potokvane. „Čula sam sve o njoj. Život će ti biti vrlo uzbudljiv. Moraćeš bez prestanka da trčkaraš uokolo.“

„Da špijuniraš ljude.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je zadržao dah.

„Ništa slično neću raditi“, rekao je. „Nemam nameru da postanem detektiv. To je posao Mme Ramocve.“

Mma Potokvane je izgledala razočarano. Ali onda se razvedrila. „Pretpostavljam da ćeš joj kupiti dijamantski prsten“, rekla je. „Verenica danas mora da nosi dijamantski prsten da bi se videlo da je verena.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se zapiljio u nju.

„Je li to neophodno?“ upitao je.

„Sasvim neophodno“, rekla je Mma Potokvane.

„Ako čitaš bilo koji časopis, videćeš oglase za dijamantsko prstenje. Tamo se kaže da su za veridbu.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je sedeo u tišini, a onda je upitao: „Dijamanti su veoma skupi, zar ne?“

„Vrlo su skupi“, rekla je jedna od vaspitačica.

„Hiljadu pula košta sasvim mali dijamant.“

„I više“, rekla je Mma Potokvane. „Neki dijamanti koštaju i po dvesta hiljada pula. I to samo jedan dijamant.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je izgledao potpuno obeshrabreno. On nije bio rđav muškarac i velikodušno je poklanjao i svoje vreme i

poklone, ali bio je protiv razbacivanja novca - a da potroši toliki novac na jedan dijamant, čak i za specijalnu priliku, činilo mu se potpuno besmislenim.

„Razgovaraću s Mma Ramocve o tome“, rekao je samouvereno da bi okončao ovu neprijatnu temu.

„Možda ona ne veruje u dijamante.“

„Ne“, relda je Mma Potokvane. „I te kako će ona verovati u dijamante. Sve dame veruju u dijamante. To je jedina stvar oko koje će se sve dame složiti.“

Gospodina Dž. L. B. Matekonija je to dotuklo, pa je pogledao prema pumpi. Pošto je popio čaj sa Mma Potokvane, krenuo je stazom koja je vodila do kućice s pumpom. Bila je to jedna od onih staza koje su krivudale, ali bi ipak na kraju dovele do cilja. Ova staza pravila je laganu krivinu oko dela na kome su bile posađene bundeve pre nego što je preprečila kroz duboko iskopan kanal, da bi završila ispred male šupe u kojoj je bila pumpa. Sama šupa je bila pod senkom trnovog drveća koje se nad nju nadvijalo kao kišobran.

Kad je stigao gospodin Dž. L. B. Matekoni, i njemu je poželego dobrodošlicu u krugu svoje hladovite senke.

Limeni krov šupe, kakav je bio i krov kućice za pumpu, mogao bi da se usija pod direktnim sunčevim zracima, što ne bi bilo dobro za mašine smeštene unutra.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je torbu sa alatom odložio pored ulaza u šupu i oprezno otvorio vrata. Bio je predostrožan kada su u pitanju ovakva mesta jer su ona bila zgodna skrovišta za zmije. Zmije su izgleda, iz nekog razloga, volele mašine i ne jedanput zatekao je usamljenu zmiju obmotanu oko nekog dela mašine na kome je radio. Nije imao pojma zašto su se tu smeš-

tale; možda je to imalo neke veze sa toplotom i pokretom. Da li su zmije sanjarile o nekom posebno dobrom mestu za njih? Da li su mislile da negde postoji zmijski raj gde je sve prizemljeno i gde ih niko neće uznemiravati?

Sačekao je koji tren da mu se oči priviknu na mrak, ali je posle izvesnog vremena video da tamo nema ničeg. Pumpa je radila pomoću velikog kružnog točka koji je pokretao jedan starinski dizelmotor.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uzdahnuo. Tu je bio problem. Stari dizel-motori su uglavnom pouzdani, ali dođe vreme kad oni ipak moraju da odu u penziju. On je već to bio nagovestio Mmi Potokvane, ali je ona uvek nalazila razlog da novac utroši na druge, važnije stvari.

„Ali voda je važnija od svega“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ako ne budete mogli da navodnjavate povrće, šta će onda deca jesti?“

„Bog će pomoći“, rekla je Mma Potokvane mirno.

„Poslaće nam nov motor jednog dana.“

„Možda“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„A možda i neće. Bog se ponekad i ne zanima toliko za motore. Ja većini sveštenika popravljam automobile, svi oni imaju probleme. Božije sluge nisu baš najbolji vozači.“

Suočen sa dokazom o smrtnosti dizel-motora, otvorio je svoju torbu s alatom, izvukao iz nje francuski ključ i počeo da odšrafljuje poklopac mašine.

Uskoro se potpuno zaneo poslom, kao hirurg nad anesteziranim pacijentom, razmičući delove tela mašine da bi dopro do njenog metalnog srca. To je svojevremeno bila izvanredna mašina, proizvod neke nezamislivo udaljene fabrike - privržena mašina koja je imala karakter. Sve su mašine danas japanske i prave ih roboti. Naravno da su pouzdane, jer su im delovi toliko precizno izrađeni i tako poslušni, ali za čoveka kakav je gospodin Dž. L. B. Matekoni one su bile neupadljive kao parče belog hleba. Ničega u njima nije bilo, ničeg nesvarljivog, ničeg osobenog. Nije bilo izazova u popravkama japanskih mašina.

Često je mislio kako je tužno što sledeće generacije mehaničara neće nikada imati priliku da poprave jedan ovakav motor. Svi su obučeni da popravljaju motore za koje je potreban kompjuter da pronađe kvar. Gospodinu Dž. L. B. Matekoniju svaki put stane srce kad mu zbog popravke u garažu uđe novi mercedes. On više nije u stanju da izađe na kraj s tim novim mašinama, a nema ni nove dijagnostičke instrumente koji su za to neophodni. A bez takve sprave kako će znati ako neki majušni silikonski čip, do koga se ne može dopreti, šalje pogrešan signal?

Padao je u iskušenje da kaže da takvi vozači treba da nabave kompjuter da im popravlja kola, a ne da traže živog mehaničara, no nikad to nije rekao; radiće najbolje što ume sa tom sjajnom gvožđurijom smeštenom ispod haube takvih kola. Ali nikad svim srcem.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je sad odšrafio glave cilindra sa motora pumpe i virio je u same cilindre. Bilo je tačno ono što je pretpostavio; oba su bila zapušena i davno ih je trebalo pročistiti. I kad je otvorio kapke video je da su zavrtnji izlizani i istrošeni kao da su oboleli od artritisa. Ovo je mnogo uticalo na efikasnost mašine, što je značilo nepotrebnu potrošnju goriva i manje vode za zalivanje povrća. Moraće da uradi jedino što može. Zameniće neke zavrtnje da ne propuštaju ulje i tražiće da se mašina u dogledno vreme donese na obnovu. Ali doći će vreme kad ništa od toga više neće biti od pomoći, i onda će ipak morati da kupe nov motor.

Odjednom ga je neki zvuk prenuo. Šupa je bila na tihom mestu i sve što je do sada čuo bio je cvrkut ptica u drvetu akacije. A ovo je bio ljudski šum.

Pogledao je naokolo - nije bilo ničeg. Onda se šum ponovo začuo kroz žbunje, nekakav škripavi zvuk kao od nepodmazanog točka. Možda se neko siročče vozi u invalidskim kolicima ili neko dete gura automobil-igračku koju deca znaju da naprave od starih žica i lima.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je obrisao ruke komadom krpe i vratio je u džep. Šum se sada približavao, a onda je ugledao kako na prevoju staze iz žbunja izranjaju invalidska kolica kojima je upravljala devojčica. Kad je digla pogled sa staze i pred sobom ugledala gospodina Dž. L. B. Matekonija, zaustavila se zadržavajući točkove rukama. Za trenutak su se gledali, a onda se ona nasmešila i dovezla se stazom do njega.

Pozdravila ga je uljudno, kao što bi to učinila lepo vaspitana deca.

„Nadam se da ste dobro, Rra“, rekla je, pružajući desnu ruku dok joj je leva ruka bila položena na desno rame u znak poštovanja.

Rukovali su se.

„Nadam se da mi ruke nisu suviše umazane uljem“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Radio sam na pumpi.“

Devojčica je klimnula glavom. „Donela sam vam vode, Rra. Mma Potokvane je rekla da ste se ovamo uputili bez ikakvog pića i da ste

možda žedni."

Posegnula je za torbom koja je visila pored sedišta i odatle izvukla flašu.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je sa zahvalnošću prihvatio vodu. Upravo je bio ožedneo i požalio je što nije poneo vodu sa sobom. Uzeo je gutljaj iz flaše, gledajući u devojčicu dok je pio. Devojčica nije imala više od jedanaest, dvanaest godina, mislio je, i imala je otvoreno, prijatno lice. Kosa joj je bila upletena u kikice a neke od kikica su bile smotane u pundžice.

Nosila je izbledelu plavu haljinu, skoro belu od pranja, i par razgaženih patika na nogama.

„Živis li ovde, na imanju?"

Ona je klimnula glavom. „Ovde sam već skoro godinu dana." Odgovorila je. „Tu sam sa svojim mlađim bratom. On ima samo pet godina."

„Odakle ste došli?"

Ona je spustila pogled. „Došli smo iz okoline Frensistauna. Naša majka je umrla pre pet godina, kad sam ja imala sedam godina. Živeli smo kod neke žene u dvorištu, ali onda je ona rekla da moramo da odemo."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije ništa rekao.

Mma Potokvane mu je pričala priče o siročićima i svaki put bi mu se srce steglo od bola. U tradicionalnoj zajednici nije postojalo neželjeno dete; svako bi našao nekog da ga odgaji. Ali stvari su se menjale i sada ima siročića. To je naročito učestalo otkad se pojavila ta bolest koja hara Afrikom. Sada ima mnogo više dece bez roditelja nego što ih je bilo ikada pre i za neke od njih sirotište je jedino mesto na koje mogu da odu. Da li se to dogodilo i ovoj devojčici? I zašto je u invalidskim kolicima?

Zaustavio je svoje misli. Nema svrhe razmišljati o onome u čemu čovek može malo toga da pomogne.

Bilo je prećih pitanja koja traže odgovor, kao, na primer, zašto njena kolica škripe.

„Tvoja kolica cvile", rekao je. „Da li su uvek zvučala tako?"

Odmahnula je glavom. „Počela su da škripe pre nekoliko nedelja. Mislim da im nešto fali."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je legao na stranu da pogleda točkove. Nikada do sada nije popravljao invalidska kolica, ali mu je bilo jasno u čemu je problem. Zaglavci su bili prašnjavi i suvi - malo ulja će tu učiniti čudo - i kočnica se zaglavljivala. To je izazivalo onakav zvuk.

„Podići ću te odade“, rekao je. „Možeš da sediš pod drvetom dok ti popravljam kolica.“

Podigao je devojčicu i pažljivo je spustio na zemlju. Onda je okrenuo kolica naopako, oslobodio zaglavke na kočnicama i podesio prenosnike koji ih pokreću. Dodao je ulje u zaglavke i isprobao kolica.

Nije više bilo zaglavljivanja ni škripe. Ispravio je kolica i pogurao ih prema mestu gde je sedela devojčica.

„Bili ste tako ljubazni prema meni, Rra“, rekla je devojčica. „A sad moram da se vratim da vaspitačica ne bi mislila da sam se izgubila.“

Odjezdila je stazom, ostavljajući gospodina Dž.

L. B. Matekonija da se bavi pumpom. Nastavio je da je popravlja i završio je posle sat vremena. Kad je pustio pumpu u pogon, bio je zadovoljan što je iz prve počela da radi gotovo bešumno. Ova popravka neće, međutim, dugo izdržati i znao je da će uskoro morati da se vrati da pumpu kompletno rastavi. A kako će se onda navodnjavati povrće? To je muka kad se živi na sušnoj zemlji. Sve - od ljudskog života pa do bundeve - visilo je o koncu.

Peto poglavlje

DRAGULJARI SUDNJEG DANA

Mma Potokvane je bila u pravu: Mmu Ramocve su, kao što je predvidela, zanimali dijamanti.

Ta tema je iskrsla samo nekoliko dana pošto je gospodin Dž. L. B. Matekoni bio u sirotištu da popravi pumpu.

„Mislim da ljudi znaju da smo vereni“, rekla je Mma Ramocve, dok je s gospodinom Dž. L. B.

Matekonijem pila čaj u kancelariji Brzih motora Tlokvenga. „Moja kućna pomoćnica mi je rekla da je čula kako ljudi pričaju o tome u gradu. Rekla je da svi to znaju.“

„Eto kakvo je ovo mestoc, uzdahnuo je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „I ja moram stalno da slušam o nečijim tajnama.“

Mma Ramocve je klimnula glavom. Bio je u pravu: nije moglo biti tajni u Gaboronu. Svako se mešao u tuđa posla.

„Na primer“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni, zagrevajući se za temu, „kad je Mma Sonkvena upropastila menjač novih kola njenog sina, pokušavajući da krene u rikverc sa trideset milja na sat, svi su za to nekako čuli. Ja nisam nikom rekao, ali su svejedno svi nekako saznali.“

Mma Ramocve se nasmejala. Znala je Mmu Sonkvena, ona je možda bila najstariji vozač u gradu.

Njen sin, vlasnik radnje u trgovinskom centru Brodharst koja je uspešno poslovala, pokušao je da ubedi majku da uzme šofera ili da potpuno odustane od vožnje, ali je ostao poražen pred njenim nepobedivim porivom da bude nezavisna.

„Bila je krenula u Molepolole“, nastavio je gospodin Dž. L. B. Matekoni, „i onda se setila da je zaboravila da nahrani piliće u Gaboronu pa je odlučila da se smesta vrati i krenula u rikverc. Možeš misliti šta je to napravilo od menjača. I odjednom su svi o tome pričali. Pretpostavljali su da sam ja to rekao ljudima, ali nisam. Mehaničar mora da bude kao sveštenik. Ne treba da priča o onome što vidi.“

Mma Ramocve se složila. Ona je veoma cenila poverljivost i divila se gospodinu Dž. L. B. Matekoniju što i on to razume. Bilo je previše brbljivaca. Ali ovo su bila opšta mesta, a bilo je važnijih tema koje je trebalo razmotriti, pa je ona vratila priču na početak.

„Znači, priča se o našoj veridbi“, rekla je. „Neki su čak tražili da vide kakav si mi prsten kupio.“

Pogledala je u gospodina Dž. L. B. Matekonija pre nego što je nastavila. „Ja sam im rekla da ga još nisi kupio, ali da ćeš to uskoro učiniti.“

Zadržala je dah. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je gledao u pod, što je često činio kad se nije osećao sigurno.

„Prsten?“ rekao je najzad stisnuto. „Kakav tačno prsten?“

Mma Ramocve ga je pažljivo posmatrala. Mora se biti pronicljiv kad se s muškarcima raspravljaju ovakve stvari. Oni za to, naravno, imaju vrlo malo razumevanja, ali treba voditi računa da se ne uplaše.

Od toga nema vajde. Odlučila je da bude direktna.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni bi uočio ako bi bilo nekog prenosnog značenja i to ne bi nikuda vodilo.

„Dijamantski prsten“, relda je. „To danas nose verene dame. Tako je sada moderno.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je nastavio da pilji u pod odsutno.

„Dijamanti“, rekao je slabašnim glasom. „Jesi li sigurna da je to danas baš najmodernije?“

„Jesam“, rekla je Mma Ramocve čvrsto. „Sve verene dame u modernim krugovima dobijaju dijamante. To je znak da su poštovane.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je prodorno pogledao. Ako je to istina - a to se sasvim slaže s onim što mu je Mma Potokvane rekla - onda nema druge nego da joj kupi dijamantski prsten. Ne bi voleo da Mma Ramocve ima utisak da je ne poštuje. On je veoma poštuje; on joj je neopisivo i sa skrušenošću zahvalan što je pristala da se uda za njega, pa ako je dijamantski prsten neophodan da se to objavi svetu, onda je to mala cena koju treba platiti. S malom zadržkom kroz glavu mu je prošla reč „cena“, kad se prisetio zastrašujuće sume koja je bila pominjana na čajanki u sirotištu.

„Ti dijamanti su veoma skupi“, uzdahnuo je.

„Nadam se da ću imati dovoljno novca.“

„Naravno da ćeš imati“, relda je Mma Ramocve.

„Ima ih veoma skupih. Ali se može i nagoditi...“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se uspravio. „Mislio sam da koštaju na hiljade pula“, rekao je. „Možda pedeset hiljada pula.“

„Naravno da ne koštaju“, relda je Mma Ramocve.

„Ima, svakako, skupih, ali takođe ima dobrih koji nisu tako skupi. Možemo da odemo da pogledamo. Na primer u prodavnicu kod 'Draguljara sudnjeg dana'.

Oni imaju velik izbor.“

Odluka je pala. Sledećeg jutra, pošto se Mma Ramocve pozabavila poštom u svojoj detektivskoj agenciji, otišli su kod „Draguljara sudnjeg dana“ da izaberu prsten. Bio je to uzbudljiv događaj - toliko da je čak i gospodin Dž. L. B. Matekoni, osećajući veliko olakšanje pred mogućnošću da nade prsten po pri-stupačnoj ceni, jedva čekao da vidi kako će se sve završiti. Sad kad je mislio o tome, bilo je stvarno nečeg privlačnog u vezi s dijamantima, nečeg što čak i muškarac može da razume, samo ako se potrudi. Za gospodina Dž. L. B. Matekonija bila je još važnija misao da je taj poklon, nešto što je možda najskuplje što će on ikad u životu nekom dati, poklon iz samog tla Bocvane. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je bio patriota.

Voleo je svoju zemlju, a znao je da je i Mma Ramocve voli. Pomisao da bi dijamant koji budu izabrali mogao da potiče baš iz jednog od tri rudnika dijamantata Bocvane dodatno je davala značaj poklonu. Daće ženi koju voli i kojoj se divi više nego ikome mali delič same zemlje po kojoj hodaju. Taj delič je naravno poseban: delič stene koji je bio brušen do tačke svetlucanja pre toliko godina. Pa onda, neko ga je iskopao iz zemlje kod Orape, obradio ga, doneo ga dole u Gaboron i optočio zlatom. I sve to da bi Mmi Ramocve omogućio da ga nosi na domalom prstu leve ruke kako bi se svetu objavilo da će on, gospodin Dž. L. B. Matekoni, vlasnik auto-mehaničarske radnje Brzi motori Tlokvenga, biti njen muž.

Na samom kraju prašnjave ulice, između crkvene knjižare u kojoj su se prodavale religijske brošure i servisa za održavanje knjiga iz Motobanija pod nazivom Reci porezniku da odstupi, nalazila se radnja „Draguljari sudnjeg dana“. To je bila skoro ubo-ga radnja sa naherenim krovom iznad verande poduprte stubičima od cigala. Pano sa natpisom, delo slikara amatera skromnog talenta, prikazivao je glavu i ramena glamurozne žene s ogrlicom na vratu i velikim visećim mindušama. žena se zagonetno smešila uprkos težini minduša i očiglednoj neudobnosti glomazne ogrlice.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni i Mma Ramocve su se parkirali na suprotnoj strani ulice pod senkom drveta akacije. Stigli su kasnije nego što su planirali i vrućina je već počela da biva nepodnošljiva. Oko podne će svako vozilo ostavljeno na ulici biti nemoguće dodirnuti rukom, sedišta će biti suviše vrela da se sedne na njih, a volan će biti buktinja. Hlad će to da spreči, tako da je pod svakim drvetom bilo mnoštvo kola, koja su bila nabijena jedna uz druge, poput svinja u oboru, sklonjena pod nesavršeni zaklon od zelenog lišća.

Vrata su bila zaključana, ali su se otključala čim je gospodin Dž. L. B. Matekoni pozvonio na električno zvonce. Unutra iza tezge stajao je sićušan čovek obučen u svetlosmeđe odelo. Imao je uzanu glavu, malo oborene oči koje su zajedno sa zlatnim sjajem njegovog tena sugerisale takozvanu san krv - reklo bi se da je bio od Bušmana iz Kalaharija. Ali ako je tako, šta on radi u juvelirskoj radnji? Nije bilo ozbiljnog razloga da ne radi, naravno, ali on nije odgovarao takvom mestu. Juvelirski posao najviše privlači Indijce ili Kenijce, oni to vole da rade; Basarve su srećniji kao stočari - oni su obično odlični govedari ili uzgajivači nojeva.

Juvelir im se nasmešio. „Video sam vas napolju“, rekao je. „Parkirali ste auto ispod drveta.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je shvatio da je bio u pravu. Čovek je govorio pravilnim secvana narečjem, ali je njegov akcenat potvrđivao ono što se na njemu videlo. Ispod samoglasnika su se promaljali kliktaji i zvižduci napregnuti da izađu. Taj jezik je bio poseban, više nalik ptičijem cvrkutu u granama drveća nego ljudskom govoru.

Dž. L. B. Matekoni se predstavio prodavcu kao što je red, a potom se okrenuo Mmi Ramocve.

„Ova dama je moja verenica“, rekao je, „zove se Mma Ramocve, i ja želim da joj kupim verenički prsten.“ Malo je zastao. „Dijamantski prsten.“

Juvelir ga je pogledao svojim poluotvorenim očima, pa je brzo prebacio pažnju na Mmu Ramocve i pogledao je iskosa. Ona mu je uzvratila pogled i pomislila: Vidi se da je inteligentan. Ovaj je vrlo pametan, ali mu ne treba verovati.

„Vi ste srećan čovek“, rekao je juvelir. „Ne može svako da nade tako veselu debeljuskastu ženu za udaju. Mnogo je mršavih i

žgoljavih žena danas. Ova će vas usrećiti."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je prihvatio kompliment. „Da", rekao je. „Ja sam zaista srećan čovek."

„Morate da joj kupite veliki prsten", nastavio je juvelir. „Krupne žene ne mogu da nose malo prstenje."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pogledao u svoje cipele.

„Ja sam mislio na prsten srednje veličine", rekao je. „Ja nisam toliko bogat čovek."

„Ja znam ko ste vi", rekao je juvelir. „Vi ste vlasnik
automehaničarske
radnje

Brzi

motori

Tlokvenga. Vi možete sebi da priuštite dobar prsten."

Mma Ramocve je odlučila da se umeša. „Ja ne želim veliki prsten", rekla je odlučno. „Ja ne spadam u dame koje nose veliko prstenje. Ja bih više volela mali prsten."

Juvelir ju je okrznuo pogledom. Skoro da ga je nerviralo njeno prisustvo, kao da se radilo o muškom poslu, o transakciji oko goveda - o poslu u koji se sad ona meša.

„Pokazaću vam neko prstenje", rekao je saginjući se da otvori fioku pod tezgom. „Ovo je dobro dijamantsko prstenje."

Položio je fioku na tezgu i upro prstom u red prstenja nanizanog na somotsku traku. Gospodinu Dž.

L. B. Matekoniju je zastao dah. Dijamanti su bili poredani u kružne nizove: veliki kamen u sredini, okružen manjim. Neko prstenje bilo je i sa drugim kamenjem - smaragdima i rubinima - i ispod svakog prstena je bila mala cedulja s cenom.

„Ne obraćajte pažnju na cedulje", rekao je juvelir, spuštajući glas. „Mogu da vam ponudim veliki popust."

Mma Ramocve se zagledala u cedulje. Onda je digla pogled i zavrtela glavom.

„Ovi su suviše krupni", rekla je. „Rekla sam vam da želim manji prsten. Možda da odemo do još neke radnje."

Juvelir je uzdahnuo. „Imam i druge", rekao je.

„Imam i malo prstenje."

Vratio je ovu fioku na mesto i izvukao drugu. Na ovoj je prstenje bilo znatno manje. Mma Ramocve je pokazala na prsten u sredini.

„Ovaj mi se dopada“, rekla je. „Dajte da ga vidimo.“

„Ovaj nije tako veliki“, rekao je juvelir. „Takav dijamant može lako da se zagubi. Ljudi mogu i da ga ne primete.“

„Svejedno mi je“, rekla je Mma Ramocve. „Ovaj dijamant će biti za mene. To nema nikakve veze sa drugim ljudima.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je osetio navalu ponosa dok je ona govorila. To je ta žena kojoj se divio, žena koja je verovala u stare vrednosti Bocvane i koja nije traćila vreme na razmetanje.

„I meni se taj prsten dopada“, rekao je. „Dajte da ga Mma Ramocve proba.“

Prsten je predat Mmi Ramocve, koja ga je stavila na prst i pružila ruku gospodinu Dž. L. B. Matekoniju da pogleda.

„Savršeno ti pristaje“, rekao je.

Ona se nasmešila. „Ako je ovo prsten koji ti hoćeš da mi kupiš, ja ću biti vrlo srećna.“

Juvelir je uzeo papirić s cenom i dodao ga gospodinu Dž. L. B. Matekoniju. „Za ovaj ne možete da dobijete popust“, rekao je, „pošto je već vrlo jeftin.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je bio prijatno iznenađen cenom. Upravo je bio zamenio hladnjak na mušterijinom kombiju i to je bilo, do poslednje pule, po istoj ovoj ceni, primetio je. Uopšte nije bio skup.

Uhvatio se za džep, izvadio svežanj novčanica koje je tog jutra podigao iz banke i platio juveliru.

„Moram nešto da vas pitam“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni juveliru. „Da li je ovaj dijamant iz Bocvane?“

Juvelir ga je radoznalo pogledao.

„Zašto vas to interesuje?“ upitao je. „Dijamant je dijamant, odakle god da potiče.“

„Znam“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„Ali bih voleo da verujem da moja žena nosi kamen koji potiče iz Bocvane.“

Juvelir se nasmejao. „U tom slučaju je odavde.“

Sve ovo kamenje je iz naših rudnika.“

„Hvala vam“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „Srećan sam što to čujem.“

Na povratku iz juvelirske radnje prošli su pored anglikanske katedrale i bolnice „Princeza Marina“. Dok su prolazili pored katedrale, Mma Ramocve je rekla:

„Možda bi episkop Makulu lično mogao da nas venča.“

„Voleo bih to“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „On je dobar čovek.“

„Tako će dobar čovek da venča dobrog čoveka“, rekla je Mma Ramocve. „Ti si divna osoba, gospodine Dž. L. B. Matekoni.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije ništa rekao.

Nije bilo lako odgovoriti na kompliment, posebno kad se čovek osećao kao da ga ne zaslužuje. On o sebi nije mislio kao o posebno dobrom čoveku. Imao je, činilo mu se, mnogo mana, ali ako je neko bio dobar, to je bila Mma Ramocve. Ona je mnogo bolja od njega.

On je samo mehaničar koji se trudi najbolje što ume; a ona je mnogo više od toga.

Zaokrenuli su prema Zebrinoj ulici i parkirali se na kratkoj stazi ispred kuće Mme Ramocve, u hladu ispod tende na jednoj strani verande. Roza, kućna pomoćnica Mme Ramocve, mahnula im je s kuhinjskog prozora. Bila je oprala veš koji je sad visio napolju na konopcu, beleći se pod plavim nebom nad crvenka-stom zemljom.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uzeo ruku Mme Ramocve, dotaknuvši na trenutak sjajni prsten.

Pogledao ju je i video je suze u njenim očima.

„Izvini“, rekla je. „Ne bi trebalo da plačem, ali ne mogu da se uzdržim.“

„Zašto si tužna?“ upitao je. „Ne smeš da budeš tužna.“

Ona je obrisala suze i odmahнула glavom.

„Nisam tužna“, rekla je. „Samo mi niko nikada do sad nije poklonio ovakav prsten. Kad sam se bila udala za Notea, on mi nije dao ništa. Nadala sam se da ću dobiti prsten, ali ga nisam dobila. A sada imam prsten.“

„Ja ću se truditi da ti nadoknadim sve ono što si propustila s Noteom“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „I trudiću se da ti budem dobar muž.“

Mma Ramocve je klimnula glavom. „Bićeš“, rekla je. „A ja ću se truditi da ti budem dobra žena.“

Ostali su za trenutak da sede bez reči, svako od njih sa mislima koje je nametao trenutak. Onda je gospodin Dž. L. B. Matekoni izašao iz kola, obišao ih spreda i otvorio joj vrata. Otići će unutra na biljni čaj i ona će Rozi pokazati prsten s dijamantom koji ju je učinio toliko srećnom i istovremeno tako tužnom.

Šesto poglavlje

SUŠNO MESTO

Sedeći u svojoj kancelariji u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji, Mma Ramocve je razmišljala o tome kako je lako skliznula u obavezu samo zato što nije imala hrabrosti da kaže ne. Nije joj zaista bilo do toga da krene u potragu za odgovorom na pitanje šta se dogodilo sinu gospođe Kertin; Klovis Andersen, autor njene profesionalne biblije Pravidnik privatne istrage, procenio bi ovu istragu kao zastarelu.

„Zastarela istraga ne donosi naknadu nijednoj zainteresovanoj strani. Klijent dobija lažnu nadu jer detektiv radi na njegovom slučaju, a sam agent se oseća obaveznim da dođe do nekih rezultata, jer to klijent od njega očekuje. To znači da će agent verovatno provesti više vremena na slučaju nego što to okolnosti nalažu. Na kraju dana po svoj prilici se ništa neće postići i ostaje jedino da se čovek pita da li bi mo-

žda trebalo pustiti da prošlost bude dostojanstveno zakopana. Ostavite prošlost na miru, ponekad je najbolji savet koji se može dati.«

Mma Ramocve je nekoliko puta ponovo pročitala ovaj pasus i uvidela da se sasvim slaže s onim što je napisano. Mnogo se kopa po prošlosti. Ljudi većito čačkaju po događajima koji su se davno odigrali. I šta je svrha toga kad je učinak da se uglavnom truje sadašnjost? Bilo je mnogo grešaka u prošlosti, ali ima li smisla neprekidno ih pominjati i stalno im obnavljati značaj? Setila se plemena Sona i toga kako oni raspredaju o tome šta im je Ndebele uradio dok su bili pod Mzilikazijem i Lobengulom. Istina je da su im učinili užasne stvari - napokon, oni su ipak bili Zulu i oduvek su kinjili svoje susede - ali nema opravdanja da se i dalje o tome govori. Bolje bi bilo da se to jednom i zauvek zaboravi.

Pomislila je na državnika Serece Khamu, velikog poglavicu Bamgavata, prvog predsednika Bocvane.

Kako su ga samo Britanci tretirali: odbili su da priznaju njegov izbor neveste i naterali ga u izgnanstvo samo zato što se oženio Engleskinjom. Kako su mogli da učine nešto tako grubo i surovo takvom čoveku?

Oterati čoveka iz sopstvene zemlje, daleko od svog naroda jedna je od najgorih kazni koja se može izreći. I ostavili su narod bez vođe; samu dušu su mu ranili: Gde je naš Khama? Gde je sin Kogosi Sekgoma Drugog i Mohumagadi Tebogo? Ali sam Serece nikad kasnije nije zbog toga pravio problem. Nije to pominjao i uvek je bio pristojan prema britanskoj vladi i prema kraljici.

Slabiji čovek bi rekao: pogledajte šta ste mi učinili i sad biste još da vam budem prijatelj!

Onda je tu bio i gospodin Mandela. Svi su znali o gospodinu Mandeli i o tome kako je on oprostio onima koji su ga držali u zatvoru.

Oduzeli su mu godine i godine života samo zato što je želeo pravdu. Poslali su ga da radi u kamenolomu i kamena prašina mu je zauvek oštetila vid. Ali onda kad je napokon izašao iz zatvora, onog jedinstvenog blistavog dana, nije rekao ništa o osveti, pa čak ni o odšteti. Rekao je da ima važnijih stvari koje se moraju obaviti od toga da se čovek žali na prošlost i s vremenom je pokazao da je zaista mislio to što je rekao - stotinama dobrih postupaka prema onima koji su se tako ružno poneli prema njemu. To je bio afrički način, takva tradicija je najbliža srcu Afrike. Svi smo mi deca Afrike i niko od nas nije bolji ili važniji od drugog. To je ono što Afrika može da poruči svetu: može da ga podseti šta znači biti human.

Cenila je to i razumela veličinu koju su pokazali Khama i Mandela opraštajući za prošlost. Ali opet, slučaj gospođe Kertin bio je drugačiji. Nije joj izgledalo da je Amerikanki stalo da nekoga okrivi za nestanak svoga sina, iako je znala da mnogi ljudi u takvim okolnostima postanu opsednuti da nekog kazne. Mma Ramocve je uzdahnula. Pretpostavljala je da je kazna ponekad potrebna da bi se razjasnilo da je nešto što je neko učinio rđavo, ali nije mogla da razume zašto bismo želeli da kaznimo nekog ko se kaje za svoja nedela. Dok je bila devojčica u Močudiju videla je kako tuku dečaka zato što je izgubio kozu. On je priznao da je zaspao pod drvetom kad je trebalo da čuva stoku i još je rekao da mu je stvarno žao što

je dopustio da koza odluta. Zašto ga je onda, pitala se, ujak tukao mopani štapom dok je on molio za milost? Takvom kaznom ništa se nije postiglo, a telo kažnjenog bilo je skoro unakaženo.

Ali ovo su bile krupne teme, a važniji problem bio je gde da počne da traga za jadnim umrlim američkim dečakom. Zamišljala je Klovisa Andersena kako odmahuje glavom i kako govori: „E pa, Mma Ramocve, zaglavila si se sa zastarelim slučajem uprkos onome što sam ja o tome rekao. Ali pošto je već tako, onda ti je moj uobičajeni savet da se vratiš na početak i da od njega kreneš.“ Početak je na farmi, pretpostavila je, tamo gde je Burkhart sa svojim prijateljima započeo projekat. Neće biti teško naći to mesto, mada nije verovala da će tamo išta otkriti. Ali će je to barem usmeriti ka predmetu istraživanja, što je, znala je to, pravi početak. Mesta imaju odjeke - i ukoliko je čovek osetljiv, mogao bi da ulovi neki zvuk iz prošlosti, da oseti šta se desilo.

Barem zna kako da nađe selo o kome se radi.

Njena sekretarica Mma Makuci imala je rođaka koji došao iz sela u neposrednoj blizini farme i ona joj je objasnila kojim putem da ide. To je bilo van grada na zapadnu stranu, nedaleko od Molepololea. Bila je to sušna zemlja koja se nastavljala u pustinju Kalahari, prekrivena patuljastim žbunjem i trnovim drvećem.

Bila je mestimično naseljena, ali ljudi su samo u onim predelima u kojima je bilo više vode pravili mala naselja sa nekoliko priljubljenih kućica oko polja bundeva i tropske kukuruzovine. Tu nije imalo bog zna šta da se radi i ljudi bi se odselili u Lobace ili Gaboron u potrazi za poslom kada bi im se pružila prilika.

Gaboron je bio pun ljudi ovog soja. Oni su dolazili u grad, ali su zadržali veze sa svojom zemljom i stočnim postajama. Takva mesta će uvek biti dom, ma koliko ljudi iz njih izbivali. Najzad, gde bi poželeli da skončaju ako ne pod tim ogromnim prostranim nebom koje je ličilo na beskrajni okean.

Otputovala je tamo u malom belom kombiju u subotu ujutru, krenuvši rano, kao što je uvek činila kada polazi na put. Kad je izašla iz grada, reke ljudi su već dolazile u subotnju kupovinu. Bio je kraj meseca, što je značilo dan za isplatu i radnje će biti pune buke i gužve jer će ljudi kupovati velike tegle sa sirupom i konzerve pasulja, ili će da se bace u vanredne troškove i da kupe nove haljine ili

cipele. Mma Ramocve je volela kupovinu, ali to nikad nije radila kad je dan isplate. Tada bi cene skakale, bila je ubeđena u to, i ponovo bi padale sredinom meseca, kada niko više nema para.

Saobraćaj na putevima su uglavnom činili autobusi i kombiji koji su dovozili ljude u grad. Ali bilo je i onih koji su išli u suprotnom smeru - radnika koji su se vraćali za vikend u svoja sela; muževa koji su išli svojim ženama i deci; kućnih pomoćnica koje su radile u Gaboronu i vraćale se da tih nekoliko dragocenih dana odmora provedu sa svojim roditeljima i dedama i babama. Mma Ramocve je usporila; na drumu je stajala žena i mahala da je neko poveze. Bila je godina kao Mma Ramocve, pristojno obučena u crnu suknju i svetlocrveni žaket. Mma Ramocve je za trenutak oklevala, a onda je stala. Nije mogla da je ostavi tamo da stoji; nju negde čeka njena porodica koja računa da će je neko prevesti kući.

Stala je sa strane druma i viknula s prozora svog kombija. „Kuda idete, Mma?”

„Idem u tom pravcu”, rekla je žena, upirući prstom niz put. „Malo dalje od Molepololea. Idem u Silokvolelu.”

Mma Ramocve se nasmešila. „I ja idem tamo”, rekla je. „Mogu skroz donde da vas odvezem.”

Žena je ispustila uzvik oduševljenja. „Vrlo ste ljubazni, ja zaista imam sreće.”

Sagla se da uzme svoju kesu i onda je otvorila vrata suvozačkog mesta na kombiju Mma Ramocve.

Kad je spustila kesu pored nogu, Mma Ramocve je dala gas, uključila se na drum i tako su krenule. Mma Ramocve je iz stare navike pogledala u svoju novu saputnicu i načinila ličnu procenu. Bila je sasvim pristojno obučena - žaket je bio nov i od čiste vune, a ne od jeftine veštačke tkanine koju toliko ljudi danas kupuje; ali je suknja bila jeftina i cipele su bile malko izlizane. Ova dama radi u prodavnici, pomislila je.

Deblja je od konfekcijskog broja 44 za jedan ili dva broja. Nema muža i deca joj žive s bakom u Silokvolelu. Mma Ramocve je zatim primetila kako iz kese viri Biblija i to joj je dalo još podataka o ovoj osobi. Dama je član crkve i možda pohađa školu Biblije. Večeras će deci čitati Bibliju.

„Vama su deca dole, Mma?” upitala je Mma Ramocve ljubazno.

„Da“, stigao je odgovor. „Oni su kod bake. Ja radim u prodavnici u Gaboronu, 'Nameštaj novi dil'.

Možda ih znate?”

Mma Ramocve je potvrdno idimnula glavom da ih zna, kao i da u sebi odobri svoju tačnu procenu.

„Nemam muža“, nastavila je. „Otišao je u Frensistaun i tamo je umro od podrigivanja.“

Mma Ramocve je zastala. „Od podrigivanja? Zar se od toga može umreti?”

„Da. Počeo je tako strašno da podriguje tamo gore u Frensistaunu da su ga smestili u bolnicu.

Operisali su ga i videli da je unutra nešto vrlo loše. To ga je teralo da podriguje. I onda je umro.“

Nastupila je tišina. Onda je Mma Ramocve progovorila. „Veoma mi je žao.“

„Hvala. Bila sam strašno tužna kad se to desilo.

On je bio dobar čovek i dobar otac našoj deci. Ali moja majka je bila još u snazi i rekla je da će ona da odgaja decu da bih ja mogla da se zaposlim u Gaboronu, pošto imam srednju školu. Otišla sam u radnju s nameštajem i oni su bili vrlo zadovoljni mojim radom.

Sada sam jedna od glavnih prodavačica i čak su me odredili da idem na seminar za prodavce u Mafekingu.“

Mma Ramocve se nasmejala. „Dobro ste učinili.

Nije lako ženama. Muškarci od nas očekuju da uradimo sav posao, a onda oni uzmu najbolja mesta.

Vidim da vi dobro napredujete.“

Mma Ramocve se za trenutak zamislila. Bila je ponosna na svoju sposobnost da prozre ljude, ali se sad upitala da li i ostale žene imaju tu osobinu, kao deo intuitivnog dara.

„Da li možete da kažete šta ja radim“, rekla je.

„Probajte da pogodite koji je moj posao.“

žena se okrenula i pogledala Mmu Ramocve od glave do pete.

„Ja mislim da ste vi detektivka“, rekla je. „Vi ste neko ko se bavi tuđim poslovima.“

Mali beli kombi je trenutno zakrivudao. Mma Ramocve je bila šokirana što je ova žena to pogodila.

Njene intuitivne moći su još bolje nego moje, pomislila je.

„Kako ste znali? Šta sam učinila da vam odam taj podatak?"

žena je skrenula uprti pogled. „To je vrlo prosto", rekla je. „Videla sam vas kako sedite sa svojom sekretaricom i pijete čaj ispred vaše detektivske agencije. Ona ima velike naočari. Vas dve ponekad sedite tamo u hladu kad ja prolazim drugom stranom ulice. Tako znam ko ste."

Tako

su

prijatno

putovale

pričajući

o

svakodnevnom životu. Ona se zvala Mma Cbago i ispričala je Mmi Ramocve sve o svom poslu u prodavnici nameštaja. Direktor je bio ljubazan čovek, rekla je, nije suviše izrabljivao osoblje i bio je uvek pošten sa svojim mušterijama. Bili su joj ponudili bolji posao u jednoj drugoj firmi, ali je ona odbila. Njen direktor je za to saznao i nagradio je boljim položajem.

Tu su onda bila i njena deca. Devojčica je imala deset godina, a dečak osam. Bili su dobri đaci i nadala se da će moći da im priušti da završe srednju školu u Gaboronu. Čula je da je Srednja gaboronska državna škola vrlo dobra i nadala se da će možda uspeti da u njoj nađe mesta za svoju decu. Takođe je čula da postoje stipendije za bolje škole, pa će možda imati šanse i za tako nešto.

Mma Ramocve joj je rekla da se verila i pokazala joj je dijamantski prsten na ruci. Mma Cbago se zadivila i upitala ko je verenik. Dobra je stvar udati se za mehaničara, rekla je, jer je ona čula da su to najbolji muževi. Svako treba da se potrudi da se uda za policajca, mehaničara ili sveštenika, rekla je, a nikako se ne treba udavati za političara, barmena i taksistu. Ti ljudi uvek prave svojim ženama velike probleme.

„I ne treba se udavati za trubača", dodala je Mma Ramocve. „Ja sam napravila tu grešku. Bila sam udata za lošeg čoveka po imenu Note Mokoti. On je svirao trubu."

„Uverena sam da je loše udati se za trubača", rekla je Mma Cbago. „Dodaću ih na moju listu rdavih muževa."

Polako su napredovale na poslednjoj deonici puta. Neasfaltiran put je bio pun velikih i opasnih rupa, tako da su u više navrata bile prinuđene da opasno ugaze u pesak ne bi li izbegle posebno velike rupe. Ovo je bilo rizično jer je mali beli kombi lako mogao da se zaglavi u pesku ako bi bile neoprezne i onda bi satima morale da čekaju da ih izvuku. No napokon stigoše u selo Mme Cbago, koje je bilo najbliže farmi što ju je tražila Mma Ramocve.

Upitala je Mmu Cbago za farmu i dobila je neke podatke. Sećala se tog projekta iako nije poznavala ljude koji su učestvovali u njemu. Prisetila se i da je tu bio jedan beli čovek i žena iz Južne Afrike i još jedan stranac ili možda dvojica. Mnogi ljudi iz sela radili su tu i nadali su se da će to biti nešto značajno, ali je to na kraju nekako ipak isparilo. Nije nju to iznenadilo.

Stvari isparavaju; ne možeš se nadati da ćeš da promeniš Afriku. Ljudi su izgubili interesovanje, ili su se vratili tradicionalnom načinu rada, ili su naprosto odustali jer je bilo potrebno da se ulazi suviše veliki napor. I onda se Afrika vratila natrag i sve jednostavno ponovo prekrila.

„Ima li nekog u selu ko bi mogao tamo da me odvede?“ upitala je Mma Ramocve.

Mma Cbago se za trenutak zamislila.

„Ima ljudi koji još uvek tamo rade“, rekla je.

„Tamo je prijatelj moga ujaka. On je neko vreme radio kod njih. Možemo da svratimo do njega pa ga pitajte.“

Prvo su otišle do kuće Mme Cbago. To je bila tradicionalna bocvanska kuća, sačinjena od cigala od glinenog blata i okružena niskim zidićem zvanim lomotcma koji je uokvirivao malo dvorište ispred kuće i oko nje. Izvan zidića bila su dva čokota puzave boranije i kokošinjac. Pozadi je bio WC napravljen od lima sa opasno nagnutim krovom i drvenim vratima s kanapom pomoću kojeg su se vrata zatvarala. Deca su smesta istrčala da zagrlje majku, pa su stidljivo sačekala da budu predstavljena stranoj osobi. A onda se iz mračne unutrašnjosti pojavila baka u beloj haljini, smešeći se bezubo.

Mma Cbago je odložila svoju kesu u kuću i rekla da će se vratiti za sat vremena. Mma Ramocve je dala deci bombone, koje su oni primili sa oba ispružena dlana, duboko se klanjajući u pravilnom

maniru Secvana. Ovo su deca koja znaju za stare običaje, mislila je Mma Ramocve s odobravanjem, za razliku od neke dece u Gaboronu.

Napustile su kuću i odvezle se kroz selo u malom belom kombiju. Bilo je to selo tipično za Bocvanu, rasuti niz kućica s jednom ili dve sobe i svaka sa svojim dvorištem i sa trnovim drvećem koje ju je okruživalo. Kuće su bile povezane stazama koje su oko njih krivudale i promicale kroz livade i polja sa usevima. Krave su se nezainteresovano pomerale od jednog do drugog zatamnjenog ostrva sa izbledelom travom dok ih je sedeći pod drvetom čuvao mali trbušasti dečak, govedar, sav prašnjav i opasan malom keceljom pod stomakom. Goveda nisu bila žigosana, ali bi svako po njihovim šarama znao ko im je gazda.

To su bili znaci bogatstva koje je proisteklo od nečijeg rada u rudniku dijamanata u Juanengu ili u klanici u Lobaceu.

Mma Cbago ju je odvela u kuću na kraju sela.

To je bila lepo održavana kuća, nešto veća od kuće prvih suseda, okrečena u tradicionalnom bocvanskom stilu u crveno, smeđe i belo, sa otiskom u obliku dijamanta na belom. Dvorište je bilo očišćeno, što je govorilo da je domaćica, koja je i kuću obojila, bila temeljna s medom. Kuća i njena dekoracija bile su dužnost žene, a ovoj ženi su očigledno bile prenete stare veštine.

Zastale su na kapiji da bi ih Mma Cbago najavila i da bi dobile dozvolu da uđu. Bilo je nepristojno popeti se stazom do kuće bez pitanja, a još nepristojnije nepozvan ući.

„Ko, ko!“ doviknula je Mma Cbago. „Mma Pocane, došla sam vam u posetu.“

Nije bilo odgovora, pa je Mma Cbago ponovo viknula. Opet nije bilo odgovora, a onda su se vrata naglo otvorila i izašla je sitna okruglasta žena u dugačkoj suknji i beloju bluzi sa visoko uzdignutom kragnom i zapiljila se u njih.

„Ko je to?“ doviknula je rukom zaklanjajući oči.

„Ko ste vi? Ne vidim.“

„Mma Cbago. Mene znate. Dovala sam jednu vama nepoznatu osobu.“

Domaćica se nasmejala. „Mislila sam da je neko drugi, pa sam se brže-bolje udesila. A bez potrebe.“

Mahnula im je rukom da uđu i one su pošle stazom do nje.

„Ne vidim više dobro“, objasnila je Mma Pocane.

„Oči su mi sve slabije. Zato nisam znala ko je.“

Rukovale su se, razmenjujući uobičajeni naklon.

Onda je Mma Pocane pokazala rukom na klupu pred kućom koja je bila u hladovini velikog drveta. Mogu tu da sednu, objasnila je, jer je u kući suviše mračno.

Mma Cbago je objasnila zašto su došle i to je Mma Pocane pažljivo saslušala. Izgleda da su je oči mučile i ona ih je s vremena na vreme brisala rukavom. Kako je Mma Cbago govorila, tako je ona glavom odobravalala.

„Jeste“, rekla je. „živeli smo tamo. Moj muž je radio za njih. Oboje smo tamo radili. Nadali smo se da ćemo zaraditi neke pare sa našim usevima i neko vreme je to uspevalo. A onda...“, prekinula je i odmahнула glavom.

„Stvari su krenule naopako?“ upitala je Mma Ramocve. „Jaka suša?“

Mma l'ocane je uzdahnula. „Jeste, bila je i suša.“

Ali uvek je suša, zar ne? Nije to, nego su ljudi naprosto izgubili veru u tu ideju. Bilo je dobrih ljudi koji su tu živeli, ali su otišli.“

„Belac iz Namibije? Namac?“ pitala je Mma Ramocve.

„Da, taj. On je bio dobar čovek, ali je otišao. Bilo je tu i drugih iz Bocvane kojima se sve smučilo. Oni su isto otišli.“

„A Amerikanac?“ navalila je Mma Ramocve. „Bio je tu i američki mladić.“

Mma Pocane je protrljala oči. „Taj dečak je nestao. Jedne noći se izgubio. Policija je dolazila i ubila se tražeći ga. I njegova majka je mnogo puta dolazila. Dovala je tragača Mosarva, jednog sićušnog čoveka koji je kao pas njuškao po zemlji. A imao je veliku zadnjicu kao sve Basarve.“

„I on ništa nije našao?“ Mma Ramocve je znala odgovor na ovo pitanje, ali joj je bilo stalo da žena nastavi da priča. Do sad je priču čula samo iz ugla gospođe Kertin; sasvim je moguće da su drugi ljudi videli nešto za šta ona nije znala.

„Trčkarao je uokolo kao pas“, relda je Mma Pocane, smejući se. „Gledao je pod kamenje i njuškao vazduh i nešto mumlao na onom njihovom čudnom jeziku - znate kakvom, sa svim tim zvucima koji

liče na lomljenje grančica kad vetar njiše krošnju drveta. Ali nije našao nikakav znak da je divlja zver odnela dečaka."

Mma Ramocve joj je dodala maramicu da obriše oči. „Pa šta mislite da se desilo dečaku, Mma? Kako neko može tako samo da nestane?"

„Mislim da je bio usisan", rekla je. „Ponekad se po najvećim vrućinama pojavi kovitlac. On dođe od Kalaharija i usisa stvari. Ja mislim da je dečaka odneo vetar i bacio ga negde daleko, daleko odavde. Možda čak i preko, kod puta za Ganzi ili čak možda posred Kalaharija ili tako negde. Nije ni čudo što ga nisu našli."

Mma Cbago je gledala iskosa u Mma Ramocve pokušavajući da joj uhvati pogled, ali je Mma Ramocve gledala pravo u Mmu Pocane.

„To je uvek moguće, Mma", rekla je. „To je zanimljiva zamisao." Zastala je za tren. „Da li biste mogli da me odvedete tamo i da mi malo pokažete okolinu? Ja sam ovde kombijem."

Mma Pocane se zamislila na kratko. „Ne volim tamo da idem", rekla je. „To je za mene tužno mesto."

„Imam ovde za vas dvadeset pula", relda je Mma Ramocve, hvatajući se za džep. „Nadala sam se da ćete hteti da ih od mene uzmete."

„Hoću", rekla je Mma Pocane žurno. „Možemo da odemo tamo. Ne volim tamo da idem noću, ali po danu, to je već sasvim druga stvar."

„Sada?" rekla je Mma Ramocve. „Možete li sada?"

„Nisam u poslu", rekla je Mma Pocane. „Ovde se ništa ne dešava."

Mma Ramocve je dodala pare Mmi Pocane, ova joj je zahvalila pljesnuvši rukama. Onda su ponovo prošli kroz njeno uredno dvorište i, oprostivsi se od Mme Cbago, ušle u kombi i odvezle se.

Sedmo poglavlje

KOMPLIKACIJE S PUMPOM U SIROTIŠTU

Onog dana kada je Mma Ramocve otputovala u Silokvelu, gospodin Dž. L. B. Matekoni se skoro razboleo. Već se navikao da subotom ujutru ide sa Mmom Ramocve da joj pomaže pri kupovini ili oko bilo čega što joj je trebalo za kuću. Bez nje se osećao izgubljeno: čudo kako je Gaboron izgledao pust; garaža je bila zatvorena, a on nije imao nikakvu želju da se pozabavi papirima koji su mu se nagomilali na kancelarijskom stolu. Mogao je, naravno, da pozove nekog prijatelja da odu da gledaju fudbalsku utakmicu, ali ni za to nije bio raspoložen. Onda se setio Mme Silvije Potokvane, direktorke sirotista. Tamo se sigurno nešto zbiva i ona je uvek volela da posedi uz čaj i da popriča. Otići će tamo da vidi o čemu je reč.

Onda će se već nekako pobrinuti za sebe dok se Mma Ramocve uveče ne vrati.

Mma Potokvane ga je ugledala, kao i obično, čim se parkirao ispod jednog drveta jorgovana.

„Vidim te!“ viknula je sa svog prozora. „Vidim te, gospodine Dž. L. B. Matekoni!“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni joj je mahnuo dok je zaključavao kola. Onda je krenuo u pravcu kancelarija, odalje je sa jednog od prozora dopirala vesela muzika. Unutra je Mma Potokvane sedela za svojim stolom, sa telefonskom slušalicom na uhu.

Pokazala mu je da sedne i nastavila razgovor.

„Ako mi date malo tog jestivog ulja“, relda je,

„siročići će biti vrlo srećni. Oni vole krompiriće pržene na ulju i to će im dobro činiti.“

Glas sa one strane žice je nešto rekao i ona je prevrnula očima na gospodina Dž. L. B. Matekonija kao da bi s njim da podeli nezadovoljstvo.

„Ali ne možete da prodate to ulje ako mu je istekao rok. Zašto onda da vam išta platim? Bolje da ga poklonite sirotištu, nego da ga prospete u slivnik.“

Ne mogu da vam dam novac za to, pa ne vidim zašto nam ga lepo ne poklonite?“

Opet je odande nešto bilo rečeno, pa je ona strpljivo klimnula glavom odobravajući.

„Mogu sigurno da dovedem Dnevne novine da vas fotografišu kako držite ulje. Svi će znati da ste velikodušna osoba. To će pisati u novinama.“

Potom su razmenili još nekoliko reci, a onda je spustila slušalicu.

„Neki ljudi su tvrdi na davanje“, rekla je. „To ima veze s tim kako su ih majke odgajile. Čitala sam sve o tom problemu u knjizi. Ima jedan doktor koji se zove Frojd, on je vrlo čuven, i napisao je mnogo knjiga o takvim ljudima.“

„Da li je on iz Johanezburga?“ upitao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„Ne verujem“, relda je Mma Potokvane. „Ta je knjiga iz Londona. Ali je vrlo zanimljiva. On kaže da su svi dečaci zaljubljeni u svoje majke.“

„To je prirodno“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „Naravno da svi dečaci vole svoje majke. Zar ne treba da ih vole?“

Mma Potokvane je slegla ramenima. „Slažem se s tobom. Ni ja ne vidim šta ne valja u tome da dečak voli svoju majku.“

„Što se onda doktor Frojd oko toga sekira?“

nastavio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Pre bi trebalo da se sekira kad oni ne vole svoje majke.“

Mma Potokvane je izgledala zamišljeno. „Da, ali on se svejedno mnogo brinuo zbog tih dečaka i mislim da je pokušao da ih zaustavi.“

„Pa to je smešno“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „Mogao je sigurno bolje da iskoristi svoje vreme.“

„Možeš misliti“, relda je Mma Potokvane. „Ali uprkos tom doktoru Frojdu, dečaci ipak vole svoje majke, kako i treba da bude.“

Zastala je i kad se napokon otarasila ove teške teme, lice joj se ozarilo i široko se nasmejala gospodinu Dž. L. B. Matekoniju. „Mnogo mi je milo što si danas došao. Baš sam htela da ti telefoniram.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uzdahnuo.

„Kočnice? Ili pumpa?“

„Pumpa“, relda je Mma Potokvane. „Ispušta neki čudan zvuk. Voda ide, ali pumpa cvili kao da je nešto boli.“

„Mašine osećaju bol“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „One nam govore o svom bolu puštajući zvuke.“

„U tom slučaju ovoj pumpi treba pomoć“, relda je Mma Potokvane. „Možeš li da baciš pogled?“

„Naravno“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

Uspeo je da pronađe kvar i da ga popravi, mada mu je to oduzelo mnogo više vremena nego što je očekivao. Pumpa se povratila, on ju je isprobao, i još jedanput je glatko proradila. Trebaće joj velika popravka, naravno, i taj dan neće moći još dugo da se odlaže, ali je bar taj čudni zvuk otklonjen.

Vratio se u kancelariju Mme Potokvane da se opusti uz solju čaja i veliko parče kolača koji je kuvar ispekao baš tog jutra. Siročići su dobro jeli. Vlada je vodila računa o siročadi i davala je za njih velike sume novca svake godine. Ali bilo je i privatnih donatora -

čitava mreža ljudi koji su davali novac ili druge poklone za sirotište. To je značilo da nijednom siročetu ništa nije nedostajalo i da nije bilo neuhranjeno, kao što se dešava u mnogim afričkim zemljama. Bocvana je bila blagoslovena zemlja. Niko nije gladovao i niko nije trunuo u zatvorima zbog političkih uverenja. Bocvana pred svakim može da drži uzdignutu glavu, kao što je lepo onomad rekla Mma Ramocve.

„Baš je dobar ovaj kolač“, rekao je gospodin Dž.

L. B. Matekoni. „Mora da ga deca vole.“

Mma Potokvane se nasmejala. „Naša deca vole kolače. Kad bismo im davali samo kolače, bili bi presrećni. Ali mi to, naravno, ne radimo. Siročad treba nahraniti i lukom i pasuljem.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se složio.

„Uravnotežena ishrana“, rekao je živahno. „Kažu da je uravnotežena ishrana ključna za dobro zdravlje.“

Za trenutak je nastupila tišina dok su se zamislili nad njegovim zapažanjem. Onda je Mma Potokvane progovorila.

„I tako ćeš ti, znači, uskoro biti oženjen čovek“, relda je. „To će ti promeniti život. Moraćeš da paziš kako se ponašaš, gospodine Dž. L. B. Matekoni.“

On se nasmejao stavljajući poslednji zalogaj kolača u usta. „Mma Ramocve će da me pazi. Ona će da se postara da se lepo ponašam.“

„Mmmm", rekla je Mma Potokvane. „Da li ćete živeti u njenoj ili u tvojoj kući?"

„Mislim da ćemo živeti u njenoj kući", rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Malo je lepša od moje.

Njena kuća je u Zebrinoj ulici, jeste li znali to?"

„Jesam", rekla je direktorica. „Videla sam njenu kuću. Neki dan sam se onuda provezla. Izgleda vrlo lepo."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je bio iznenađen.

„Provezli ste se onuda samo da biste videli njenu kuću?"

„Pa", rekla je Mma Potokvane lako se smejujući,

„mislila sam da bih baš mogla da osmotrim kakvo je to mesto. Vrlo je prostrano, zar ne?"

„To je udobna kuća", rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni. „Mislim da će biti dovoljno mesta za nas dvoje."

„Suviše mesta", rekla je Mma Potokvane. „Tu će biti mesta i za decu."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se ukočio. „Nismo o tome razmišljali. Možda smo malo stari za decu. Meni je četrdeset pet. A onda i... U stvari ne volim o tome da pričam, ali Mma Ramocve mi je kazala da ona ne može da ima dece. Ona je, znate, imala bebu koja je umrla i posle su joj doktori rekli da..."

Mma Potokvane je odmahнула glavom. „To je veoma žalosno. Zaista mi je žao."

„Ali mi smo veoma srećni", rekao je gospodin Dž.

L. B. Matekoni. „Čak i ako ne budemo imali decu."

Mma Potokvane je dohvatila čajnik i sipala sledeću solju čaja svom gostu. Onda je isekla još jedno parče kolača - velikodušni dodatak - i stavila mu u tanjir.

„Deca se, razume se, uvek mogu usvojiti", rekla je, promatrajući ga dok je govorila. „Ili možete da vodite računa o nekom detetu, ako baš nećete da usvajate decu. Možete da uzmete..." Napravila je pauzu i prinela solju ustima. „Uvek možete da uzmete siročće."

I brzo je dodala: „Čak i nekoliko siročića."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se zagledao u vrhove svojih cipela. „Ne znam. Nisam siguran da bih hteo da usvojim dete. Ali..."

„Ali dete može da dođe da živi s vama. Nema potrebe da prolazite kroz svu tu zvaničnu proceduru oko usvajanja", rekla je Mma

Potokvane. „Zamisli kako bi to bilo lepo!“

„Možda... Ne znam. Deca su velika odgovornost.“

Mma Potokvane se nasmejala. „Ali ti si čovek koji lako prihvata obaveze. Eno te u onoj tvojoj garaži, šta je to nego odgovornost. I oni tvoji pomoćnici. I oni su takođe deo tvoje odgovornosti, zar ne? Ti si navikao da budeš odgovoran.“ Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pomislio na svoje pomoćnike. Oni su se pojavili u garaži ubrzo pošto je telefonom pozvao kolegu iz tehničke službe i rekao mu da ima mesta za dva pomoćnika. Ulagao je velike nade u njih, ali se vrlo brzo razočarao. Kad je bio u njihovim godinama, bio je pun ambicije, a oni sve uzimaju zdravo za gotovo. U

početku nije mogao da shvati zašto su tako pasivni, ali onda mu je jedan prijatelj sve razjasnio. „Mladi ljudi danas ne mogu da pokažu entuzijazam za bilo šta“, rekao mu je. „Ne smatra se da je pametan onaj ko danas pokazuje entuzijazam.“ Dakle, u tome je bio problem s pomoćnicima. Hteli su da ispadnu pametni.

Jednom prilikom, kada je gospodina Dž. L. B.

Matekonija posebno uznemirilo to što je video dva mladića kako sede bezvoljno na prevrnutim kantama od ulja i bleje u prazno, viknuo je na njih.

„Znači, vi mislite da ste pametni?“ razdrao se.

„Je l' to mislite?“

Pomoćnici su se pogledali.

„Ne“, rekao je jedan, posle nekoliko trenutaka.

„Ne mislimo.“

Osetio se poraženim i zalupio je vrata kancelarije. Izgleda da im je nedostajalo energije čak i da odgovore na njegov izazov, što je upravo dokazivalo ono što je on mislio.

Sada se, misleći na decu pitao da li bi imao energije da se sa njima bakće. Približavao se dobu u kojem je čoveku potreban miran i uredan život. Zeleo je da može da popravlja mašine preko dana i da večeri provodi s Mmom Ramocve. To bi bilo blaženstvo! Zar ne bi deca unela dozu stresa u njihov domaćinski život? Decu treba voditi u školu, stavljati u kadu i voditi na injekcije. Roditelji uvek izgledaju iscrpljeno i pitao se da li on i Mma Ramocve zaista žele tako nešto.

„Vidim da razmišljaš o tome“, relda je Mma Potokvane. „Mislim da si skoro spreman.“

„Pa, ne znam...”

„Trebalo samo da se baciš u to”, nastavila je.

„Možeš da daš Mmi Ramocve decu kao venčani poklon.

Žene vole decu. Ona će biti vrlo zadovoljna. Steći će i muža i decu u istom danu! A dame to vole, veruj mi.”

„Ali...”

Mma Potokvane ga je brzo prekinula. „Evo, ja baš imam dvoje dece koja bi bila srećna da odu da žive s vama”, ređa je. „Pusti ih da dođu na probu. Možeš da odlučiš tek posle mesec-dva da li mogu da ostanu.”

„Dvoje dece? Ima ih dvoje?” zamucnuo je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ja sam mislio...”

„Oni su brat i sestra”, nastavila je brže-bolje Mma Potokvane. „Ne volimo da razdvajamo braću i sestre. Devojčica ima dvanaest, a dečaku je samo pet godina. Oni su zlatna deca.”

„Pa, ne znam... Morao bih da...”

„Zapravo”, rekla je Mma Potokvane, ustajući.

„Mislim da si jedno dete već sreo. Devojčicu koja ti je donela vodu. Dete koje ne može da hoda.”

Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije ništa rekao.

Setio se deteta koje je bilo veoma pristojno. Ali, zar neće biti mučno brinuti se o hendikepiranom detetu?

Mma Potokvane nije ništa o tome rekla kad je započela ovu temu. Dodala je još jedno dete -brata - i onda je usput spomenula invalidska kolica, kao da to ne pravi nikakvu razliku. Zamislio se. I on sam bi mogao da bude u takvim kolicima.

Mma Potokvane je gledala kroz prozor. Potom se okrenula i obratila mu se.

„Da li bi želeo da pozovem dete?” upitala je. „Ne pokušavam da te primoram, gospodine Dž. L. B.

Matekoni, ali da li bi voleo ponovo da je vidiš, kao i maleckog?”

U sobi je zavladao tišina, čulo se samo iznenadno pucketanje sa limenog krova, koji se širio od toplote. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je gledao u vrhove svojih cipela i prisetio se na trenutak kako je to bilo kad je on bio dete, tamo u selu, pre toliko godina.

Setio se kako je iskusio dobrotu lokalnog mehaničara, koji mu je dao da glanca kamione i da pomaže oko zavrtnja šrafova i koji je

svojom dobrotom probudio i odnegovao njegovo buduće opredeljenje. Lako je promeniti nečiji život, tako je lako izmeniti ono u čemu ljudi celog života borave.

„Pozovi ih“, rekao je. „Voleo bih da ih vidim.“

Mma Potokvane se nasmešila. „Ti si dobar čovek, gospodine Dž. L. B. Matekoni“, rekla je. „Kazaću da ih pozovu. Treba ih pokupiti s polja. Ali dok čekamo, ispričaću ti njihovu priču. Slušaj ovo.“

Osmo poglavlje

PRIČA O DECI

Moraš to da razumeš, rekla je Mma Potokvane, iako je nama iz grada lako da kritikujemo Basarve, trebalo bi dobro da promislimo pre nego što to učinimo. Kad pogledaš kakav oni život vode, tamo u pustinji Kalahari, bez svoje stoke, bez kuće u kojoj bi živeli; kad se toga setiš i pomisliš koliko dugo bismo ti i ja i ostali Bocvanci bili u stanju tako da živimo, onda shvatiš da su Bušmani izuzetni ljudi.

Neki od njih lutaju po ivici Makadikadi Salt Pensa, gore na putu za Okavango. Ne znam baš dobro taj deo zemlje, ali sam bila gore dvaput. Sećam se kad sam prvi put ugledala taj predeo: divlja bela ravnicica pod belim nebom, sa nekoliko stabala palmi okruženih travom koja kao da je nicala ni iz čega. Tako je čude-san bio taj prizor da mi se učinilo da sam iz Bocvane zalutala u neku nepoznatu zemlju. Ali samo malo dalje prizor se menja u poznatu Bocvanu i čovek se ponovo oseća udobno.

Jednom je veća grupa Bušmana došla iz Kalaharija da lovi nojeve. Verovatno su pronašli vodu u bazenima soli i krenuli dalje, pa su zabasali u blizinu sela kod puta za Maun. Tamo su ljudi ponekad sumnjičavi prema Basarvama, jer kažu da im krađu koze i muzu njihove krave noću ako ih ovi dobro ne paze.

Ovi su napravili kamp na oko dve-tri milje od sela. Ništa, naravno, nisu sagradili, nego su spavali pod drvećem, što često čine. Imali su mnogo mesa -

upravo su bili ubili nekoliko nojeva - i bili su srećni što mogu tu da borave, dok ih nužda ne potera dalje.

Bilo je i dece među njima a jedna od žena se upravo bila porodila i rodila je dečaka. Spavala je s njim u naručju, malo dalje od ostalih. Imala je i ćerku koja je spavala pored majke. Majka se, pretpostavlja se, razbudila i pomerila noge da se udobnije namesti.

Na nesreću, kod nogu joj je bila zmija i žena joj je stopalom prignječila glavu. Zmija ju je ujela. Tako se najčešće i događa da zmija nekog ujede. Ljudi spavaju u vrećama i zmije dođu tu da im bude toplo. Onda se oni okrenu, pritisnu zmiju i ona ih ujede da se odbrani.

Ženi su dali neke od njihovih trava. Oni uvek išćupaju neko korenje i sitno granje, ali ništa od toga ne može da izađe na kraj sa ujedom

lebolobolo, kao što je verovatno bio ovaj. Prema onome što je ćerka isprićala, majka je umrla i pre nego što se beba probudila. Oni, naravno, ne gube vreme, pa su pripremili sve da ujutru majku pokopaju. Ali, kao što možda znaš, ili ne znaš, gospodine Dž. L. B. Matekoni, kad bušmanska žena umre, a još doji dete, oni i bebu sahrane sa njom. Jednostavno, nema hrane za bebu ako majke nema. To je naprosto tako.

Devojčica se sakrila u žbunje i gledala ih kako odnose njenu majku i brata. Tlo je bilo peskovito i sve što su mogli bilo je da iskopaju plitak grob u koji su položili njenu majku, dok su druge žene naricale i muškarci zapevali. Devojčica je gledala kako u grob stavljaju i majušnog brata, umotanog u životinjsku kožu. Onda su ih prekrili peskom i vratili se u kamp.

Ćim su otišli, devojčica je brzo počela da otkopava pesak. Nije joj mnogo trebalo i uskoro je držala u narućju svog brata. U nozdrvama mu je bilo peska, ali je još uvek disao. Okrenula se i pobegla kroz šikaru u pravcu puta, za koji je znala da nije daleko.

Uskoro je tuda naišao kamion, državni kamion iz Odeljenja za puteve. Sofer je prikoćio i stao. Mora biti da je bio zapanjen kad je video Basarva devojčicu s bebom u narućju. Naravno da bi teško mogao da je ostavi tu, iako nije uspeo da razume to što mu je ona govorila. On se vraćao u Frensistaun i ostavio ju je pred bolnicom Nijangabve, predavši je službeniku na kapiji.

Pregledali su bebu koja je bila sićušna i imala teško

gljivično

oboljenje.

Devojčica

je

imala

tuberkulozu, što uopšte nije bilo neobično, pa su je primili u bolnicu i smestili na odeljenje za tuberkulozne bolesnike. Beba je bila u bolničkim jaslama dok se devojčica oporavljala. Onda su ih otpustili. Kreveti na odeljenju bili su potrebni za druge bolesne ljude i posao bolnice nije bio da zbrinja Basarva devojčicu s bebom. Pretpostavljam da su mislili da će se ona vratiti svom plemenu, što om obično i čine.

Jedna od medicinskih sestara je ipak bila zabrinuta. Videla je devojčicu kako sedi ispred bolničke kapije i shvatila je da ona nema kuda da ode.

Povela ju je svojoj kući i pustila je da živi u dvorištu, u natkriljenom ambaru koji je mogao da se isprazni i da se u njemu nađe malo prostora. Medicinska sestra i njen muž su hranili decu, ali nisu mogli da ih prime u svoju porodicu, jer su imali dvoje svoje dece i nisu imali baš mnogo novca.

Devojčica je vrlo brzo naučila secvana jezik.

Našla je načina da zaradi koju pulu tako što je skupljala prazne boce sa oboda puta i odnosila ih u radnju sa flašama. Bebu je nosila u pregači na leđima i nije dopuštala ni za tren da joj se izgubi iz vida. Razgovarala sam s onom medicinskom sestrom o njoj i shvatila sam da je ona bila dobra majka dečaku, iako je i sama bila dete. Pravila mu je odeću od nekih odbačenih stvari koje je tu i tamo nalazila i redovno ga je prala pod česmom u dvorištu iza kuće medicinske sestre. Ponekad bi prosila kod železničke stanice i mislim da bi se ljudi sažalili i dali joj nešto novca, ali je ona više volela da zaradi ako uzmogne.

Ovako im je život tekao tokom četiri godine.

Onda se iznenada, bez ikakvog nagoveštaja, devojčica razbolela. Opet su je odneli u bolnicu i utvrdili su da joj je tuberkuloza teško oštetila kosti. Neke kosti su bile potpuno uništene i već joj je bilo teško da hoda.

Učinili su šta su mogli, ali nisu mogli da spreče da postane nesposobna da hoda. Medicinska sestra je počela da moljaka uokolo za invalidska kolica koja joj je na kraju dao jedan rimokatolički sveštenik. Tako je sada pazila na dečaka iz kolica, i on je, sa svoje strane, svakodnevno malo pomagao.

Medicinska sestra i njen muž su onda morali da se sele. Muž je radio na pakovanju mesa i tražili su ga dole u Lobaceu. Medicinska sestra čula je za sirotište i pisala mi je. Ja sam rekla da mi možemo da ih primimo i otišla sam gore u Frensistaun da ih po-kupim pre samo nekoliko meseci. I sad su sa nama, kao što si video.

To je njihova priča, gospodine Dž. L. B.

Matekoni. Tako su oni dospeli ovde.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije izustio ni reč.

Zurio je u Mmu Potokvane i pogledi su im se susreli.

Ona je u sirotištu radila skoro dvadeset godina - bila je tu od osnivanja - i bila je svikla na tragedije - ili je mislila da jeste. Ali priča koju je upravo ispričala bila ju je duboko potresla kad je prvi put čula od medicinske sestre. Sada je to ostavilo isti utisak i na gospodina Dž. L. B. Matekonija; mogla je to da vidi.

„Oni će začas stići“, rekla je. „Hoćeš li da kažem da si spreman da ih povedeš?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je sklopio oči. Nije razgovarao sa Mmom Ramocve o tome i izgledalo mu je vrlo loše da je suoči sa nečim ovakvim bez prethodnog dogovora. Da li je to bio način da se uđe u brak? Da se donese odluka na prečac bez dogovora sa supružnicom? Svakako da nije.

A, opet, tu su bila ta deca. Devojčica u invalidskim kolicima, koja se smešila na njega i dečak koji je stajao vrlo ozbiljan, gledajući u pod u znak poštovanja.

Uzeo je vazduh. Ima u životu trenutaka kad čovek mora nešto da preduzme. I ovo je, činilo mu se, bio takav trenutak.

„Deco, da li biste hteli da pođete sa mnom?“

rekao je. „Samo na neko vreme? Pa ćemo posle da vidimo kako će stvari da teku.“

Devojčica je pogledala u Mmu Potokvane tražeći njeno odobrenje.

„Rra Matekoni će vas dobro paziti“, relda je.

„Bićete srećni tamo.“

Devojčica se okrenula prema svom bratu i rekla mu nešto, što odrasli nisu čuli. Dečak je promislio na trenutak, a onda je klimnuo glavom.

„Veoma ste dobri prema nama, Rra“, rekla je.

„Mi ćemo biti vrlo srećni da pođemo s vama.“

Mma Potokvane je pljesnula rukama.

„Idite, spakujte se, deco“, relda je. „Recite svojoj vaspitačici da vam da čistu odeću.“

Devojčica je okrenula svoja kolica i izašla iz sobe zajedno sa svojim bratom.

„Šta sam to učinio?“ promrmljao je gospodin Dž.

L. B. Matekoni sebi u bradu.

Mma Potokvane mu je dala odgovor na to pitanje.

„Vrlo dobru stvar“, rekla je.

Deveto poglavlje

VETAR MORA ODNEKUD DA DUNE

Odvezli su se iz sela u malom belom kombiju Mme Ramocve. Prljavi put je bilo naporno preći jer je mestimično bukvalno nestajao u dubokim rupama ili se ispunjavao morem džombi koje su činile da kombi krcka i zavija protestujući. Farma je bila na samo osam milja od sela, ali je kombi polako napredovao i Mma Ramocve je bila rasterećena jer je Mma Pocane bila s njom. Bilo je lako izgubiti se u jednoličnoj šikari u kojoj nije bilo brda na vidiku da se čovek po njemu orijentise, a drveće je ličilo jedno na drugo.

Za Mmu Pocane je, međutim, taj prizor, čak i nakratko i maglovito vidljiv, bio pun asocijacija.

Gledala je iz kombija škiljeći poluzatvorenim očima i pokazivala bi gde su pre mnogo godina pronašli jednog magarca, pa onda kako je tamo pokraj one stene jedna krava crkla bez vidljivog povoda. Ta njena intimna sećanja činila su prirodu živom - to je ono što ljude vezuje za komad spečene zemlje i bude im toliko dragocena i lepa, kao da je sva prekrivena slatkom travom. Mma Pocane se ispravila na svom sedištu.

„Tamo“, rekla je. „Vidiš li ono tamo? Ja bolje vidim stvari kad su podalje. Sad je vidim.“

Mma Ramocve se zagledala. Šikara je postala gušća, bila je puna trnovog drveća, a iza nje se nazirala konstrukcija građevina. Neke od njih su bile ruine, tipične za južni deo Afrike; isprani zidovi koji su se obrušili skoro do temelja u zemlju, kao da ih je nešto odozgo sravnilo; druge su imale krovove, ili kosture krovova, sa kojih je sve popadalo unutra, pa su to izgrizli mravi ili zatrpala ptičija gnezda.

„To je farma?“

„Da. I tamo - vidiš li tamo? - tamo smo mi živeli.“

Mma Pocane se rastužila, upozorila je već Mmu Ramocve da će tako biti pri susretu s nekadašnjim domom; ovde je nekad u spokojstvu boravila zajedno sa svojim mužem kada se posle toliko godina vratio iz rudnika u Južnoj Africi. Deca su porasla i oni su bili upućeni jedno na drugo; uživali su u svom životu bez mnogo događaja.

„Nismo imali nekog naročitog posla“, rekla je.

„Moj muž je svaki dan išao u polje da radi. Ja sam sedela sa ostalim ženama i šila odeću. Namac je voleo da mi šijemo odeću

koju je on slao u Gaboron."

Put se prekinuo i Mma Ramocve je parkirala kombi pod jedno drvo. Istežući noge, pogledala je među drvećem u ono što je verovatno bila glavna zgrada. Mora da je svojevremeno bilo jedanaest ili dvanaest kuća, sudeći po ruinama. To je bilo tako tu-

žno, mislila je; sve te građevine smestene usred šikare; sva ta nada od koje su ostale samo konture u blatu i srušeni zidovi. Odšetale su do glavne zgrade. Veći deo krova je preživio jer je, za razliku od ostalih, bio napravljen od čeličnih podupirača. I vrata su postojala, starinska mrežasta vrata koja su visila sa svojih šar-ki, kao i staklo u ponekom prozoru.

„Tu je živio Nemač", ređa je Mma Pocane. „I Amerikanac, i Južnoafrikanka, i još neki ljudi koji su došli iz daleka. Mi Bocvanci smo živeli tamo prekoputa."

Mma Ramocve je klimnula glavom. „Volela bih da uđem unutra."

Mma Pocane je zavrtela odrečno. „Nema tamo ništa", ređa je. „Kuća je prazna. Svi su je napustili."

„Znam. Ali kad smo već dođde došli, volela bih da vidim kako je unutra. Vi ne morate da uđete ako ne želite."

Mma Pocane je poskočila. „Ne mogu da te pustim da uđeš sama", progundala je. „Ući ću s tobom."

Pogurale su prepreku koja je blokirala put za glavni ulaz. Drvo je bilo prepuno termita i raspalo se pri prvom dodiru.

„Mravi će u ovoj zemlji pojesti sve", rekla je Mma Pocane. „Jednog dana će samo mravi preostati. Kad sve drugo pojedu."

Ušle su unutra osećajući istog časa hladnoću prostora zaštićenog od sunca. Osećala se prašina u vazduhu, pomešana sa kiselim mirisom razvaljene tavanice i impregniranog drvenog nameštaja koji su pojeli mravi.

Mma Pocane je mahnula rukom po sobi. „Vidiš.

Nema ničeg ovde. To je samo prazna kuća. Možemo sad da izađemo."

Mma Ramocve je ignorisala taj predlog.

Razgledala je parče žutog papirića koji je bio prikačen na zid. Bila je tu fotografija iz novina - slika čoveka kako stoji ispred zgrade. Uz to je bio odštampan i neki tekst, ali papir se iskrzao i sve je bilo nečitko. Ona je pozvala Mmu Pocane da priđe.

„Ko je ovaj čovek?"

Mma Pocane je zaškiljila na fotografiju držeći je tačno pred očima. „Sećam se tog čoveka", ređa je. „I on je ovde radio. On je iz Bocvane. On je bio vrlo srdačan s Amerikancem. Mogli su po ceo dan da provedu pričajući kao neka dva starca.

„Je li on bio iz sela?" upitala je Mma Ramocve.

Mma Pocane se nasmejala. „Ne, on nije bio jedan od nas. On je bio iz Frensistauna. Njegov otac je tamo bio direktor škole, on je bio vrlo pametan čovek. I sin je bio pametan. Onaj je znao mnogo stvari. Zato je Amerikanac stalno pričao s njim. Namac ga, međutim, nije voleo. Njih dvojica nisu bili prijatelji."

Mma Ramocve je posmatrala fotografiju i onda ju je pažljivo skinula sa zida i stavila u džep. Mma Pocane je pošla dalje i ona joj se pridružila, vireći u sledeću prostoriju. Tamo je na podu ležao skelet velike ptice, koja je uletela u kuću iz koje više nije umela da izađe. Kostur je bio na mestu na koje je verovatno ptica pala i tu su je mravi oglodali.

„Ova soba im je bila kancelarija", rekla je Mma Pocane. „Tu su držali sve recepte i imali su mali sef tamo u uglu. Ljudi su im slali novac, znaš. Bilo je nekih ljudi u drugim zemljama koji su mislili da je ovo mesto značajno. Verovali su da će se pokazati kako sušna mesta kao što je ovo mogu da se izmene. Hteli su da im pokažemo kako ljudi mogu zajedno da žive na ovakvom mestu deleći sve."

Mma Ramocve je klimnula glavom. Bili su joj poznati oni koji su voleli da proveravaju sve moguće teorije o tome kako ljudi mogu da žive. Bilo je nečeg u vezi sa zemljom što ih je privlačilo, kao da je u ovoj prostranoj sušnoj zemlji bilo dovoljno vazduha da im udahne nove ideje. Takvi ljudi su bili oduševljeni kad se pokret Brigade ovde smestio. Mislili su da je izvanredno dobra zamisao tražiti od mladih ljudi da rade za druge i da pomognu da se nečija zemlja izgradi; ali šta je bilo tako posebno u tome? Zar mladi ljudi ne rade i u bogatim zemljama? Možda i ne rade, pa su zato ljudi koji dolaze iz takvih zemalja nalazili da je ta zamisao tako uzbudljiva. Ništa nije falilo tim ljudima - obično su to bili dobronamerni ljudi koji su imali poštovanja prema Bocvancima. Ali opet, ume da bude zamorno stalno dobijati savete. Uvek je tu neka prilježna inostrana organizacija spremna da Africi kaže: ovo treba da radite, ovako to treba da radite.

Savet je dobra stvar i to možda funkcionise na nekom drugom mestu, ali Africi su bila potrebna njena sopstvena rešenja.

Ova farma je bila još jedan primer ideje koja nije uspela. Ne možete gajiti povrće u pustinji Kalahari i to je sve! Mnogo toga može da nikne na ovakvom mestu, ali to su one biljke koje potiču odavde. To nisu paradajz i zelena salata. Oni ne pripadaju Bocvani, ili bar ne ovom njenom delu.

Napustile su kancelariju i promovale se po ostatku kuće. Nekoliko soba je bilo pod otvorenim nebom i u tim sobama je pod bio prekriven lišćem i grančicama. Gušteri su šmugnuli u zaldon pod Hšće i maleni rože i beli gekosi su se zaledili tamo gde su se bili uzverali po zidovima, prepadnuti upadom nepoznatih bića. Gušteri; gekosi; prašina u vazduhu; eto to je bilo sve što je ostalo u praznoj kući.

Osim fotografije.

Mma Pocane je bila zadovoljna kad su napokon izašle i predložila je da pokaže Mmi Ramocve mesto na kome je gajeno povrće. I tu je zemlja povratila svoje prvobitno obličje i sve što je ostalo od nekadašnje gradnje bili su oblici krivudavih kanala koji su se sad pretvorili u male kanjone. Tu i tamo se moglo videti kako su drvena korita sa natkrilnim mrežama bila uzdignuta, ali nije bilo tragova samog drveta koje su, kao i sve ostalo, pojeli mravi.

Mma Ramocve je prekrila oči rukom.

„Sav taj rad“, promrmljala je. „I sad ovo.“

Mma Pocane je slegla ramenima. „Ali to je uvek tako, Mma“, relda je. „Čak i Gaboron. Pogledaj sve te zgrade. Kako da znamo da će za pedeset godina postojati Gaboron? Zar nemaju mravi plan i za Gaboron?“

Mma Ramocve se nasmejala. To je bilo dobro rečeno. Svi naši ljudski naponi su takvi, pomislila je, samo smo mi suviše velike neznalice da bismo to shvatili, ili smo suviše zaboravni da bismo se sećali, pa stalno nešto gradimo sa uverenjem da će trajati. Da li će se neko sećati Prve damske detektivske agencije za dvadeset godina? Ili Brzih motora Tlokvenga? Možda i neće, ali s druge strane, zar je to baš toliko važno?

Melanholična misao ju je naterala da se priseti zašto je tu. Nije bila ovde da bi sanjarila o arheologiji, nego da se potrudi da otkrije šta se

pre toliko godina ovde desilo. Došla je da raščita ovo mesto i nije našla ništa, ili skoro ništa, što bi pročitala. Kao da je vetar naleteo i sve prebrisao, cepajući stranice, zamećući tragove peskom.

Okrenula se Mmi Pocane koja je ćutke stajala pored nje.

„Odakle vetar duva, Mma Pocane?”

Druga žena joj je dotakla obraz na način koji Mma Ramocve nije razumela. Pogled joj je bio prazan, pomislila je Mma Ramocve; jedno oko je gledalo tupo i bilo je mlečno zamućeno; trebalo bi da ode na kliniku.

„Odande”, rekla je Mma Pocane, upirući prstom u trnovo drveće preko neba prema pustinji Kalahari.

„Odande.”

Mma Ramocve nije ništa relda. Bila je vrlo blizu, osećala je to, da shvati šta se desilo, ali nije znala kako to da izrazi, niti da kaže kako zna.

Deseto poglavlje

DECA SU DOBROBIT BOCVANE

Kućna pomoćnica gospodina Dž. L. B.

Matekonija, loše naravi i sa besno nakrivo natakarenim, ofucanim crvenim šeširo, tresnula je kuhinjskim vratima. Njeno raspoloženje se pogoršalo otkad joj je gazda objavio uznemirujuće novosti i kad god je bila budna smišljala je kako bi mogla da izbegne tu katastrofu. Način na koji je poslovala kod gospodina Dž. L. B. Matekonija sasvim joj je odgovarao. Nije bilo mnogo posla; muškarci se nikad mnogo ne brinu oko čišćenja i glancanja i ako ih dobro nahraniš, oni su prihvatljivi poslodavci. A ona je dobro hranila gospodina Dž. L. B. Matekonija, bez obzira na ono što je ta debela žena kazala o njenoj hrani. Rekla je da je on žgoljav! Možda je bio žgoljav po njenim standardima, ali je po standardima normalnih ljudi bio sasvim pristojno uhranjen. Može samo da zamisli šta bi mu ta davala da jede - za doručak masti na kašiku sa debelim parčetom hleba, tako da bi se nadio kao onaj debeli poglavica sa severa, onaj što je slomio stolicu kad je došao u kućnu posetu tamo gde je njena rođaka radila kao kućna pomoćnica.

Ali nije dobrobit gospodina Dž. L. B. Matekonija nju toliko brinula koliko je njena situacija bila ugrožavajuća. Ako bude morala da radi u hotelu, neće više moći da se zabavlja sa svojim muškim prijateljima kao dosad. U dosadašnjim uslovima, muškarci su mogli da je posećuju dok joj je gazda bio na poslu - naravno bez njegovog znanja - i mogli su lepo da idu u njegovu sobu u kojoj je bio prostrani dupli krevet koji je gospodin Dž. L. B. Matekoni kupio kod „Centralnog nameštaja“. Bio je vrlo udoban - da bi se traćio na samca - i muškarci su ga voleli. Oni su joj davali novac i bilo ga je više ako bi provodili vreme s njom u sobi gospodina Dž. L. B. Matekonija. Sve će to morati da se okonča, ako se stvari promene.

Kućna pomoćnica je frknula. Situacija je bila toliko ozbiljna da je zahtevala očajničku akciju, ali joj je bilo teško da smisli šta bi trebalo da učini. Nema svrhe da pokuša da ga urazumi; kad ga je jednom onakva ženetina ščepala, on se više ne može preo-krenuti. Muškarci pod takvim okolnostima postaju potpuno nerazumni i on bi jednostavno odbio da čuje kad bi pokušala da ga upozori na opasnosti koje mu prete. Čak i kad bi našla nešto o toj ženi - nešto o njenoj prošlosti - on se, verovatno, ne bi ni osvrnuo.

Zamišljala je kako suočava gospodina Dž. L. B. Matekonija s podatkom da je njegova buduća žena ubica!

Ta žena je već usmrtila dva muža, mogla bi da mu kaže. Stavila im je nešto u hranu. Obojica su zbog nje sada mrtvi.

Ali on na to ne bi ništa rekao, nego bi se samo smešio. Ne verujem ti, dobacio bi; i nastavio bi to da govori čak i kad bi mu pod nosom mahala novinskim naslovima iz Dnevni novosti Bocvane, gde bi pisalo: Mma Ramocve pobila muževe otrovom. Policija odnela kačamak na testiranje. Utvrđeno je da je kačamak pun otrova. Ne, on ne bi ni tad poverovao.

Plijunula je u prašinu. Ako nikako ne može da mu promeni mišljenje, onda je možda bolje da smisli kako da se pozabavi Mmom Ramocve. Kad, jednostavno, Mma Ramocve ne bi bila tu, onda bi problem bio rešen, kad bi... Ne, to je bilo užasno i pomisliti, a ona i tako ne bi imala da plati unajmljivanje vrača. Oni su vrlo skupi kad je reč o odstranjivanju ljudi, što je, uostalom ionako previše rizično. Ljudi govorkaju, došla bi policija, a ne može da zamisli ništa gore nego da dopadne zatvora.

Zatvor! A šta ako bi Mma Ramocve bila poslata na nekoliko godina u zatvor? Ne možeš da se ženiš s nekim ko je u zatvoru. E, pa, ako bi se pronašlo da je Mma Ramocve izvršila zločin, za tako nešto morala bi da bude poslata na robiju na nekoliko godina i onda bi sve ostalo tačno ovako kako jeste. Je li uopšte bitno to što ona nije stvarno počinila zločin, ako policija misli da jeste i pruži im se prilika da nadu dokaze? Jednom je čula priču kako su nekom čoveku njegovi neprijatelji podmetnuli municiju u kuću i prijavili policiji da on krije municiju za gerilu, pa je zato bio poslat u zatvor.

To je bilo onomad za vreme rata u Zimbabveu kad je gospodin Nkomo imao ljude blizu Frensistauna i meci i oružje su stizali u grad, ma koliko da se policija trudila da to spreči. Čovek je govorio da nema ništa s tim, da je nevin; policija se na to samo nasmejala, i sudija se isto nasmejao.

U današnje vreme ima malo oružja i metaka, ali bi se opet moglo nešto pronaći što bi se dalo sakriti u njenu kuću. Šta današnju policiju najviše zanima?

Vrlo su zabrinuti zbog droge, uverena je, i novine često pišu kako je ova osoba ili ona osoba uhapšena zbog preprodaje doge. Ali toga

mora da bude veća količina da bi se policija zainteresovala, a gde bi ona mogla da je se domogne? Daga je bila skupa i ona ne bi mogla da nabavi više od nekoliko listova. Znači, mora da bude nešto drugo.

Kućna pomoćnica je počela da razmišlja. Muva joj je sletela na čelo i krenula dole prema nosu. Ona bi je u normalnim uslovima oterala, ali jedna misao joj je pala na pamet i počela je božanstveno da se odmotava.

Muva je bila potpuno zanemarena; u susednom dvorištu je zalajao pas; kamion je bučno promenio brzinu na putu za stari aerodrom. Kućna pomoćnica se smešila, zabacivši šešir na potiljak. Jedan od njenih muških prijatelja može da joj pomogne. Ona zna šta je on počinio i zna da je to bilo opasno. On bi mogao da se pozabavi Mmom Ramocve, ona bi za uzvrat mogla da mu posveti onu vrstu pažnje u kojoj on tako nedvosmisleno uživa, a koja mu je bila uskraćena u kući. Svi bi bili srećni. On bi dobio ono što je želeo.

Ona bi sačuvala svoj posao. Gospodin Dž. L. B.

Matekoni bio bi spašen od žene koja bi da ga ulovi, a i Mma Ramocve bi dobila što zaslužuje. Sve joj je bilo vrlo jasno.

Kućna pomoćnica se vratila u kuhinju i uzela da ljušti krompir. Sad kad je pretnja od Mme Ramocve prestala - ili će uskoro prestati - bila je pozitivno raspoložena prema svom prevrtljivom poslodavcu, koji je samo slab kao svi ostali muškarci. Danas će da mu skuva lep ručak. Bilo je mesa u frižideru - onog što je bila isplanirala da odnese svojoj kući, ali koje će mu sada skuvati s nekoliko glavica luka i daće mu pirekrompir kao dodatak.

Ručak nije bio sasvim spreman kad je gospodin Dž. L. B. Matekoni stigao kući. Čula je njegov kamionet i zvuk kapije, a potom i kako se otvaraju vrata. On bi se obično javio kad dođe - jednostavnim

„stigao sam kući" da bi joj dao do znanja da može da mu postavi ručak na sto. Danas, međutim, nije bilo pozdrava; umesto toga čuo se još jedan glas. Ona je zadržala dah. Palo joj je na pamet da je možda došao sa onom ženom i da je nju pozvao na ručak. U tom slučaju brzo će sakriti jelo i reći će da nema hrane u kući. Ne bi mogla da podnese pomisao da Mma Ramocve jede njenu hranu; radije bi je dala psu, nego da je iznese pred ženu koja joj je ugrozila životni prostor.

Pomerila se do kuhinjskih vrata i provirila na hodnik. Odmah kod ulaznih vrata stajao je gospodin Dž. L. B. Matekoni i nekom pridržavao vrata da uđe.

„Samo pažljivo“, rekao je. „Vrata nisu baš tako široka.“

Drugi glas je odgovorio, ali nije čula šta. Bio je to ženski glas, ali je ubrzo sa olakšanjem shvatila da to nije glas one užasne žene. Koga je to dovodio u kuću?

Još jednu ženu? To bi bilo dobro, jer bi onda mogla toj ženi Ramocve da prijavi kako joj nije veran, što bi moglo da okonča tu ženidbu i pre nego što sve započne.

Ali onda su se pojavila invalidska kolica i ona je ugledala devojčicu kako ulazi sa malim dečakom koji je gurao kolica. Nije znala šta da misli. Šta to njen gazda radi kad dovodi ovu decu u kuću? Mora da su mu rođaci; deca nekog daljeg rođaka. Moral u Bocvani nalaže da se pobrineš za takve ljude, ma kako da ste dalek rod.

„Ja sam tu, Rra“, doviknula je. „Ručak vam je gotov.“

Gospodin Dž. L. B. Matckoni je pogledao. „Ah“, rekao je. „Sa mnom su deca. I oni treba da jedu.“

„Biće dosta za sve“, doviknula je. „Napravila sam dobar paprikaš od mesa.“

Sačekala je nekoliko minuta pre nego što je ušla u trpezariju, užurbano mešajući prekuvani krompir-pire. Kad je unela hranu, brišući prilježno ruke kuhinjskom krpom, zatekla je gospodina Dž. L. B.

Matekonija kako sedi u svojoj fotelji. Na drugoj strani sobe devojčica je gledala kroz prozor, a pored nje je stajao dečak, verovatno njen brat. Kućna pomoćnica se zagledala u decu da vidi od koje su vrste. Basarve, pomislila je nepogrešivo. Devojčica ima tu boju kože, svetlosmeđu, gadnu kao krave; dečak ima te oči koje oni imaju, malo kao kineske, i zadnjica mu je isturena kao fiokica.

„Ova deca su došla da žive ovde“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Oni su iz sirotišta, ali sad ću ja da se brinem o njima.“

Kućna pomoćnica je razrogačila oči. To nije očekivala. Bušmanska deca da budu dovedena u jednu normalnu kuću i da im se dopusti da tu žive, to niko ko ima samopoštovanja ne bi uradio. Ti ljudi su lopovi - u to nikad nije sumnjala - i ne bi ih trebalo podstrekivati da dolaze da žive u uglednim bocvanskim kućama. Možda gospodin

Dž. L. B. Matekoni pokušava da bude velikodušan, ali ima granica i milosrđu.

Buljila je u svog poslodavca. „Oni će ovde da ostanu? Koliko dana?”

On je nije pogledao. Bio je posramljen, mislila je.

„Dugo će da ostanu. Ne planiram da ih vratim nazad.”

Ona je zanemela. Pitala se da nema to neke veze s tom ženom Ramocve. Možda je ta odlučila da deca mogu da dođu i da ostanu kao deo njenog programa o vladavini nad njegovim životom. Prvo doseliš bušmansku decu, onda se i sam useliš. Useljavanje dece je možda i deo plana usmerenog protiv nje, naravno. Mma Ramocve sigurno očekuje da ona ne bi odobrila da se ta deca tu usele i tako će je oterati još i pre nego što se sama doseli. Dobro, ako je to bio plan, onda će ona učiniti sve što je u njenoj moći da se taj plan izjalovi. Pokazaće joj da joj se deca dopadaju i da je srećna što su se tu doselila. Biće joj teško, ali može ona to.

„Biće da ste gladni”, rekla je devojčici smešeći se.

„Imam dobrog paprikaša. To je baš ono što deca vole.”

Devojčica je uzvratila osmeh. „Hvala vam, Mma”, rekla je s poštovanjem. „Vrlo ste ljubazni.”

Dečak nije rekao ništa. Gledao je u kućnu pomoćnicu tim nefokusiranim pogledom, od čega se stresla. Vratila se u kujnu i pripremila porcije. Sipala je devojčici prilično i opet je ostalo podosta za gospodina Dž. L. B. Matekonija. Ali je dečaku sipala malo paprikaša i zabašurila to pirekrompirom. Nije htela da podstrekuje to dete - što manje mu da da jede, to bolje.

Ručak je protekao u tišini. Gospodin Dž. L. B.

Matekoni je sedeo u čelu stola, s devojčicom sa desne i dečakom sa leve strane. Devojčica je morala da se nagne napred iz kolica da bi jela, jer je sto bio takav da nije mogla zgodno da mu priđe kolicima. Ali ona se dobro snalazila i brzo je završila sa svojim obrokom.

Dečak je hitro smazao hranu i onda je pristojno seo sa skrštenim rukama i gledao u gospodina Dž. L. B.

Matekonija.

Potom je gospodin Dž. L. B. Matekoni izašao do kamioneta i uzeo kofer koji su deca ponela iz sirotišta.

Vaspitačica ih je snabdela dodatnom odećom i to je bilo sve spakovano u jeftini smeđi kartonski kofer koji se siročićima davao kad odlaze u svet. Pri vrhu kofera bila je prilepljena lista na kojoj je na mašini bio odoican spisak svih stvari u dve kolone. Dečak: 2 para muških pantalona, 2 mrkožuta šorca, 2 mrkožute košulje, jedan žaket, 4 para sokni, 1 par cipela, 1

Biblija na secvana jeziku. Devojčica: 3 para ženskih pantalona, 2 košulje, 1 žaket, 2 suknje, 4 para sokni, 1 par cipela, 1 Biblija na secvana jeziku.

Uneo je kofer unutra i pokazao deci da se smeste u malu sobu koju je čuvao za goste koji izgleda nikad nisu došli, sobu sa dva madraca, malim prašnjavim ćebićima i jednom stolicom. Stavio je kofer na stolicu i otvorio ga. Devojčica se dovezla do stolice da vidi odeću koja je bila nova. Pružila je ruku i dodirnula ju je oklevajući i sa ljubavlju, kao neko ko nikad ranije nije imao novu odeću.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ih je ostavio da se raspakuju. Izašao je u baštu i malo zastao pod tendom na glavnim vratima. Znao je da je učinio nešto nepromišljeno kada je doveo decu u kuću i sada su posledice tog postupka došle za njim u kuću u punoj svojoj razmeri. On je promenio životne okolnosti dvema osobama i sada će sve što se njima bude dešavalo biti njegova odgovornost. Za trenutak ga je porazila ta misao. Ne samo što će još dvoja usta morati da hrani, nego treba misliti i na školu, pa na devojku koja će da ih pazi svakodnevno. Moraće da nađe neku dadilju -

čovjek nikad ne može da uradi sve što za decu treba da se uradi. Neka vrsta vaspitačice, kao što je bila vaspitačica koja ih je gledala u sirotistu. Zaustavio se.

Pa on je zaboravio. On je skoro oženjen čovek. Mma Ramocve bi, znači, bila majka ovoj deci.

Spustio se svom težinom na prevrnutu kantu od nafte. Ova deca su sada deo odgovornosti Mme Ramocve, a on nju uopšte nije pitao šta o tome misli.

Dozvolio je da ga Mma Potokvane smota da ih uzme, a nije stigao ni da razmisli o svim posledicama. Da li bi mogao da ih vrati? Teško da bi ona odbila da ih primi jer su oni zvanično još uvek na njenoj brizi. Ništa nije potpisano; nema zvaničnog dokumenta kojim bi neko mogao da mu maše pred očima. Ali je bilo nezamislivo da ih vrati.

Rekao je deci da će ih uzeti i u njegovoj glavi je to važnije od svakog potpisa na dokumentu.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni nikada nije prekršio zadatu reč. On je od toga napravio pravilo u poslovnom životu tako da nikada nije nešto obećao mušteriji, a da to posle nije ispunio. To ga je ponekad skupo koštalo. Ako bi rekao mušteriji da će opravka koštati trista pula, onda nikad ne bi naplatio više, čak i kad bi otkrio da je za tu popravku potrošio mnogo više vremena. A često je tako bivalo s tim njegovim lenjim pomoćnicima kojima su sati bili potrebni i za najprostije stvari. Nije mogao da razume kako im je potrebno

tri

sata

za

najobičnije

servisiranje

automobila.

Sve što je imalo da se uradi bilo je da se staro izbac i ulje i da se odloži u prljavi kontejner. Onda da se sipa novo ulje, da se promene filteri, da se provere ventili na kočnicama, da se podesi kazaljka i da se podmažu kočnice. To je bio prost servis koji je koštao dvesta osamdeset pula. To bi se moglo uraditi za sat, najviše sat i po, ali je pomoćnicima nekako uspevalo da to vreme produže. Ne, on ne može da se predomisli jednom kad je deci ponudio sigurnost. Oni su sad njegova deca, šta god da bude. Razgovaraće sa Mmom Ramocve i objasniće joj da su deca blago Bocvane i da oni treba da učine sve što mogu da pomognu sirotij deci koja nemaju nikog svog. Ona je dobra žena, znao je on to, i bio je siguran da će razumeti i da će se složiti s njim. Da, tako će učiniti, ali možda ne baš odmah.

Jedanaesto poglavlje

STAKLENA TAVANICA

Mma

Makuci,
sekretarica
Prve
damske

detektivske agencije, koja je završila Koledž za sekretarice u Bocvani i to sa odličnim ocenama (*cum laude*), sedela je za svojim stolom i buljila kroz otvorena vrata. Više je volela da ostavi otvorena vrata agencije kad se ništa ne događa (što je bilo uobičajeno), ali to je imalo svojih loših strana, jer su kokoši ulazile i lunjale po agenciji kao da su u svom kokošinjcu. Nije volela te kokoške iz više opravdanih razloga. Pre svega, bilo je nečeg neprofesionalnog u tome da se kokoške motaju po detektivskoj agenciji, ali, na stranu to, kokoške su joj same po sebi strašno išle na živce. To je bila uvek ista kokošija banda: četiri kokoške i jedan bezdušni, i smatrala je, impotentni petao, koga su kokoške trpele iz milosrđa. Petao je bio ćopav i bez znatnog dela perja na jednom krilu.

Izgledao je poraženo, kao da je bio svestan svog niskog položaja i zato je uvek išao nekoliko koraka iza kokošaka, kao neki zauvek izgnani podanik kraljevskog roda koji je po utvrđenom protokolu uvek zauzimao drugo mesto.

Međutim, i Mma Makuci je jednako išla na živce kokoškama. Kao da je ona, pre nego one, bila na tuđem posedu. Po svim pravilima ova neznatna građevina sa svoja dva mala prozora i klimavim vratima pre bi trebalo da je kokošinjac nego detektivska agencija. Ako je nadvladaju, možda će ona otići, a one će ostati da se kočopere po stolicama i da se gnezde u kancelarijskim foteljama. To je ono što su kokoške želele.

„Marš napolje“, rekla je Mma Makuci, mašući na njih presavijenim novinama. „Ovde nije mesto kokoškama! Izlazite!“

Najveća kokoška se okrenula i besno je pogledala, dok se petao pokunjio tako da je izgledao u najmanju ruku izdajnički.

„Tebi govorim!“ viknula je Mma Makuci. „Nije ti ovo kokošinjac. Napolje!“

Kokoške su počele nezadovoljno da lepršaju krilima i izgledalo je da oklevaju za trenutak. Ali kad je Mma Makuci odgurnula stolicu i počela da ustaje, one su se okrenule i uputile prema vratima, sa petlom koji je strašno začopao, ovog puta na čelu kolone.

Kokoške su sređene, zaključila je Mma Makuci gledajući kroz vrata. Prezirala je nedostojanstvenost takve delatnosti kao što je isterivanje kokosaka iz kancelarija. Koliko onih koji su diplomirali sa pohvalama na Koledžu za sekretarice mora tako nešto da radi, pitala se. Bilo je kancelarija u centru - u velikim zgradama s ogromnim prozorima i erkondišnjima - u kojima su sekretarice sedele za izglancanim stolovima u stolicama sa hromiranim ručkama. Videla je ona takve kancelarije kad su ih sa koledža vodili na praktičnu nastavu u preduzeća.

Videla ih je kako sede tamo, smešeci se, sa skupim minđušama pripremljenim za dobrostojećeg muža koji će ih zaprositi čim kroči tamo. Tada je mislila da bi volela takav posao, iako bi nju više interesovao posao nego muž. Zapravo je pretpostavljala da će takav posao da joj pripadne, ali kad se školovanje završilo i kad su svi bili pozvani na intervju, njoj nije stigla nikakva ponuda. Nije mogla da razume zašto. Neke druge devojke koje su imale mnogo gore ocene od nje -

ponekad i tako niske ocene kao što je 51%, sa kojom se jedva prolazi - dobile su dobre ponude za posao, a ona (koja je dobila skoro neosvojivih 97%) nije dobila nikakvu ponudu. Kako je to moguće?

Jedna od neuspešnih devojaka joj je to kasnije objasnila. Ona je takođe imala malo sreće na intervjuima.

„Muškarci su ti koji dodeljuju posao, jesam li u pravu?“ rekla je.

„Pa valjda“, rekla je Mma Makuci. „Muškarci vode takve poslove. Oni moraju i da biraju sekretarice.“

„I, onda, šta ti misliš kako muškarci biraju ko treba, a ko ne treba da dobije posao? Zar misliš da biraju na osnovu ocena? Zar misliš da tako biraju?“

Mma Makuci je ćutala. Nikad joj nije palo na pamet da bi takve odluke mogle da se donose na nekoj drugoj osnovi. Sve što je ona naučila u školi bilo je da će ti vredno učenje pomoći da se dobro zaposliš.

„Vidim ja“, rekla joj je drugarica, smejući se kiselo, „šta ti misliš. E pa, grdno grešiš. Muškarci biraju žene za posao na osnovu njihovog izgleda. Oni biraju lepotice i njima daju posao. Ostalima kažu: Mnogo nam je žao. Sva mesta su popunjena. Baš nam je žao. U celom svetu je recesija, a kad je svetska recesija, posla ima samo za lepotice. To je posledica recesije. Sve je to ekonomija.“

Mma Makuci je slušala u čudu. Ali je znala da su njene ocene, ma koliko nekorisne, ipak stvarne.

Možda je oduvek sve to podsvesno i znala, samo se nije suočila s tom činjenicom. Zgodne žene dobijaju šta god hoće, a žene kao što je ona, koje možda nisu tako elegantne kao neke, ostaju bez ičega.

Te večeri se pogledala u ogledalu. Ona je već pokušavala nešto da učini sa svojom kosom, ali bez uspeha. Peglala je kosu, vukla je i navijala, ali je kosa ostala otporna na promene. Kao što je i njena koža odolevala pomadama kojima ju je mazala, jer je njen ten i dalje bio mnogo tamniji nego ten bilo koje devojke iz koledža. Osetila je talas samosažaljenja. Sve je bilo bcznadežno. Čak i sa tim okruglim smeđim naočarima koje je sebi kupila, skupo ih plativši, nije uspela da prikrije činjenicu da je devojka tamne puti u svetu u kome svetlopute devojke sa crvenim ružem na usnama imaju sve na raspolaganju. To je bila konačna, neiz-bežna istina koju nikakvo pozitivno mišljenje, niti skupe pomade i losioni ne mogu da promene. I dobra zabava, i dobri poslovi, i bogati muževi u ovom životu nisu po meri zasluga i vrednog rada, već po meri brutalne biologije koja se ne da prevariti.

Mma Makuci je stajala pred ogledalom i plakala.

Toliko je vredno učila za svojih 97% na Koledžu za sekretarice u Bocvani, a mogla je mirno sve to vreme da provede izlazeći s momcima, i kakvim dobrom joj se sve vratilo. Da li će se naći ikakav posao za nju ili će ostati u kući da sa majkom pegla šorceve mlađoj braći?

Na to pitanje stigao je odgovor sledećeg dana kada se javila i dobila posao sekretarice kod Mme Ramocve. Eto rešenja. Kad muškarci neće da cene vrednost, onda traži posao kod žene! Možda nije neka glamurozna kancelarija, ali je uzbudljivo to raditi. Biti sekretarica privatnom detektivu je neuporedivo prestižnije nego biti

sekretarica u banci ili u advokatskoj kancelariji. Pa možda i ima neke pravde, na kraju krajeva.

Ipak, ostaje problem s kokoškama.

„Eto, Mma Makuci“, rekla je Mma Ramocve kad se smestila u svoju stolicu očekujući biljni čaj koji je njena sekretarica spremala za nju. „Bila sam u Molepololeu i pronašla sam mesto na kome su ti ljudi živeli. Videla sam farmu i mesto na kome su probali da gaje povrće. Razgovarala sam sa ženom koja je tamo živela u to vreme. Videla sam sve što je imalo da se vidi.“

„Pa jeste li našli nešto?“ upitala je Mma Makuci, sipajući ključam vodu u stari limeni čajnik i dodajući listove čaja.

„Nešto sam osetila“, relda je Mma Ramocve.

„Osetila sam da nešto znam.“

Mma Makuci je slušala svoju poslodavku. Šta li je mislila pod tim da je osetila da nešto zna? Nešto ili znaš ili ne znaš. Ne možeš da misliš da možda nešto znaš, ako zapravo ne znaš šta bi to trebalo da znaš.

„Nisam sigurna da...“, započela je.

Mma Ramocve se nasmejala. „To se zove intuicija. Možeš da pročitaš o tome u knjizi gospodina Andersena. On govori o intuiciji. Ona nam govori o stvarima koje duboko u sebi znamo, ali ne umemo da ih imenujemo.“

„Znači tu intuiciju ste osetili tamo na licu mesta“, rekla je oklevajući Mma Makuci. „Šta vam je ona kazala? Gde je jadni američki mladić?“

„Tamo je“, relda je Mma Ramocve tiho. „Mladić je tamo.“

Za trenutak su obe začutale. Mma Makuci je spustila čajnik na stočić i skinula poldopac.

„On tamo živi? Još uvek?“

„Ne“, rekla je Mma Ramocve. „On je mrtav. Ali je tamo. Je l' razumeš o čemu ti pričam?“

Mma Makuci je klimnula glavom. Razumela je.

Svaka osetljiva osoba u Africi bi razumela šta je Mma Ramocve mislila. Kad umremo, mi ne napuštamo mesto na kome smo bili kad smo živeli. Još uvek smo tamo na neki način; naš duh je tamo. Nikada ne odlazi odatle. To je nešto što belci naprosto ne razumeju. Oni to zovu sujeverjem i kažu da je znak neznanja verovati u takve

stvari. Ali oni su ti koji ne znaju. Ako ne razumeju kako smo mi deo prirode koja nas okružuje, onda su oni ti koji idu sklopljenih očiju, a ne mi.

Mma Makuci je sipala čaj i dodala šolju Mmi Ramocve.

„Hoćete li da kažete to Amerikanki?“ upitala je.

„Jer ona će sigurno kazati: 'Gde je telo? Pokažite mi tačno mesto gde se moj sin nalazi.' Znate kako ti ljudi misle. Ona neće razumeti ako joj kažete da je on tamo negde, ali da ne možete tačno da pokažete prstom gde.“

Mma Ramocve je podigla svoju solju do usana, posmatrajući svoju sekretaricu kako govori. Ovo je jedna lucidna žena, pomislila je. Tačno je shvatila kako će Amerikanka misliti i jasno joj je kako će biti teško objasniti ove suptilne istine nekome ko na svet gleda kao na naučno objašnjivu pojavu. Amerikanci su vrlo pametni; oni šalju rakete u svemir i konstruišu mašine koje mogu da misle brže od bilo kog živog čoveka, ali sva ta pamet ume da ih zaslepi. Oni uopšte ne razumeju druge ljude. Oni misle da svi posmatraju stvari kao što to Amerikanci čine, ali greše. Nauka je samo delić istine. Ima još mnogo stvari koje su načinile svet ovakvim kakav je i Amerikanci često previđaju sve te stvari, iako su im one sve vreme ispred nosa.

Mma Ramocve je spustila svoju solju i stavila ruku u džep od haljine.

„Našla sam i ovo“, rekla je, vadeći fotografiju iz novina i pružajući je sekretarici. Mma Makuci je razmotala novinsku hartiju i ispravila je na svom stolu. Nekoliko trenutaka je promatrala fotografiju pre nego što je pogledala u Mmu Ramocve.

„Ovo je veoma staro“, relda je. „Je li bilo na podu?“

„Ne. Bilo je na zidu. Bilo je još nekih cedulja prikačenih na zid. Mravi su ih promašili.“

Mma Makuci je ponovo pogledala u novine.

„Ovde su neka imena“, relda je. „Cepas Kalumani. Osvald Ranta. Mma Soloi. Ko su ti ljudi?“

„Oni su tamo živeli“, rekla je Mma Ramocve.

„Mora da su tada bili tamo.“

Mma Makuci je slegla ramenima. „Ali čak i kada bismo pronašli te ljude i razgovarali s njima“, rekla je,

„šta bi se promenilo? Mora da je policija s njima tada razgovarala. Možda je i sama gospođa Kertin s njima razgovarala kad se prvi put vratila.“

Mma Ramocve se složila s tim klimajući glavom.

„U pravu ste“, relda je. „Ali mi fotografija nešto govori.“

Pogledajte to lice.“

Mma Makuci je pažljivo pogledala u požuteli papir. Dva čoveka su bila u prvom redu, stojeći pored žene. Iza njih je bio još jedan čovek, neprepoznatljivog lika i žena poluokrenuta leđima. Imena u novinama su se odnosila na troje iz prvog reda. Cepas Kalumani je bio visoki čovek sa nogama malo u iks, čovek koji bi izgledao neobično i bolesno na bilo kojoj fotografiji.

Mma Soloi, koja je stajala pored njega, zračila je od zadovoljstva. Ona je bila krupna žena - arhetipska trudoljubiva Bocvanka, od one vrste koja izdržava veliku porodicu, čiji se život, kako je izgledalo, sastojao od beskonačnog čišćenja bez gundanja: čišćenja dvorišta, kuće, dece. To je bila slika heroine; nepriznate, ali ipak heroine.

Treća osoba, Osvald Ranta, bio je, sve u svemu, nešto sasvim drugo. On je bio dobro obučen, potpuno udešen čova. Nosio je belu košulju i kravatu i smešio se u fotoaparat, kao i Mma Soloi. Njegov osmeh je, međutim, bio drugačiji.

„Pogledajte ovog čoveka“, rekla je Mma Ramocve.

„Pogledajte Rantu.“

„Ne sviđa mi se“, rekla je Mma Makuci. „Ne sviđa mi se nimalo njegov pogled.“

„Upravo tako“, rekla je Mma Ramocve. „Taj čovek je zao.“

Mma Makuci je začutala i njih dve su nekoliko trenutaka provele sedeći u tišini. Mma Makuci je zurila u fotografiju, a Mma Ramocve je gledala u svoju šolju sa čajem. Onda je Mina Ramocve progovorila.

„Ako je tamo išta loše bilo učinjeno, onda mislim da je to taj čovek učinio. Mislite li da sam u pravu?“

„Da“, rekla je Mma Makuci. „U pravu ste.“

Zastala je. „Hoćete sad da ga pronađete?“

„To mi je sledeći cilj“, rekla je Mma Ramocve.

„Raspitaću se naokolo da vidim da li neko poznaje tog čoveka. Ali, u međuvremenu moramo da napišemo neka pisma, Mma. Imamo i

druge slučajeve na koje moramo da mislimo. Onaj čovek iz pivare koji je bio zabrinut za svog brata. Pronašla sam nešto i sad možemo da mu odgovorimo. Ali prvo moramo da napišemo pismo o onom računovođi."

Mma Makuci je uvukla papir u mašinu i sad je čekala da Mma Ramocve počne da diktira. Pismo nije baš bilo zanimljivo - sve je bilo o traganju za računovođom iz preduzeća koji je prodao većinu akcija preduzeća i potom nestao. Policija je prestala da traga za njim, ali je preduzeće tražilo svoju imovinu.

Mma Makuci je automatski kucala. Bila je odsutna, ali je bila tako uvežbana da nije mogla da pogreši u kucanju, čak i kad su joj misli bile na nekom drugom mestu. A sada je mislila na Osvalda Rantu i na to kako bi mogle njega da pronađu. Njegovo ime se malo neobično pisalo i najprostije bi bilo pogledati u telefonski imenik. Osvald Ranta je bio neko ko je držao do svog ugleda, pa bi se moglo očekivati da ima telefon. Sve što treba da uradi jeste da ga potraži i zabeleži adresu. Ona bi mogla da ode i sama da istraži, ako bi želela, i onda može dati Mmi Ramocve informaciju.

Kad se diktiranje završilo, dodala je Mmi Ramocve papir da ga potpiše i požurila je da adresira koverat. Onda je izvadila svoj notes i dok je Mma Ramocve nešto zapisivala u svoju beležnicu, ona je izvukla telefonski imenik Bocvane. Tamo je bio samo jedan Osvald Ranta, kao što je i mislila.

„Moram načas da telefoniram“, rekla je. „Začas ću ja to.“

Mma Ramocve je mrmrlajući to dozvolila. Znala je da može da ima poverenja u Mmu Makuci kada je reč o telefoniranju, mada razne sekretarice, kao što je znala, koriste gazdin telefon za sve moguće međugradske razgovore sa svojim mladićima koji su na udaljenim mestima kao što su Maun i Orapa.

Mma Makuci je tiho govorila, pa je Mma Ramocve nije čula.

„Da li je Rra Ranta tamo, molim vas?“

„On je na poslu, Mma. Ovde kućna pomoćnica.“

„Izvinite što vas uznemiravam, Mma. Moram da ga zovem na posao. Možete li da mi kažete gde radi?“

„On radi na univerzitetu. Odlazi tamo svaki dan.“

„A, tako. Na kom je broju tamo?“

Zabeležila je na papiriću, zahvalila kućnoj pomoćnici i spustila slušalicu. Potom je okrenula još jedan broj i ponovo nešto zapisala.

„Mma Ramocve“, rekla je tiho. „Imam sve informacije koje su vam potrebne.“

Mma Ramocve je oštro pogledala.

„Kakve informacije, o čemu?“

„O Osvaldu Ranti. On živi ovde u Gaboronu.“

Predaje na Odseku za poljoprivredu, na univerzitetu.

Njegova sekretarica mi je rekla da je svakog dana tamo od osam ujutru i da svako ko želi može da zakaže kod njega. Ne morate dalje da istražujete.“

Mma Ramocve se nasmejala.

„Vi ste veoma pronicljiva osoba“, relda je. „Kako ste sve to pronašli?“

„Pogledala sam u telefonski imenik“, odgovorila je Mma Makuci. „Onda sam okrenula taj broj da bih doznala ostatak.“

„Tako dakle“, relda je Mma Ramocve još uvek se smešeći. „To je bio vrlo dobro obavljen detektivski posao.“

Mma Makuci se naklonila pred tom pohvalom.

Detektivski posao. Ona je uradila posao detektiva, iako je bila samo sekretarica.

„Drago mi je što ste zadovoljni ovim što sam obavila“, rekla je posle pauze. „želela sam da postanem detektiv. Volim da budem i sekretarica, ali to nije isto.“

Mma Ramocve se namrštila. „To ste oduvek želeli da budete?“

„Svakog dana“, relda je Mma Makuci. „Svakog dana sam to želela.“

Mma Ramocve se zamislila. Njena sekretarica je bila vredna i pametna, pa ako joj to toliko znači, zašto da ne bude detektivka? Može da joj pomaže u istragama, a time će njeno vreme biti mnogo bolje iskorišćeno nego da sedi i čeka da zvoni telefon. Mogu da nabave telefonsku sekretaricu da prima pozive, ako je istraga na terenu, van kancelarije. Zašto joj ne pružiti šansu i ne usrećiti je?

„Imaćete ono što ste želeli“, rekla je Mma Ramocve.

„Bićete
promovisani
u
detektivsku

pomoćnicu. Od sutra."

Mma Makuci se digla na noge. Zaustila je nešto da kaže, ali su je osećanja savladala, pa je sela.

„Drago mi je da ste zadovoljni“, rekla je Mma Ramocve. „Probili ste staklenu tavanicu koja je sprečavala sekretarice da dođu do punog izražaja.“

Mma Makuci je pogledala na gore, kao da traži pogledom tu tavanicu koju je probila. Tamo su bile samo dobro poznate tavanske grede, oblepljene trakama za muve i nabrekle od vrućine. Ali u ovom trenutku ni tavanica Sikstinske kapele ne bi bila u njenim očima blistavija, niti ispunjenija nadom i radošću.

Dvanaesto poglavlje

NOĆ U GABORONU

Mma Ramocve se probudila u sitne sate, kao što joj se često dešavalo, sama u svojoj kući u Zebrinoj ulici, negde pred jutro, kad u celom gradu vlada mrtva tišina; u vreme najveće opasnosti za pacove i ostala sitna stvorenja, jer kobre i mambe kreću bešumno u lov. Oduvek je patila od nesanice, ali je prestala oko toga da se sekira. Nikad nije ležala budna duže od sat vremena, a pošto je rano legala, uspevala je da odspava najmanje sedam sati. Negde je pročitala da je ljudima potrebno osam sati sna i da telo traži svoje.

Ako je tako, onda je ona nadoknađivala propušteno tako što je često spavala po nekoliko sati subotom i nikad nije nedeljom ustajala rano. Pa ako je i gubila koji sat u tri-četiri ujutru, to nije bilo toliko značajno.

Nedavno je u frizerskom salonu „Učini me lepom“, čekajući da joj se ispletu kikice, primetila jedan novinski članak o snu. Pročitala je kako ima jedan čuveni doktor koji zna sve o snu i daje savete onima koje muči nesanica. Taj doktor Šapiro imao je specijalnu kliniku samo za ljude s nesanicom i tamo bi im prikačio žice za glavu, da vidi šta nije u redu. Mma Ramocve se zainteresovala gledajući sliku doktora Šapira sa pospanim muškarcem i ženom u pidžamama i sa žicama prikačenim za njihove glave. Odmah se sažalila na njih: posebno na ženu koja je izgledala jadno, kao neko ko je bio primoran da učestvuje u neverovatnoj gnjavaži koju nije mogao da izbegne. Ili je možda izgledala jadno zbog bolničke pidžame u kojoj su je fotografisali; možda je oduvek želela da joj izađe slika u novinama i sad je dočekala da joj se želja ispuni - ali u bolničkoj pidžami.

Onda je čitala dalje i zaprepastila se. „Debeli ljudi često imaju problema sa snom“, rečeno je u članicu. „Oni pate od stanja koje se naziva 'apnea sna', što znači da im se tokom sna disanje prekida. Takvim ljudima se savetuje da oslabe.“

Savetuje se da oslabe! Kakve veze debljina ima s tim? Ima tolikih debelih ljudi koji sasvim dobro spavaju; čak ima jedan debeljko koji često sedi pod drvetom ispred kuće Mme Ramocve i spava većinu vremena. Da li bi njemu trebalo savetovati da oslabi?

Mmi Ramocve se činilo da je sasvim nepotrebno davati takav savet koji bi tu osobu samo mogao da unesreći.

On bi od debeljuce udobno smeštenog u senku drveta postao mršavi jadnik koji ne bi imao na šta od žgoljavosti da sedne, pa od toga, verovatno, ne bi više mogao ni da spava.

A šta je sa njenim slučajem? Ona je bila krupna

- tradicionalno građena - pa joj opet nije bilo teško da spava koliko se traži. Sve to rade ljudi koji nemaju pametnija posla nego da daju sve moguće savete na svakakve teme, sve je to deo njihovog užasnog napada na ljude. Taj svet koji piše po novinama i govori na radiju stalno je pun dobrih ideja kako da ljudima bude bolje. Zabadaju noseve u tuđa posla i određuju im da rade ovo ili ono. Gledaju šta jedeš i govore da je to loše za tebe; onda gledaju kako podižeš decu, pa ti kažu da i to loše radiš. Da stvar bude gora, još ti kažu da ćeš umreti ako ne poslušаш njihov savet. Na taj način oni tako zastraše ljude, da ovi osete da im ništa drugo ne preostaje nego da ih poslušaju.

Postoje dve kategorije koje su im glavna meta, mislila je Mma Ramocve. Prvo, debeli ljudi, koji su sad već navikli na neprekidne kampanje protiv njih; a druga kategorija su muškarci. Mma Ramocve je znala da su muškarci daleko od toga da budu savršeni - da su mnogi muškarci slabi, sebični i lenji, i da su uglavnom loše vodili Afriku. Ali to nije razlog da se prema njima ophodi loše, kao što su neki od ovih ljudi činili. Ima i mno go dobrih ljudi - ljudi kao što je gospodin Dž. L. B. Matekoni, Ser Serece Khama (prvi predsednik Bocvane, državnik, vrhovni poglavica Bangvato) i pokojni Obed Ramocve, penzionisani rudar, stručni poznavalac goveda i njen najvoljeniji tatica.

Nedostajao joj je njen tata i ne bi prošao nijedan dan, nijedan jedini, da nije mislila na njega. Često je, kad se tako probudi noću, dok leži sama u mraku, pretraživala po svom sećanju ne bi li dozvala onaj deo njega koji se udaljio; deo nekog razgovora, neki pokret, neka zajednička iskustva. Svako sećanje je za nju bilo dragoceno blago, od suštinskog značaja, sveto po svom značaju. Obed Ramocve je bio čovek koji je voleo svoju čerku i koji je pristeedo svaku i najmanju paricu zarađenu u onim surovim rudnicima, sakupio veliko krdo goveda i to sve za nju, ne tražeći ništa za sebe.

Niti je pio, niti je pušio; samo je mislio na nju i na to šta će s njom biti.

Kad bi samo mogla nekako da izbriše te dve užasne godine provedene s Noteom Mokotijem, kad je njen tata strašno patio, znajući - a znao je - da će je Note samo unesrećiti. Kad se vratila, pošto ju je Note napustio, on je video ožiljke od poslednjih batina, čim je zagrlio, ali nije ništa rekao i nije joj dao ni da počne da objašnjava.

„Ne moraš o tome da mi pričaš“, rekao je. „Ne moramo o tome da pričamo. To je završeno.“

Htela je da mu kaže da joj je žao - da je trebalo da ga pita za mišljenje o Noteu pre nego što se za njega udala i da ga poslušaju, ali bila je suviše rovita za tako nešto i osećala je da njemu to ne treba.

Onda bi se sećala njegovog bolovanja, kad su mu pluća bila sve stegnutija od bolesti koja je tolike rudare ubila, pa kako ga je držala za ruku sedeći pored kreveta i kako je posle svega izašla iz sobe i htela da zakuka kako nalaže običaj, ali je ostala nema u svom bolu; i kako je ugledala pticu kukavicu kako je posmatra sa grane koja je odlepršala na višu granu, opet se okrenula i pogledala je još jednom pre nego što je odletela; i kako su u tom trenutku promakla ulicom crvena kola sa dvoje dece, obučene u belo i s trakama u kosi, koja su je isto pogledala i mahnula joj. I kako je izgledalo nebo - otežalo od kiše, s ljubičastim oblacima koji su se zaglavili jedan preko drugog i s munjama u daljini, tamo nad Kalaharijem, koje su sastavljale nebo sa zemljom. I kako je onda jedna žena, ne znajući da se za nju u tom času svet srušio, pozvala sa bolničke verande: Uđite unutra, Mma. Ne stojte tu!

Biće oluje. Uđite brzo!

Nedaleko odatle jedan mali avion na putu za Gaboron leteo je nisko i onda je gubeći visinu počeo da lebdi nad delom koji nazivaju grad, prelećući prodavnice na Tlokveng putu, da bi konačno, u poslednjem delu svog leta, preleteo preko kuća na obodu šikare koja se graničila sa aerodromskom pistom. U

jednoj od tih kuća pored prozora je sedela devojčica i posmatrala. Bila je budna više od jednog sata, jer joj se san prekinuo, pa je odlučila da ustane iz postelje i pogleda kroz prozor. Invalidska kolica su joj bila kod kreveta i bila je u stanju da u njih uđe bez ičije pomoći. Onda se dovezla do otvorenog prozora i smestila se da gleda u noć.

Čula je avion pre nego što ga je videla. I pitala se zašto se avion vraćao u tri ujutru. Kako piloti mogu da lete noću? Kako su znali kuda da idu po toj beskrajnoj noći? Šta ako bi pogrešno skrenuli i zabasali u Kalahari gde nema svetla da se orijentišu i gde bi bilo kao da letiš u mračnom kovčegu?

Posmatrala je avion kako preleće skoro direktno iznad kuće i videla obrise krila i svetleće krugove koje je avion u sletanju uperio ispred sebe. Sada je buka motora bila pojačana - ne samo kao udaljeno zujanje -

nego je to bio težak, prolamajući zvuk. Sigurno je probudio ukućane, mislila je, ali kad je avion sleteo na pistu i isključio motore, kuća je i dalje bila u tišini.

Devojčica je pogledala napolje. Negde u daljini se videlo svetlo, možda i od samog aerodroma, ali je osim toga svuda vladao mrak. Kuća nije gledala prema gradu nego od njega, i na kraju bašte bilo je samo šiblja, drveća, busenja trave i trnovog drveća, kao i čudesnih crvenkasto-smeđih brdašaca koje su napravili termiti.

Osetila se usamljeno. Bila su još dva spavača u celoj kući: njen mlađi brat, koji se nikad nije budio noću i blagorodni čovek koji je popravio njena kolica, a sad ih je još i uzeo k sebi. Plašila se da bude ovde; imala je poverenja da će ih taj čovek paziti - bio je sličan gospodinu Džejmisonu, direktoru milosrdne ustanove koja je vodila sirotište. On je bio dobar čovek koji je mislio samo na siročiće i na njihove potrebe. U

početku nije mogla da shvati da postoje takvi ljudi.

Zašto neki ljudi brinu o drugima koji im čak nisu ni rod? Ona je brinula o svom bratu, ali to je bila njena dužnost.

To je jednog dana vaspitačica pokušala da joj objasni.

„Moramo da brinemo o drugim ljudima“, tako joj je rekla. „Ljudi su naša braća i sestre. Ako su oni nesrećni, onda smo i mi nesrećni. Ako su oni gladni i mi smo gladni. Razumeš?“

Devojčica je to prihvatila. Njena dužnost je, dakle, takođe da brine o drugim ljudima. Ako sama i ne bude imala decu, brinuće o drugoj deci. Može da proba da vodi računa o ovom dobrom čoveku, gospodinu Dž. L. B. Matekoniju i da se pobrine da sve u njegovoj kući bude čisto i spremljeno. To bi bio njen posao.

Ima nekih ljudi koji imaju majke da se o njima brinu. Ona ne spada u te ljude, znala je to. Ali zašto je njena majka morala da umre? Sada je se sasvim mutno sećala. Sećala se njene smrti i naricanja drugih žena. Sećala se kako je beba bila uzeta iz njenog na-ručja i položena u zemlju. Ona ju je iskopala, veruje, ali se toga baš ne seća. Možda je to neko drugi učinio i samo joj predao dečaka. Seća se kako je zatim otišla i našla se na nepoznatom mestu.

Možda će jednom naći neko mesto gde će ostati.

To bi bilo dobro. Znati da je mesto na kome si tvoje mesto - na kome i treba da budeš.

Trinaesto poglavlje

PROBLEM IZ FILOZOFIJE MORALA

Ima nekih klijenata koji bi osvojili simpatije Mme Ramocve čim bi ispričali svoju priču. Drugi su, zbog svog sebičluka ili pohlepe ili očigledne paranoje koja ih je motivisala, bili nesimpatični. Ali slučajevi koji su posao privatnog detektiva činili stvarnim pozivom, pravi pravcati slučajevi, mogli su čoveku srce da slome. Mma Ramocve je znala da je slučaj gospodina Lecenijana Badulea bio takav.

On nije imao zakazano kad je došao dan pošto se Mma Ramocve vratila s puta u Molepolole. To je bio prvi dan od kad je Mma Makuci promovisana za detektivsku pomoćnicu i Mma Ramocve joj je upravo objasnila da će morati i dalje da radi sekretarski posao, iako je sada bila i privatna detektivka.

Shvatila je da mora odmah to da razjasni, da posle ne bi bilo nesporazuma.

„Ne mogu da zaposlim i sekretaricu i detektivsku pomoćnicu“, rekla je. „Ovo je mala agencija koja ne zarađuje mnogo. Vi to znate. Vi šalžete račune.“

Mma Makuci se snuždila. Bila je obučena u svojti najbolju haljinu i nešto je bila uradila sa kosom koja je na krajevima bila uzdignuta u male punđe.

Frizura joj baš i nije uspela.

„Znači, ja sam i dalje sekretarica. Da li i dalje treba samo da kucam?“

Mma Ramocve je zavrtela glavom. „Nisam se predomislila“, rekla je. „Vi ste detektivska pomoćnica.“

Ali neko mora i da kuca, zar ne? To je posao detektivskog pomoćnika. To i druge stvari.“

Mmi Makuci se lice ozarilo. „Onda u redu. Mogu ja da radim sve što sam navikla, ali ću sad raditi još nešto. Imaću klijente.“

Mma Ramocve je uzdahnula. Nije zamislila da Mmi Makuci dodeljuje klijente. Ideja joj je bila da joj daje određene zadatke pod nadzorom. Vođenje slučajeva bi moralo da bude samo njena odgovornost.

Ali onda se prisetila. Setila se kako je radila u Mocudiju, u Maloj piljarnici i kako je bila oduševljena kad su joj prvi put dopustili da

samostalno popiše inventar. Sebično je držati klijente samo za sebe. Kako bi bilo ko započeo svoju karijeru ako bi oni sa vrha stalno zadržavali najzanimljiviji posao samo za sebe?

„Dobro“, rekla je tiho. „Možete da imate svoje klijente. Ali ja ću odlučivati koje ćete dobiti. Ne možete početi s krupnim slučajevima. Možete da počnete sa sitnijim problemima i njih da obrađujete.“

„To je sasvim fer“, ređa je Mma Makuci. „Hvala vam, Mma, nisam ni htela da trčim, pre nego što naučim da hodam. To su nas naučili u Koledžu za sekretarice u Bocvani. Prvo nauči lake, pa onda teške stvari. A ne obratno.“

„To je dobra filozofija“, rekla je Mma Ramocve.

„Mnogi mladi ljudi danas to ne znaju. Oni odmah žele krupne poslove. Žele da počnu od vrha sa gomilom para i mercedesom.“

„To nije mudro“, rekla je Mma Makuci. „Radi male stvari dok si mlad, pa ćeš kasnije dostići velike stvari.“

„Hmm“, promrmljala je Mma Ramocve. „Ti mercedesi nisu bili dobri za Afriku. Ja verujem da su to fina kola, ali ih svi ambiciozni ljudi žele pre nego što mogu za njih da zarade. Od toga se napravio veliki problem.“

„Što je više mercedesa u zemlji“, ponudila je rešenje Mma Makuci, „zemlja je gora. Kad bi zemlja bila bez ijednog mercedesa, to bi onda bilo dobro mesto. Možete da računate s tim.“

Mma Ramocve se zagledala u svoju pomoćnicu.

Bila je to zanimljiva teorija, o kojoj bi kasnije moglo još da se raspravlja. U međuvremenu je bilo još nekoliko stvari koje je trebalo resiti.

„I dalje ćete praviti čaj“, ređa je odlučno. „To ste uvek odlično radili.“

„Biću srećna da to radim“, rekla je Mma Makuci smešeći se. „Nema razloga da pomoćnica privatne detektivke ne pravi čaj, kad nema nikog mlađeg da to radi.“

Bio je ovo neobičan razgovor i Mmi Ramocve je laknulo kad je okončan. Pomislila je da će najbolje biti da svojoj pomoćnici što pre dodeli neki slučaj da bi se izbegla napetost, i kada je kasnije tog jutra naišao gospodin Lecenijan Badule, odlučila je da to bude slučaj za Mmu Makuci.

On se dovezao u mercedesu, ali u starom mercedesu, te tako beznačajnom u moralnom pogledu, sa tragovima rđe na zadnjim blatobranima i s dubokim ulegnućem na vozačevim vratima.

„Ja nisam od onih koji obično idu kod privatnog detektiva“, rekao je sedeći nervozno na ivici udobne stolice određene za klijente. Preko puta su se dve žene smešile na njega da ga obodre. Krupna žena - ona je bila šefica, znao je, pošto je njenu fotografiju video u novinama - i ova druga sa čudnom frizurom u finoj haljini, možda njena pomoćnica.

„Ne treba da vam je neprijatno“, rekla je Mma Ramocve. „Najrazličitiji ljudi uđu na ova vrata. Nije sramota tražiti pomoć.“

„Zapravo“, ubacila se Mma Makuci. „Samo jaki ljudi traže pomoć. A slabići se suviše stide da bi došli.“

Mma Ramocve je klimnula potvrdno. Klijent je izgledao umiren time što je Mma Makuci rekla. To je bio dobar znak. Ne zna svako da opusti klijenta i to je bio dobar znak - Mma Makuci se pokazala sposobnom da nađe prave reči.

Gospodin Badule je prestao da gnječi obod svog šešira i seo je udobno u stolicu.

„Vrlo sam zabrinut“, rekao je. „Svake noći se budim u zlo doba i posle ne mogu ponovo da zaspim.“

Ležim u krevetu i prevrćem se i stalno mi je ta ista misao na pameti. Stalno je tu i zuji mi oko glave.

Jedno jedino pitanje koje sebi svaki put ponovo postavljam do beskonačnosti.“

„I ne nalazite odgovor?“ rekla je Mma Makuci.

„Noć je najgora za postavljanje pitanja na koja nema odgovora.“

Gospodin Badule ju je pogledao. „Sasvim ste u pravu, sestro moja. Nema ništa gore od noćnih pitanja.“

Zaustavio se i neko vreme niko nije progovarao.

Onda je Mma Ramocve razbila tišinu.

„Ispričajte nam nešto o sebi, Rra. Pa malo kasnije možemo da se pozabavimo tim pitanjem koje vam zadaje muke. Moja pomoćnica će nam prvo napraviti čaj i onda možemo svi zajedno da ga popijemo.“

Gospodin Badule se zdušno složio. Iz nekog razloga je izgledao je kao da će da zaplače i Mma Ramocve je znala da će ritual sa čajem

i toplom šoljom u rukama nekako učiniti da priča poteče i da će to pomoći da ovaj namučeni čovek olakša svoju dušu.

„Ja nisam niko važan, počeo je gospodin Badule.

Potičem iz Lobacea. Moj otac je dugo godina radio kao nadzornik u Vrhovnom sudu. Radio je za Britance i oni su mu dali dve medalje s likom kraljice. Svaki dan ih je nosio, čak i kad je otišao u penziju. Kad je napustio službu, jedan od sudija mu je dao motiku da je koristi za rad na zemlji. Sudija je dao nalog da se ta motika izradi u zatvorskoj radionici i zatvorenici su, prema sudijinim nalogima, ugravirali posvetu u drvenu dršku. Pisalo je: Nadzornik prve klase Badule služio je Njeno veličanstvo, a zatim i Republiku Bocvanu predano tokom pedeset godina. Vrednom i poverljivom službeniku od gospodina Džastisa Maklina, nižeg sudije, Vrhovni sud Bocvane.

Sudija je bio dobar čovek i prema meni je bio pažljiv. Razgovarao je s jednim od sveštenika u Katoličkoj školi i oni su mi dali mesto poslužitelja četvrte kategorije. Vredno sam radio u toj školi i kada sam jednom prijavio nekog dečaka koji je ukrao meso iz kujne, oni su me unapredili u zamenika glavnog poslužitelja.

Kad sam dobio diplomu završene škole Kembridž, zaposlio sam se na dobrom mestu u državnoj mesari. I tamo sam vredno radio i opet sam prijavio radnike koji su krali meso. Nisam to radio da bih dobio bolju službu, već zato što ne mogu da gledam nepoštenje u bilo kom obliku. To je jedna od stvari koju sam naučio od svog oca. On je, kao nadzornik u Vrhovnom sudu, viđao sve vrste ljudi, uključujući i ubice. Gledao ih je kako stoje u sudu i lažu jer su znali da su ih sustigla njihova zlodela.

Gledao je kako ih sudija osuđuje na smrt i kako veliki i snažni ljudi koji su tukli i boli noževima druge ljude postaju poput malih dečaka, jecaju prestravljeni da im je žao za sva nedela koja su počinili, za koja su prethodno rekli da ih nisu počinili.

Sa takvim saznanjem, nije ni čudo što je moj otac smatrao da njegov sin treba da bude pošten i da govori uvek samo istinu. Ja nisam oklevao da one nepoštene službenike privedem pravdi i moji poslodavci su bili veoma zadovoljni.

„Sprečio si ove zle ljude da krađu meso koje pripada Bocvani“, rekli su mi. „Mi nemamo oči da vidimo šta sve rade naši zaposleni. Tvoje su nam oči pomogle.“

Nisam očekivao nagradu, ali sam bio unapređen.

Na novom poslu koji je bio u upravnim kancelarijama pronašao sam još više ljudi koji su krali meso, sada na manje neposredan i pametniji način, ali su svejedno krali. Zato sam seo i glavnom direktoru napisao pismo u kome sam rekao: „Evo kako vam nestaje meso, i to ispred nosa u glavnoj kancelariji." Na kraju sam dodao imena, po azbučnom redu, potpisao pismo i poslao ga.

Bili su vrlo zadovoljni i kao nagradu su mi dali još bolju službu. Do tada su se svi nepošteni poplašili i napustili mesaru pa tako više nije bilo te vrste posla za mene. Ali mi je ipak dobro išlo i uskoro sam uspeo da uštedim nešto novca i da otvorim svoju kasapnicu.

Dobio sam poveći ček na odlasku s posla i tamo su žalili što odlazim, a ja sam otvorio kasapnicu na obodu Gaborona. Možda ste je primetili na putu za Lobace.

Zove se „Poštena kasapnica".

Moja kasapnica je dobro poslovala, ali mi nije preostajalo mnogo novca. I to zbog moje žene. Ona je moderna dama koja voli lepo da se oblači i ne voli da radi. Meni nije stalo do toga da ona radi, ali me sekira što troši toliki novac na frizure i nove haljine koje joj šije indijski krojač. Ja nisam mnogo pametan čovek, a ona jeste pametna dama.

Dugo godina pošto smo se venčali nismo mogli da imamo dece. Ali onda je ona ostala u drugom stanju i dobili smo sina. Bio sam vrlo ponosan i jedino mi je bilo tužno što moj otac nije živ da vidi svog divnog unuka.

Moj sin nije baš pametan. Bili smo ga poslali u osnovnu školu u blizini naše kuće, ali odande smo počeli redovno da dobijamo izveštaje o tome da treba više da se potruđi i da mu je rukopis veoma neuredan i pun grešaka. Moja žena je rekla da treba da ga premestimo u privatnu školu gde imaju bolje učitelje i gde će ga oni primorati da urednije piše, ali mene je brinulo da li ćemo moći to sebi da priuštimo.

Kad sam joj to rekao, ona se strašno naljutila.

„Ako ne možeš to da platiš", rekla je, „onda ću ja otići kod dobrotvorne organizacije koju znam i nagovoriću ih da mi plate troškove".

„Nema takve dobrotvorne organizacije“, rekao sam. „Da tako nešto postoji, oni bi bili preopterećeni.“

Svako bi želeo da njegovo dete ide u privatnu školu.

Tamo bi svi roditelji čekali u redovima za pomoć. To je nemoguće.“

„Tako znači“, rekla je. „Ja ću sutra s njima razgovarati, pa ćeš da vidiš. Samo sačekaj i videćeš.“

Otišla je sutradan u grad i kad se vratila rekla je da je sve sređeno. „Dobrotvorna organizacija će platiti njegovu školarinu za Tornhil. Može od sledećeg polugođa da se premesti tamo.“

Bio sam zaprepašćen. Tornhil je, dobre moje dame, kao što znate, vrlo posebna škola i pomisao da će moj sin ići u tu školu bila je izvanredna. Ali nisam mogao da shvatim kako je moja žena uspela da ubedi tu dobrotvornu organizaciju da joj plati. Kad sam je pitao za detalje da bih mogao da im napišem zahvalnicu, ona je rekla da je to tajna dobrotvorna organizacija.

„Ima takvih dobrotvornih organizacija koje ne udaraju svoja dobra dela na sva zvona“, rekla je.

„Zamolili su me da nikom o ovome ne pričam. Ali ako baš hoćeš da im zahvališ, napiši pismo, pa ću im ga ja odneti.“

Ja sam pismo napisao, ali nisam dobio odgovor.

„Oni su prezauzeti da bi pisali odgovore svakom roditelju kome su pomogli“, rekla je moja žena. „Ne vidim šta ti ima da se žališ. Oni plaćaju troškove, zar ne? Prestani da ih gnjaviš s tim tvojim pismima.“

Bilo je samo jedno pismo, ali moja žena uvek preteruje, bar kad sam ja u pitanju. Optužuje me da jedem „stotine bundeva stalno“, a ja jedem manje bundeva od nje. Kaže da hrčem bučnije od aviona, što nije istina. Kaže da stalno trošim pare na mog lenjog nećaka i da mu svake godine šaljem hiljade pula. A ja mu dajem samo sto pula za rođendan i sto pula za Božić. Gde ona pronađe te iznose od hiljadu pula, stvarno ne znam. Isto tako ne znam gde ona nađe pare za sva ta svoja pomodarstva. Kaže da štedi tako što je pažljiva u kući, ali ja ne vidim kako to postiže. Reći ću vam još o tome kasnije.

Ali ne smete me pogrešno razumeti, moje dame.

Nisam ja od onih muževa koji ne vole svoje supruge.

Ja sam sa svojom ženom vrlo srećan. Svaki dan pomislim kako imam sreće da mi žena bude tako moderna dama - dama za kojom

se ljudi na ulici okreću. Mnogi mesari su oženjeni ženama koje ne izgledaju tako blistavo, ali ja ne spadam u te. Ja sam mesar sa ženom koja blista i na to sam ponosan.

Isto tako se ponosim svojim sinom. Kad je pošao u Tornhil, bio je zaostao iz svih predmeta i brinuo sam se da ne ponavlja razred. Ali kad sam razgovarao sa učiteljicom, ona mi je rekla da ne treba ništa da brinem, jer je dečko vrlo bistar i brzo će sustići ostale.

Rekla je da bistra deca uvek uspeju da prevaziđu prethodne teškoće, ako odluče da počnu da uče.

Mom sinu se škola dopala. Uskoro je dobio najbolje ocene iz matematike, rukopis mu se popravio toliko da biste pomislili da nije njegov. Napisao je sastav koji ja čuvam, na temu „Uzroci erozije zemljišta u Bocvani“. Pokazaću vam ga jednog dana, ako budete želeli. To je divan sastav i ako samo tako nastavi, jednog dana ima da postane ministar rudarstva ili ministar vodenih resursa. A kako je samo divno pomisliti da će to postići unuk jednog nadzornika iz Vrhovnog suda i sin jednog običnog mesara. Mora da vi mislite: Na šta se onda ovaj čovek žali? Ima modernu ženu i pametnog sina. Ima svoju mesaru. Pa sta hoće? I ja razumem da možete tako da mislite, ali to mene ne čini manje nesrećnim. Svake noći se budim i imam istu pomisao. Svaki dan kad se vratim kući s posla i ne zateknem svoju ženu, pa moram do deset ili jedanaest da je čekam da dođe, meni neka muka poč-

ne da svrdla po stomaku kao da sam gladna životinja.

Jer, vidite, dobre moje dame, istinska istina je da ja mislim da moja žena viđa nekog drugog čoveka. Znam da ima mnogih muževa koji isto kažu a koji izmišljaju stvari, pa se nadam da sam i ja jedan od njih - od tih što fantaziraju - ali nemam mira dok ne saznam da li je istina to čega se plašim.

Kad je gospodin Lecenijan Badule napokon otišao odvozeći se u svom raspalom mercedesu, Mma Ramocve je pogledala Mmu Makuci i nasmešila joj se.

„Vrlo prosto“, rekla je. „Mislim da je ovo jedan vrlo jednostavan slučaj, Mma Makuci. Vi ćete biti u stanju da sami obradite ovaj slučaj bez ikakvih problema.“

Mma Makuci se vratila za svoj sto nameštajući svoju lepu plavu haljinu. „Hvala vam, Mma. Daću sve od sebe.“

Mma Ramocve se složila. „Da“, rekla je.

„Jednostavan

slučaj

muškarca

sa

ženom

gnjavatorkom. To je stara priča. Čitala sam u časopisu da to spada u one priče kakve Francuzi vole da čitaju.

Ima jedna priča, čuvena, o nekoj Francuskinji, koja se zvala Mma Bovari i koja je bila ista takva. Ona je bila dama koja je živela na selu i kojoj se nije sviđalo da bude udata samo za svog dosadnog muža."

„Bolje je biti udat za dosadnog muža“, rekla je Mma Makuci. „Ta je gospoda Bovari ispala vrlo lakomisljena. Dosadni muškarci su vrlo dobri muževi.

Oni su uvek privrženi i nikad ne beže s drugim ženama. Vi imate sreće da ste se verili za..."

Tu je stala. Nije imala lošu nameru, a sada je bilo i prekasno. Nije ona smatrala da je gospodin Dž. L.

B. Matekoni dosadan, on je bio pouzdan i bio je automehaničar i biće sasvim odgovarajući muž. To je mislila; a nije htela da kaže da je dosadan.

Mma Ramocve je piljila u nju. „Za koga?“ rekla je. „Ja imam sreće da sam verena za koga?“

Mma Makuci je zabila pogled u svoje cipele.

Osetila je da je spopada vrućina i zbunjenost. Cipele, njen najbolji par cipela, s tri blistava dugmeta na vrhu, gledale su u nju, kao što to cipele uvek čine.

Onda se Mma Ramocve zasmejala. „Ne brinite“, rekla je. „Znam šta ste mislili, Mma Makuci. Gospodin Dž. L. B. Matekoni možda nije najmoderniji muškarac u gradu, ali on je jedan od najboljih koji postoje.

Možete u svakom pogledu da mu verujete. On vas nikad neće izneveriti. I znam da nema tajni preda mnom. A to je vrlo važno."

Zahvalna za razumevanje koje je njena poslodavka pokazala, Mma Makuci se brže bolje složila s njom.

„On je bolji čovek od većine“, rekla je. „Ako budem ikada te sreće da nađem takvog muškarca, nadam se da će me on zaprositi."

Opet se zapiljila u cipele. Učinilo joj se da su, trezvene kakve umeju da budu, cipele htele da joj kažu: Nema šanse. Žao nam je, ali nema šanse.

„E, pa, dobro“, rekla je Mma Ramocve.

„Ostavimo se uopštene priče o muškarcima i vratimo se gospodinu Baduleu. Šta mislite? Knjiga gospodina Andersena govori da morate da pođete od radne pretpostavke. Onda morate da je dokažete ili opovrgnete. Složile smo se da gospodin Badule deluje dosadno, ali šta mislite, ima li tu još nečeg?“

Mma Makuci je slegla ramenima. „Mislim da se nešto dešava. Ona odnekud dobavlja novac, pa je verovatno da ga dobija od muškarca. Jer ona sama plaća školarinu od onoga što uštedi.“

Mma Ramocve se složila. „Sve što treba da uradite jeste da je pratite jedan dan da vidite kuda ide.“

Odvešće vas direktno do tog drugog muškarca. Onda osmotrite koliko će se tamo zadržati, pa porazgovarajte s kućnom pomoćnicom. Dajte joj sto puta i ona će vam ispričati celu priču. Kućne pomoćnice vole da pričaju šta se događa u kućama njihovih poslodavaca.

Poslodavci često zamišljaju da kućne pomoćnice ne vide ili čak ne čuju. Oni ih ignorišu. A onda, jednog dana shvate da je kućna pomoćnica znala sve njihove tajne i da nije mogla više da izdrži pa ih je sve izbrbljala prvom ko je nešto upitao. Ta kućna pomoćnica će vam sve reći. Videćete. Onda to recite gospodinu Baduleu.“

„Taj deo mi se neće dopasti“, rekla je Mma Makuci. „Za sve drugo ne marim, ali neće mi biti lako da ovom jadnom čoveku kažem sve o njegovoj zloj ženi.“

Mma Ramocve ju je razuverila. „Ne brinite.“

Skoro svaki put kad mi detektivke imamo tako nešto da saopštimo klijentu, on to već zna. Mi im samo dobavimo dokaz koji oni traže. Oni sve znaju. Mi im nikad ništa novo ne kažemo.“

„Pa ipak“, rekla je Mma Makuci. „Jadan čovek, jadan čovek.“

„Možda“, dodala je Mma Ramocve. „Ali zapamtite da na svaku ženu u Bocvani koja vara muža ide petsto muškaraca koji varaju svoje žene.“

Mma Makuci je zviznula. „Pa to je zastrašujuć broj“, rekla je. „Gde ste to pročitali?“

„Nigde“, coknula je Mma Ramocve. „Sama sam smislila. Što ne znači da nije istina.“

Kada se Mma Makuci otisnula na svoj prvi zadatak, bilo joj je divno. Nije imala vozačku dozvolu, tako da je morala da zamoli ujku koji je vozio državni kamion, a sada je bio penzioner, da je poveze na zadatak u starom ostinu koji je iznajmljivao zajedno sa svojim uslugama šofera, za svadbe i pogrebe. Ujka je bio oduševljen što će i on učestvovati u takvoj misiji i poneo je tamne sunčane naočare za tu priliku.

Dovezli su se rano ujutru pred kuću iza mesare u kojoj su živeli gospodin Badule i njegova žena. Bila je to oniža kuća okružena drvećem papaje, sa srebrno ofarbanim limenim krovom koji bi morao da se popravi. Dvorište je bukvalno bilo prazno, ako se izuzme drveće papaje ispred kuće. Iza kuće su bile prostorije za poslugu koje su se nastavljale u garažu, priljubljene na žičanu ogradu koja je označavala ivicu poseda.

Nije bilo lako naći zgodno mesto za čekanje, ali je Mma Makuci smislila da se parkiraju odmah iza ćoška gde su bili zaklonjeni kioskom u kome su se prodavale pljeskavice, dimljene vešalice i, za prave gurmane savršeni delikates, prženi crvići mopani. Nije bilo razloga da se kola na tom mestu ne parkiraju; to je bilo dobro mesto za ljubavne sastanke, ili za nekog ko čeka da mu stigne rođak sa sela i da izađe iz jednog od autobusa koji se odvajaju s puta za Frensistaun.

Ujka je bio uzbuđen i zapalio je cigaretu.

„Ja sam video mnoge filmove o ovome“, rekao je.

„Nisam mogao da sanjam da ću da radim taj posao, baš ovde u Gaboronu.“

„Nije baš glamurozan posao biti privatni detektiv“, rekla je njegova nećaka. „Moramo da budemo strpljivi. Veći deo posla je samo sedenje i čekanje.“

„Znam“, rekao je ujka. „I to sam video u filmovima. Video sam detektive kako sede u kolima i jedu sendviče dok čekaju. A onda se zapuca.“

Mma Makuci je podigla obrvu. „Nema pucnjave u Bocvani“, rekla je. „Mi smo civilizovana zemlja.“

Tako

su
utonuli
u
zajedničku
tišinu

posmatrajući ljude kako započinju svoje jutarnje poslove. U sedam sati su se vrata otvorila i izašao je dečak obučen u karakterističnu uniformu škole Tornhil. Zastao je za trenutak pred kućom da namesti na ramenima kaiševe svoje školske torbe, da bi pošao stazom ka glavnoj kapiji. Onda je dostojanstveno skrenuo levo i otišao niz ulicu.

„To je sin“, rekla je tiho Mma Makuci, iako niko nije mogao da ih čuje. „Stipendista je škole Tornhil. On je pametan dečak sa vrlo dobrim rukopisom.“

Ujka je radoznalo pogledao.

„Trebalo li da zapišem to?“ upitao je. „Mogu da vodim dnevnik o tome šta se sve desilo.“

Mma Makuci je taman htela da objasni da to neće biti neophodno, ali se predomisli. To će ga zaokupiti, u čemu nema ništa loše. Tako je ujka na parčetu papira, koji je izvukao iz svog džepa, napisao:

„Badule dečak napustio kuću u sedam ujutru i krenuo peške u školu.“

Pokazao joj je belešku i ona je klimnula s odobravanjem.

„Ti bi bio vrlo dobar detektiv, ujko“, rekla je, dodajući, „šteta što si suviše star.“

Dvadeset minuta kasnije iz kuće se pojavio gospodin Badule i otpešačio do mesare. Otključao je vrata i pustio unutra svoja dva pomoćnika koja su ga čekala pod drvetom. Nekoliko minuta kasnije jedan od pomoćnika, sada u teškoj krvavoj kecelji, izneo je ogroman poslužavnik od nerđajućeg čelika i oprao ga na česmi pred zgradom. Onda su naišle dve mušterije, jedna peške, a druga je sišla sa minibusa koji se zaustavio pred kioskom.

„Mušterije ulaze u mesaru“, napisao je ujka.

„Potom je napuštaju noseći u rukama pakete.

Verovatno s mesom.“

Opet je pokazao nećaki zapisnik i ona je odobrila.

„Vrlo dobro. Vrlo korisno. Ali nas zanima gospođa“, rekla je. „Uskoro će doći vreme da ona nešto preduzme.“

Čekali su sledeća četiri sata. Onda, nešto pre dvanaest, kad su se kola već dobro ugrijala od sunca i kad je Mma Makuci počela da se nervira zbog ujkino neprekidnog zapisivanja, ugledali su gospođu Badule kako izlazi na stražnji izlaz kuće i ide prema garaži.

Onda je sela u razvaljeni mercedes i izašla u rikverc na glavni drum. Ovo je bio znak za ujku da uključi motor i da sa pristojne razdaljine prati mercedes na njegovom putu za grad.

Mma Badule je vozila brzo i ujki je bilo teško da je prati u svom starom ostinu, ali su je ipak držali na oku kad je stigla na kućnu stazu jedne velike kuće u ulici Njerere. Polako su prošli pored nje i uspeli su da vide kako izlazi iz auta i kreće se prema senovitoj verandi. Potom im je luksuzno baštensko rastinje, toliko bogatije od bednog drveća papaje pred mesarevom kućom, zaklonilo vidik.

Ali to je bilo dovoljno. Provezli su se polako oko ćoška i parkirali ispod jednog džakaranda drveta pored puta.

„Šta sad?“ pitao je ujka. „Da li ćemo da čekamo ovde da ona izađe?“

Mma Makuci nije bila sigurna. „Nema svrhe da sedimo ovde“, rekla je. „Nas zapravo interesuje šta se unutra dešava.“

Setila se saveta koji joj dala Mma Ramocve.

Najbolji izvor informacija je nesumnjivo kućna pomoćnica, ako uspe da je nagovori da priča. Sada je bilo vreme ručku i kućna pomoćnica je sigurno zauzeta u kuhinji. Ali oni mogu da odu i sami da ručaju i da se vrate za oko sat vremena do prostorija za poslugu. A do tih prostorija se može lako stići pomoćnom stazom koja ide iza kuće. Tada će doći čas da s njima porazgovara i da ponudi sasvim nove novčanice od pedeset pula, koje joj je Mma Ramocve dala prethodne večeri.

Ujka je hteo da ide s njom i Mma Makuci je imala poteškoća da ga ubedi da ona to može sama.

„Može da bude opasno“, rekao je. „Možda će ti biti potrebna zaštita.“

Ona je odbacila njegovu primedbu. „Opasno, ujko? Otkad je opasno pričati sa kućnim pomocnicama usred Gaborona, pa još i usred dana?“

Ujka na to nije imao šta da odgovori, ali je svejedno gledao zabrinuto kad ga je ostavila u kolima i krenula sporednom stazom.

Posmatrao je kako malo okleva pred vratima belo okrečene zgrade sa prostorijama za poslugu i onda ju je izgubio iz vida.

Izvadio je svoju olovku, bacio pogled na sat i zapisao: Mma Makuci ušla u prostorije za poslugu u 2 i 10 popodne.

Bile su dve služavke, baš kao što je pretpostavila. Jedna je bila starija i imala je trapezasto raspoređene bore oko očiju. Bila je krupna žena sa velikim grudima, obučena u zelenu uniformu za poslugu, a na nogama je imala bele duboke cipele kakve nose bolničarke. Mlađa žena koja je izgledala kao da ima godina kao Mma Makuci, nešto preko dvadeset, nosila je crvenu kućnu haljinu i imala je malo napućeno, izazovno lice. Da je na sebi imala neku drugu odeću, izgledala bi kao barska dama.

Možda ona to i jeste, pomislila je Mma Makuci.

žene su piljile u nju, a mlađa je gledala baš nepristojno.

„Ko, ko“, rekla je pristojno Mma Makuci, koristeći pozdrav koji je služio u zamenu za kucanje na vrata, ako nije bilo vrata. To je bilo neophodno, jer iako žene nisu bile u kući, nisu bile ni sasvim napolju, sedeći tako na šamlicama na tremu pred zgradom.

Starija žena je posmatrala gošću zaklanjajući oči rukom od jakog popodnevnog sunca.

„Dumela, Mma. Jeste li dobro?“

Kad su razmenjeni formalni pozdravi, nastupila je tišina. Mlađa žena se uhvatila za dršku pocrnelog čajnika.

„Htela sam nešto s vama da popričam, sestre moje“, rekla je Mma Makuci. „Hoću da saznam nešto o ovoj ženi koja posećuje vašu kuću, ovoj što vozi mercedes. Znate na koju mislim?“

Na to je mlađa žena ispustila dršku čajnika.

Starija je klimnula glavom. „Da, znamo tu ženu.“

„Ko je ona?“

Mlađa je sad vratila dršku na svoje mesto i digla pogled na Mmu Makuci. „To je veoma važna dama, ta žena! Ona dolazi u kuću, sedi u fotelji i pije čaj. Eto ko je ona!“

Druga je coknula. „Ali ona je takođe i veoma umorna dama“, rekla je. „Sirota gospođa, tako naporno radi da mora stalno da ide da prilegne u spavaću sobu da se odmori.“

Mlađa je na to prsnula u smeh. „O, da“, rekla je.

„Odmora u spavaćoj sobi nikad dosta. To joj pomaže da odmori noge. Sirotica.”

Mma Makuci se pridružila smehu. Odmah je shvatila da će ovo ići mnogo lakše nego što je očekivala. Mma Ramocve je, kao i obično, bila u pravu; ljudi vole da ogovaraju, a posebno vole da ogovaraju one koji ih na neki način mnogo gnjave. Samo treba napipati tu žicu zloće kod ljudi i onda će ona sama da obavi sav posao. U džepu je rukom napipala dve novčanice od pedeset pula; možda neće morati ni da ih potroši. Ako bude tako, pitaće Mmu Ramocve da od toga da honorar ujki.

„Ko je čovek kom pripada kuća?” rekla je. „Zar on nema sopstvenu ženu?”

Na ovo su obe počele da se lakoću. „Ima on ženu, kako da ne”, rekla je starija. „Ona živi na imanju izvan grada, tamo kod Mahalajpe. On ide kod nje vikendom. Ova dama je njegova gradska supruga.”

„A zna li seoska supruga za ovu gradsku?”

„Ne”, rekla je starija žena. „Ne bi joj se to dopalo.”

Ona je katolikinja i strašno je bogata. Njen otac ima ovde gore četiri radnje i još je kupio ogromno imanje.

Onda su došli neki ljudi i kopali na njenom imanju rudu, pa su morali da joj plate mnogo novca. Tako je ona mužu kupila ovu veliku kuću. Ali ona ne voli Gaboron.”

„Ona je od onih koji ne vole da napuštaju selo”, dodala je mlađa kućna pomoćnica. „Ima takvih ljudi.”

Ona pušta muža da tu živi i da vodi njene gradske poslove. Ali on mora kao đaćić svakog petka da se vrati tamo.”

Mma Makuci je pogledala u čajnik. Bio je vreo dan i zapitala se da li će je ponuditi čajem. Na sreću, starija kućna pomoćnica je primetila njen pogled i ponudila je.

„A reći ću ti i ovo”, rekla je mlađa dok je palila gas na šporetu ispod čajnika. „Ja bih napisala pismo i rekla ženi o ovoj drugoj ženi, da me nije strah da ću izgubiti posao.”

„On nam je rekao”, kazala je druga, „da ćemo odmah izgubiti posao ako kažemo njegovoj ženi. A on nas dobro plaća. Plaća više od bilo kog gazde u ovoj ulici. Tako da ne smemo da izgubimo posao. Pa zato držimo jezik za zubima...”

Zastala je, i onda su se kućne pomoćnice pogledale užasnuto.

„Kuku!" zakukala je mlađa. „Šta mi to radimo?

Zašto li smo ti sve to rekle? Jesi li ti iz Mahalajpe?

Poslala te žena? Sad smo gotove. Kako smo ispale glupe. Ajoj!"

„Ne", brzo je rekla Mma Makuci. „Ja ne poznajem ženu. Nisam čak ni čula za nju. Poslao me je muž ove žene koja je ovde da saznam šta ona radi. I to je sve."

Kućne pomoćnice su se malo umirile, ali je starija ipak delovala zabrinuto. „Ali ako mu kažeš šta se zbiva, onda će on ovog čoveka da otera od njegove žene i može njegovoj pravoj ženi da kaže da joj muž

ima drugu ženu. Onda smo opet nadrljale. Bez razlike."

„Ne", relda je Mma Makuci. „Ne moram da mu kažem šta se zbiva. Mogu samo da kažem da se s nekim viđa, ali da ne znam s kim. Njemu će biti svejedno. Sve što on želi da zna jeste da li ga žena vara. Nema veze s kim."

Onda je mlađa nešto šapnula starijoj.

„Šta je bilo, Mma?" pitala je Mma Makuci.

Starija je pogledala. „Moja sestra se pita šta će onda biti s dečakom? Jer znaš, tu je i dečak, sin te fine žene. Nju ne volimo, ali dečaka volimo. A taj je dečko, vidiš, sin ovog čoveka, a ne onog drugog. I dečak i on imaju velike noseve, tako da nema sumnje čiji je.

Pogledaj ih obojicu, pa ćeš sama da vidiš. Ovaj ovde je otac detetov, iako dečak živi s onim drugim. On svako popodne dođe ovde posle škole. Majka mu je rekla da nikad ne sme da kaže onom ocu da dolazi ovamo, pa to dečko krije od onog. To je rđavo. Ne treba dečaka učiti da tako laže. Šta će od Bocvane biti, Mma, ako budemo dečake tako učili? Na šta bi Bocvana ličila kad bi bilo mnogo tako nepoštenih dečaka? Bog će nas ka-zniti, sigurna sam. Zar ne mislite?"

Mma Makuci je izgledala zamišljeno kad se vratila do ostina parkiranog u hladovini. Ujka je bio zaspao i malo je hrkao krajčkom usne. Nežno mu je dodirnuh rukav i on se trgao.

„Ah! Bezbedna si! Drago mi je da si najzad došla."

„Možemo sad da idemo", relda je Mma Makuci.

„Saznala sam sve što je trebalo da znam."

Odvezli su se pravo u Prvu damsku detektivsku agenciju. Mma Ramocve je bila odsutna, pa je Mma Makuci dala ujki jednu novčanicu od pedeset pula i sela za mašinu da napiše izveštaj.

„Klijentovi strahovi su se potvrdili“, napisala je.

„Njegova žena viđa godinama drugog čoveka. On je muž jedne bogate osobe koja je katolikinja. Bogata žena ne zna za ovu. Dečak je sin ovoga čoveka, a ne sin klijentov. Nisam sigurna šta da preduzmem, ali mislim da su nam na raspolaganju sledeće mogućnosti:

Da kažemo klijentu sve što smo saznali. To je ono što je on od nas tražio. Ako mu to ne kažemo, možda ga zavlačimo. Zar nismo obećali da ćemo sve kazati kad smo preuzeli slučaj? Ako je tako, onda moramo to da uradimo, jer moramo da održimo dato obećanje. Ako ne održavamo data obećanja, onda nema razlike između Bocvane i nekih drugih zemalja u Africi, koje ne želim da imenujem ovde, ali za koje znam da ih znate.

Reći ćemo klijentu da postoji drugi čovek, ali da ne znamo ko je on. Ovo je, strogo uzevši, istina, jer ja nisam saznala ime tog drugog čoveka, iako znam gde stanuje. Ne volim da lažem, jer sam ja dama koja veruje u Boga. Ali ponekad Bog od nas očekuje da mislimo kakve će posledice biti ako nekom nešto saopštimo. Ako kažemo klijentu da dečak nije njegov sin, on će postati vrlo tužan. Biće to kao da je izgubio sina. Da li će ga to učiniti srećnijim? Da li Bog želi da on bude nesrećan? I onda, ako to kažemo klijentu, napraviće se velika gužva i pravi otac više neće moći da plaća školarinu, kao što to sada čini. Bogata žena može da ga u tome spreči i onda će i dečak da pati.

Moraće da napusti tu školu.

Iz svih ovih razloga ja ne znam šta da radim.”

Potpisala je svoj izveštaj i ostavila ga Mmi Ramocve na sto. Onda je ustala i pogledala kroz prozor, preko drveta akacije u prostrano nebo, belo od vreline. Dobro je bilo što je išla u Koledž za sekretarice u Bocvani i dobro je bilo što je imala 97% na diplomskom. Ali tamo je nisu učili filozofiji morala i ona sada nema pojma kako da reši ovu dilemu pred koju ju je postavio njen uspešno razrešeni slučaj. Ostaviće to Mmi Ramocve.

Ona je mudra žena, sa mnogo više životnog iskustva od nje same i ona će znati šta da radi.

Mma Makuci je sebi pripremila solju biljnog čaja i smestila se u stolicu. Pogledala je u svoje cipele sa ona tri sjajna dugmeta. Da li su one znale odgovor?

Cipele su možda i znale.

Četrnaesto poglavlje

ODLAZAK U GRAD

Onog istog dana kada je Mma Makuci sprovela svoju izvanredno uspešnu, ali ipak zbunjujuću istragu na slučaju gospodina Lecenijana Badulea, gospodin Dž. L. B. Matekoni, vlasnik Brzih motora Tlokvenga i nesumnjivo jedan od najboljih mehaničara u Bocvani, odlučio je da povede svoju novostečenu usvojenu decu u centar grada u šoping ekspediciju. To što su deca došla u njegovu kuću zbunilo je njegovu kućnu pomoćnicu zle naravi, Mmu Florens Peko, a njega je bacilo u stanje takve pometnje koja se u tom trenutku već graničila s panikom. Ne ode čovek svaki dan da popravi pumpu pa se vrati s dvoje dece, od kojih je jedno u invalidskim kolicima. To podrazumeva moralnu obavezu da se o deci vodi briga do kraja njihovog detinjstva, a o hendikepiranoj devojčici do kraja njenog života. Njegove moći je prevazilazilo to kako je Mma Silvija Potokvane, direktorka sirotišta puna entuzijazma, uspela da ga nagovori da uzme decu. Oni su nešto o tome razgovarali, jasno mu je, i onda je on rekao da bi to uradio, ali kako je bio ugran da to obavi tamo i tada? Mma Potokvane ličila je na pametnog advokata koji ispituje svedoke: bio bi utvrđen sporazum na osnovu neke bezazlene izjave i onda bi svedok, pre nego što shvati šta se desilo, pristao na sasvim drugačiji predlog.

Ali deca su stigla i sad je bilo kasno da se bilo šta tim povodom učini. Kad je seo za svoj kancelarijski sto u radionici Brzih motora Tlokvenga i nadneo se nad brdo papira, doneo je dve odluke. Jedna je bila da zaposli sekretaricu - odluka na koju se, znao je, i kad je primeni, nikad neće navići - i druga je bila da prestane da se sekira oko toga kako su deca tu dospela, već da se koncentriše na to da s njima uradi pravu stvar. Napokon, ako bi čovek razmotrio situaciju na smiren način i pribranog uma, to ima mnogo dobrih strana. Deca su bila dobra - treba samo da čujete priču o devojčicinoj hrabrosti pa da to bude jasno - i njihov život se našao na dramatičnoj prekretnici ka boljitku. Juče su bili samo dvoje od sto pedesetoro dece u sirotištu. Danas su smešteni u svoju kuću, u svoje sobe i sa ocem - da, on je sada bio otac! - koji ima svoju sopstvenu radionicu. Ne manjka im novca; iako nije naročito bogat čovek, gospodin Dž.

L. B. Matekoni je sasvim pristojno zarađivao. Nije ni cvanjčika dugovao za radionicu; kuća nije bila vezana ni za kakve hipoteke; i

na tri računa u Barklejs banci Bocvane bilo je pula. Gospodin Dž. L. B. Matekoni mogao bi svakom članu Trgovačke komore Gaborona da pogleda u oči i da kaže: „Nikad vam nisam dugovao ni paru. Nijednu.“ Koliko biznismena danas to može da kaže? Mnogi od njih žive na kreditima zbog kojih moraju da ližu stopala onom naduvenku Timonu Motokoliju, koji kontroliše poslovne kredite u banci.

On je čuo kako se gospodin Motokoli kad krene od kuće sa avenije Kaunda na posao, sretne garantovano na vratima bar sa petoricom ljudi koji se tresu kad ga ugledaju. Gospodin Dž. L. B. Matekoni bi mogao, ako bi hteo, sasvim da ignoriše gospodina Motokolija kad ga sretne, na primer, u tržnom centru, iako on to, naravno, ne bi nikad učinio.

Pa ako je sva ta likvidnost tu, mislio je gospodin Dž. L. B. Matekoni, zašto deo nje ne potrošiti na decu?

On će srediti da oni, svakako, idu u školu i takođe nema razloga da ne idu u privatnu školu. Tamo će imati dobre učitelje; učitelje koji znaju sve o Šekspiru i geometriji. Naučiće sve što im je potrebno da se potom dobro zaposle. Možda će dečak... Ne, malo je preterano da se tome nada, ali ta je misao bila tako neodoljiva.

Možda će dečak pokazati naklonost za mehaniku, pa bi mogao da preuzme vođenje Brzih motora Tlokvenga.

Za nekoliko trenutaka je gospodin Dž. L. B. Matekoni dopustio sebi da zamišlja: njegov sin, njegov sin, stoji ispred garaže i briše ruke o masnu krpu, pošto je završio dobar posao na komplikovanom karburatoru.

A u pozadini, u kancelariji sede on i Mma Ramocve, tada već sedi i mnogo stariji, i piju biljni čaj.

Tako bi bilo u dalekoj budućnosti, a sada ima mnogo da se poradi da bi takav srećan ishod mogao da se dostigne. Pre svega, treba da ih odvede u grad i da im kupi novu odeću. Širotište je, kao i obično, bilo više nego velikodušno dajući im skoro novu odeću na odlasku, ali to nije isto kao kad imaš sopstvenu odeću, kupljenu u radnji. Zamišljao je da ova deca nikada nisu imala takav luksuz. Nikad nisu odmotali neku odeću iz fabričkog pakovanja i obukli je, sa onim karakterističnim mirisom fabrike u nozdrvama, koji se ne može ponoviti.

Povešće ih smesta, ovog jutra, i kupice im svu odeću koja im je potrebna. Onda će ih odvesti u parfimeriju i devojčica može tamo sebi da kupi pomade i šampone i druge sitnice koje bi se svidеле devojčicama. Kod kuće ima samo karbol sapuna, a ona zasluđuje bolje od toga.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je isterao iz garađe stari zeleni kamionet u kome je bilo dovoljno mesta za invalidska kolica. Deca su sedela na tremu kad je on stigao kući; dečak je pronašao štap koji je iz nekog razloga pretvorio u šibu, a devojčica je plela navlaku za kantu za mleko. U sirotištu su ih učili da pletu trsku i neki su osvajali nagrade za dizajn. Ona je talentovana devojčica, pomislio je gospodin Dž. L. B. Matekoni; ova će devojčica biti u stanju da stvori bilo šta, kad joj se jednom pruži prilika.

Pristojno su ga pozdravili i klimnuli glavama kad ih je pitao da li im je kućna pomoćnica dala doručak.

On je bio zamolio da dođe rano da bi pripazila na decu dok je on u garaži i bio je iznenađen što je ona na to pristala. Ali iz kujne su se čuli zvuci - treskanje i lupnjava koje je izgleda uvek pravila kad je bila loše volje - i to je potvrđivalo njeno prisustvo.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se sa oba deteta zaputio u grad, truckajući se u starom kamionetu, a kućna pomoćnica ih je pažljivo motrila dok joj se nisu izgubili iz vida tamo negde u blizini starog Kluba odbrambenih snaga Bocvane. Opruge su bile potpuno uništene i mogle bi sa velikim teškoćama da se zamene, jer su bile ručne izrade koja je sada pripadala mehaničkoj istoriji, ali je motor još uvek radio i truckava vođnja je bila veoma zabavna za dečaka i devojčicu. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je primetio na svoje iznenađenje da se devojčica interesovala za istoriju motora, ispitujući ga koliko je bio star i da li troši mnogo ulja.

„Čula sam da starim motorima treba mnogo više ulja“, rekla je. „Je li to istina, Rra?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni joj je objasnio sve o istrošenim delovima mašine i koliko je to zahtevno, a ona je pažljivo slušala. Dečak, naprotiv, nije pokazivao nikakvo interesovanje. Ali za to još ima vremena.

Odvešće ga u radionicu i kazaće pomoćnicima da mu pokađu kako se skida točak. To je zadatak koji jedan dečak može da savlada, čak

i kad je tako mlad. Za mehaničara je dobro da počne što ranije. To je umeće koje bi bilo idealno savladivati uz oca. Zar sam Gospod nije naučio da bude drvoseča u očevoj radionici? -

mislio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. Kad bi se Gospod sada vratio, bio bi sigurno mehaničar, palo mu je na pamet. To bi bila velika čast za sve mehaničare gde god se nalazili. I nema sumnje da bi odabrao Afriku: Izrael je ovih dana bio suviše opasno mesto.

Zapravo, kad čovek bolje razmisli, najverovatnije je da bi odabrao Bocvanu, i to baš Gaboron. Kakva bi to čast bila za narod Bocvane; ali to se neće desiti i nema smisla dalje o tome misliti. Gospod se neće vraćati; mi smo imali svoju šansu koju, nažalost, nismo baš pametno iskoristili.

Parkirao
se
pored
Britanskog
visokog

komesarijata i primetio da je rendž-rover Njegove ekselencije bio pred vratima. Većina diplomatskih kola se parkira u velikim garažama s njihovom naprednom dijagnostičkom opremom i egzotičnim računima, ali ne i Njegova ekselencija, uporno je verovao gospodin Dž.

L. B. Matekoni.

„Vidiš ona kola tamo?“ rekao je gospodin Dž. L.

B. Matekoni dečaku. „To je veoma značajno vozilo. Ja vrlo dobro poznajem ta kola.“

Dečak je pogledao u zemlju i nije ništa rekao.

„Divan je taj beli auto“, rekla je devojčica otpozadi. „Kao neki oblak s točkovima.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se okrenuo i pogledao je.

„To je vrlo dobar način da se izražava o kolima“, rekao je. „Zapamtiću to.“

„Koliko cilindara ima takav auto?“ nastavila je devojčica. „Šest?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se nasmejao i opet se okrenuo dečaku. „E pa“, rekao je, „šta misliš koliko cilindara ima ovaj auto u motoru?“

„Jedan?“ rekao je dečak tiho sa glavom i dalje zabijenom u pod.

„Jedan!" počela je da mu se ruga sestra. „Nije to dvotaktni motor." Gospodin Dž. L. B. Matekoni se razrogačio.

„Dvotaktni? Gde si ti čula za dvotaktni motor?"

Devojčica je slegla ramenima. „Oduvek znam za dvotaktne motore", rekla je. „Oni prave buku i za njih se meša benzin s uljem. Obično se nalaze na malim motociklima. Niko ne voli dvotaktne motore."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je to potvrdio.

„Tačno je da ne vole, jer dvotaktni motor obično zadaje mnogo muke", malo je zastao. „Ali ne treba da stojimo ovde i da pričamo o mašinama. Moramo da idemo u radnje da kupite sebi odeću i sve ono što vam treba."

Prodavačice su bile vrlo uslužne prema devojčici i išle su s njom u garderobu da joj pomognu da proba haljine koje je odabrala. Ona je bila skromna u odabiru i svesno je birala najjeftinije stvari; rekla je da upravo njih želi. Pokazalo se da je dečaka kupovina više zanimala; izabrao je najsvetliju košulju koju je mogao da nađe i srce mu se zaustavilo kod para belih cipela na koje je njegova sestra stavila zabranu pozivajući se na nepraktičnost.

„Ne možemo da mu dopustimo da ih uzme, Rra", rekla je gospodinu Dž. L. B. Matekoniju. „Isprljaće ih odmah i onda će ih ostaviti sa strane. On je jedan sujetan dečko."

„Tako dakle", promrmljao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni zamišljeno. Dečak je bio pristojan i poslušan, ali je njegova ranija božanstvena slika o sinu koji stoji ispred Brzih motora Tlokvenga izbledela.

Pojavila se druga slika o dečaku u nalickanoj beloju košulji i odelu... ali to ne može biti tačno.

Završili su kupovinu i vraćali su se nazad preko širokog gradskog trga ispred pošte kad ih je ulovio fotograf.

„Mogu da vas fotografišem", rekao je. „Baš ovde.

Stanite pod to drvo i ja ću vas slikati. Odmah će biti gotovo. Za čas. Zgodna porodična slika."

„Da li biste voleli da se slikamo?" upitao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Da imamo uspomenu na naš odlazak u kupovinu."

Deca su zurila u njega.

„Da, molim vas", rekla je devojčica, dodajući, „ja se nisam nikad fotografisala."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je ostao bez reči.

Ova devojčica, sada već u pubertetu, nikada se nije fotografisala. Nema uspomena na detinjstvo, ničeg da je podseća na to kakva je nekad bila. Nije bilo ničeg, nikakve slike za koju bi mogla da kaže: „Ovo sam ja.“ A sve to znači da nikad nije bilo nekog ko bi poželeo njenu fotografiju; naprosto nije bila dovoljno izuzetna.

Dah mu je zastao i za trenutak je za ovo dvoje dece osetio sažaljenje koje ga je preplavilo; sažaljenje pomešano s ljubavlju. On bi da im da sva te stvari. On bi da im sve nadoknadi. Imaće oni sve što su druga deca dobijala ne smatrajući da je to nešto naročito; svu ljubav, svaku godinu izgubljene ljubavi, on će im nadoknaditi malo po malo, dok se jezičak na terazijama sudbine ne poravna.

Dogurao je invalidska kolica u poziciju ispred drveta pred koje je fotograf namesto svoj poljski studio.

Kad je zabio svoju klimavu tronožnu napravu u uzvišicu na pesku, fotograf je zamakao za svoju kameru i mahnuo im rukom da privuče njihovu pa-

žnju. Čuo se zvuk okidanja, zatim brzog odmotavanja, i onda, sa izrazom mađioničara koji dovršava svoj trik, fotograf je izvukao fotopapir i dunuo preko fotografije da je osuši.

Devojčica je preuzela fotografiju i nasmejala se.

Onda je fotograf namestio dcčaka koji je stajao s rukama na leđima i ustima široko raširenim u osmeh; ponovio se teatralni čin fotografisanja i zadovoljstvo na dečijem licu.

„Tako“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„Sada možete da ih stavite u svoje sobe. A jednog dana ćemo imati mnogo fotografija.“

Okrenuo se da pogura invalidska kolica, ali se ukočio i ruke su mu pale pored tela kao paralizovane.

Pred njim je stajala Mma Ramocve sa korpom s pismima u desnoj ruci. Krenula je u poštu kad ga je ugledala i stala. Šta se to zbiva? Šta to gospodin Dž. L.

B. Matekoni radi i ko su ta deca?

Petnaesto poglavlje

ČINODEJSTVA ZLE

KUĆNE POMOĆNICE

Florens Peko, kućna pomoćnica gospodina DŽ. L.

B. Matekonija, spečena i nezadovoljna, patila je od glavobolje od časa kad joj je Mma Ramocve predstavljena kao buduća žena njenog poslodavca.

Ona je od stresa dobijala glavobolje i kad god bi nešto zapelo, nju bi zbolela glava. Kad je bilo suđenje njenom bratu, na primer, glava je sezonski bolela, pa svakog meseca kad bi mu išla u poseru u zatvor blizu indijske samoposluge, osetila bi glavobolju i pre nego što zauzme mesto u redu za rođake koji čekaju da uđu. Njen brat je bio umešan u krađu kola i bez obzira na to što je ona svedočila u njegovu korist, rekavši da je prisustvovala kad je on pristao da pričuva kola prijatelju - što je bila gomila izmišljotina - znala je da je bio kriv i više nego što ga je tužilac teretio. Tih pet godina zatvora koje mu je sud izrekao bila je kazna samo za delić onog što je on počinio. Ali ne radi se o tome: ona je bila izbezumljena od besa kad su ga osudili i tako je urlala u sudnici i mahala rukama na policajce, da je sudija, koja je krenula da izađe, naredila da Florens priđe.

„Ovo je sud“, rekla je. „Morate da razumete da ne možete da vičete na policiju, niti na bilo koga drugog. Staviše, imate sreće da vas tužilac nije teretio za lažno svedočenje posle svih tih laži koje ste danas izrekli.“

Florens se ućutala i bilo joj je dopušteno da izađe. Ali to je samo pojačalo njeno osećanje da joj je učinjena nepravda. Republika Bocvana je napravila grdnu grešku što je njenog brata poslala u zatvor. Ima mnogo gorih ljudi od njega i što njih niko ne dira? Gde je pravda kad ljudi kao što su... Lista je bila poduža i da stvar bude čudnija trojica od nabrojanih muškaraca bili su njeni poznanici, a dvojica su bila s njom bliska.

I sad je smislila da se obrati upravo jednom od tih, gospodinu Filemonu Liniju. Dugovao joj je uslugu.

Jednom je rekla policiji da je on bio s njom kad nije bio, a to je bilo pošto je dobila sudsku opomenu za lažno svedočenje i bila je u strahu od vlasti. Srela je Filemona Linija kod kioska u tržnom centru.

Rekao joj je da se umorio od barskih devojaka i da bi želeo da sretno neku poštenu curu kojoj neće morati da plaća piće i da daje pare.

„Nekog kao što si ti“, rekao je zavodnički.

To joj je laskalo i tako je procvetalo njihovo prijateljstvo. Prošli bi meseci da ga ne vidi, ali bi se on s vremena na vreme pojavljivao i donosio bi joj poklone

- jednom srebrni sat, torbu (doduše sa zaboravljenim novčanikom unutra), bocu brendija „Kape“. On je živeo u Starom Nalediju gde je imao ženu i troje dece.

„Ta žena neprekidno viče na mene“, žalio se.

„Ništa ne mogu da uradim kako treba kad je ona u pitanju. Dam joj novac svakog meseca, ali ona uvek kaže da su deca gladna i kako sad da im kupi hranu?

Nikad nije zadovoljna.“

Florens je bila puna razumevanja za njega.

„Trebalo da je ostaviš i da se oženiš mnome“, relda je. „Ja nikad ne vičem na muškarca. Ja bih bila dobra žena čoveku kao što si ti.“

Njen predlog je bio ozbiljan, ali on ga je protumačio kao šalu i potapšao je razdragano.

„Ti bi bila isto tako loša“, rekao je. „Kad se žena jednom uda, ona počne da zvuca. To je poznata činjenica. Pitaj bilo kog oženjenog muškarca.“

I tako je njihova veza ostala neobavezna, ali posle njenog rizičnog svedočenja pred policijom, i propitivanja prilično zastrašujućeg po nju - u kome je tri sata njegovog alibija bilo pod sumnjom - osećala je da on sad ima obavezu prema njoj na koju ona može da se pozove kad joj bude trebalo.

„Filemone“, relda mu je ležeći pokraj njega ne krevetu gospodina Dž. L. B. Matekonija jednog vrelog popodneva. „Trebalo da mi nabaviš pištolj.“

On se nasmejao, ali se uozbiljio kad se okrenuo i video izraz na njenom licu.

„Šta to smerlaš? Da ubiješ gospodina Dž. L. B.“

Matekonija? Kad se sledeći put bude pojavio u kujni da se požali na hranu ti ćeš da ga ucmekaš? A?!”

„Ne. Nisam planirala nikog da ubijem. Hoću da podmetnem pištolj u izvesnu kuću. Onda ću da prijavim policiji da je tamo oružje, pa će

oni tamo da odu i da ga nađu."

„Znači, ja neću dobiti natrag moj pištolj?"

„Nećeš. Policija će ga odneti. Ali će odvesti i osobu u čijoj ga kući nađu. Šta se dešava ako te uhvate sa nelegalnim oružjem?"

Filemon je zapalio cigaretu i dunuo dim pravo u plafon gospodina Dž. L. B. Matekonija.

„Ovde nikako ne vole nelegalno oružje. Ako te uhvate sa nelegalnim pištoljem, strpaju te u zatvor.

Tako ti je to. Nema zezanja s tim. Neće nikako da ovo mesto postane kao Johanezburg."

Florens se nasmejala. „Drago mi je da su tako strogi kada se radi o oružju. Baš mi to treba."

Filemon je iščeprkao trunku duvana zapalu između prednjih zuba. „Dakle", rekao je. „Kako misliš da kupim taj pištolj? Petsto pula. Minimum. Mora neko da ga dobavi iz Johanezburga. Ne nalaze se pištolji ovde tako lako."

„Nemam ja nikakvih petsto pula", rekla je ona.

„Zašto ne ukrademo pištolj? Ti imaš veze. Neka neki od tvojih momaka to obavi." Zastala je pre nego što će nastaviti. „Seti se da sam ja tebi pomogla. To mi nije bilo lako."

On je pogledao pažljivo. „Ti stvarno to hoćeš?"

„Da", rekla je. „To mi je važno."

Bacio je cigaretu i spustio noge sa kreveta.

„Dobro", rekao je. „Nabaviću ti pištolj. Ali zapamti, ako bilo šta krene naopako, nisi od mene dobila pištolj."

„Reći ću da sam ga našla", kazala je Florens.

„Reći ću da je ležao u grmlju kod zatvora. Možda je to imalo neke veze sa zatvorenicima."

„To zvuči dobro", rekao je Filemon. „Za kad ti treba?"

„Što pre", odgovorila je.

„Mogu večeras da ti ga nabavim", rekao je.

„Slučajno imam jedan viška. Možeš da ga dobiješ."

Ona je sela i nežno ga pomazila po vratu. „Ti si divan čovek. Možeš da dođeš kod mene kad god hoćeš, znaš. Uvek ću biti srećna da te vidim i da te usrećim."

„I ti si divna cura", rekao je on smejući se.

„Nevaljala. Opaka. Vrlo lukava."

On joj je isporučio pištolj, kao što je obećao, zamotan u neprozirni papir, pa je zamotuljak strpao na dno povelike plastične kese sa znakom OK Bazara, ispod nekoliko starih časopisa Eboni. Ona ga je odmotala u njegovom prisustvu i on je počeo da joj objašnjava kako radi sigurnosna igla, ali ga je ona prekinula.

„Ne zanima me to“, rekla je. „Sve što me interesuje jesu ovaj pištolj i meci.“

Odvojeno joj je doneo devet kutija s municijom.

Meci su se sijali, jer je svaki bio uglancan za svoju buduću namenu i nju je to privuklo. Od njih bi se mogla napraviti fina ogrlica, pomislila je, ako bi se probušili na krajevima i nanizali na najlon konac ili, možda, na srebrni lanac.

Filemon joj je pokazao kako da burence napuni mecima i kako da potom očisti pištolj od otisaka prstiju. Onda je na brzinu zagrlio, poljubio u obraz i šmugnuo. Miris njegove nauljene kose, jedan pomalo egzotičan miris sličan rumu, vio se po vazduhu, kao i obično posle njegovih poseta, i ona je na trenutak osetila čežnju za njihovim popodnevnim uživanjima.

Kad bi otišla u njegovu kuću i ubila mu ženu, da li bi se onda oženio njome? Da li bi je doživeo kao svog spasioca ili kao ubicu majke njegove dece? Teško je reći.

Osim toga, ona nikad nikog ne bi mogla da ubije. Bila je hriščanka i nije verovala u ubijanje ljudi.

O sebi je mislila sve najbolje, da je dobra osoba koja je okolnostima primorana da čini ono što dobri ljudi ne rade - ili što tvrde da ne rade. Ona, naravno, zna bolje kako stvari stoje. Svako hvata neke prečice i to što ona mora da izađe na kraj sa Mmom Ramocve na ovaj nekonvencionalan način, to je samo zato što je neophodno preduzeti takve mere protiv nekog ko je pretnja za gospodina Dž. L. B. Matekonija. Kako bi on mogao sam da se brani od tako odlučne žene? Bilo je jasno da moraju da se preduzmu ozbiljni koraci i nekoliko godina provedenih u zatvoru naučiće tu ženu da više poštuje tuđa prava. Ta detektivka koja svima smeta sama je kovač svoje zle sudbine; za sve će morati samo sebe da krivi.

Dokopala sam se pištolja, mislila je Florens.

Sada taj pištolj treba staviti na ono isplanirano mesto koje se nalazi u određenoj kući u Zebrinoj ulici.

Da bi se to obavilo, treba od još nekog tražiti uslugu. Od onog za koga jedino zna da se zove Pol, koji je jednom bio kod nje da traži razgovor i nežnosti i kome je pre dve godine pozajmila pare. Nije to bila velika suma, ali joj nikad nije vratio. Možda je on zaboravio, ali ona nije i sad je došlo vreme da ga podseti. Ako počne da pravi probleme, može da mu pripreti da će otkriti štošta njegovoj ženi. On takođe ima ženu koja nije obavještena o njegovim rasonodama u kući gospodina Dž. L. B. Matekonija.

Ali pre svega, zajam je bio garancija da će poštovati dogovor. Ona mu je pomenula zajam i on je zakukao da nema da vrati.

„Na sav novac koji imam već se računa“, rekao je. „Moramo da platimo bolničke troškove za jedno od dece koje je stalno bolesno. Nemam odakle da odvojim pare. Platiću ti jednog dana.“

Ona je klimnula glavom sa razumevanjem. „Biće mi lako da ti oprostim dug“, rekla je. „Zaboraviću na dug ako mi učiniš nešto.“

On je pogledao sumnjičavo. „Otići ćeš u praznu kuću - neće biti nikog u njoj. Razbij kuhinjski prozor i uđi.“

„Ja nisam lopov“, prekinuo je. „Ja ne kradem.“

„Ja ti i ne tražim da kradeš“, rekla je. „Koji to lopov provaljuje u kuće da bi tamo nešto ostavio? To nije lopov.“

Rekla je da želi da on ćušne paket negde u orman, tako da ne može da se nađe.

„Moram nešto da obezbedim“, rekla je. „A tamo će ta stvar biti bezbedna.“

On je počeo nešto da zanoveta zbog te ideje, ali ona ga je podsetila na dug i on je kapitulirao. Otići će tamo sutra popodne dok su svi na poslu. Ona je obavila svoj domaći zadatak. Čak ni kućna pomoćnica neće biti tamo, a nema ni kućića.

„Ne može biti lakše“, obećala mu je. „Obavićeš to za petnaest minuta. Samo uđeš i izađeš.“

Predala mu je paket. Pištolj je bio zamotan u neprozirni papir, pa onda u još jedan papir. Nije se videlo šta je unutra, ali je paket bio potežak i on je nešto posumnjao.

„Nemoj da ispituješ“, relda mu je. „Ne pitaj, pa nećeš znati.“

Mora da je pištolj, pomislio je. Ona hoće da podmetnem pištolj u tu kuću u Zebrinoj ulici.

„Ne želim da nosim ovu stvar sa sobom uokolo“, rekao je. „Suviše je opasno. Znam da je to pištolj i znam šta biva kad te policija uhvati s pištoljem. Ne želim da idem u zatvor. Uzeću ga od tebe sutra iz Matekonijeve kuće.“

Razmislila je na trenutak. Mogla bi da ponese sa sobom na posao pištolj skriven u plastičnoj kesi. Nema ništa protiv ako on hoće da ga od nje tamo preuzme.

Jedino je važno da ga podmetne u kuću te osobe Ramocve i da dva dana kasnije okrene telefonom i prijavi je policiji.

„U redu“, rekla je. „Vratiću ga nazad u kesu i odneću ga sa sobom. Ti dođi u pola tri. On će dotle da bude ponovo u garaži na poslu.“

On je posmatrao kako vraća paket u plastičnu kesu od OK Bazara, iz koje je prethodno i bio izvađen.

„A sada“, rekla je, „pošto si bio dobar želim da te usrećim.“ On je odmahnuo glavom. „Suviše sam nervozan da bih se usrećivao. Možda neld drugi put.“

Sledećeg popodneva, nešto posle dva, Pol Monsopati, stariji službenik u hotelu „Sunce“ u Gaboronu, koga je hotelska uprava procenila kao nekog ko će napredovati u budućnosti, uvukao se u jednu od sekretarskih kancelarija u hotelu i zamolio sekretaricu da ga ostavi na nekoliko minuta samog.

„Moram da obavim jedan važan telefonski razgovor“, rekao je. „Nešto privatno, u vezi s pogrebom.“

Sekretarica je klimnula glavom i napustila prostoriju. Ljudi stalno umiru i pogrebima se predano bavi svaki dalji rođak, i to po pravilu zahteva mnogo planiranja.

Polje podigao slušalicu i okrenuo broj koji je prethodno zapisao na parčetu papira.

„Dajte mi inspektora“, rekao je. „Ne narednika. želim da govorim sa inspektorom.“

„Ko ste vi, Rra?“

„To nije važno. Dajte mi inspektora, ili ćete imati problema.“

Na to ništa nije rečeno, nego se kroz neki minut na telefon javio novi glas.

„Sad me pažljivo saslušajte, Rra“, rekao je Pol.

„Ne mogu dugo da pričam. Ja sam lojalni građanin Bocvane. Ja sam protivnik kriminala.“

„Odlično“, rekao je inspektor. „To volimo da čujemo.“

„E pa“, rekao je Pol. „Ako odete u izvesnu kuću, tamo ćete zateći jednu damu koja ima nelegalno vatreno oružje. Ona se bavi preprodajom tog oružja.

Ono se nalazi u beloj plastičnoj kesi od OK Bazara.

Uhvatite je ako smesta odete tamo. Ona je kriva, a ne čovek čija je to kuća. Nalaziće se u njenoj torbi, u kuhinji gde će i ona biti. To je sve što imam da vam kažem.“

Ostavio je kućnu adresu na koju treba otići i spustio slušalicu. Sa druge strane žice inspektor se zadovoljno nasmesio. Ovo će biti hapšenje prosto ko pasulj, a on će još dobiti pohvalu za borbu protiv ilegalnog posedovanja oružja. Neko može da se požali na javno mnjenje i na to da ljudi nemaju razvijeno osećanje dužnosti, ali svako malo se nešto ovako dogodi i savesni građani povrate policijsko poverenje u obične članove zajednice. Trebalo bi da postoji nagrada za ovakve ljude. Priznanja i novčane nagrade.

Najmanje petsto puta.

Šesnaesto poglavlje

PORODICA

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je odjednom postao svestan činjenice da stoji tačno ispod jedne grane drveta akacije. Pogledao je na gore i u tom času, neverovatno jasno je sagledao list do detalja u kontrastu s prazninom neba. Povučeni u sebe od po-dnevne vrućine, listovi su ličili na majušne ruke sklopljene u molitvu; ptica, najobičnija čavka, neupadljiva i neugledna odskočila je na višu granu sa sastavljenim krilima, žmirkajući crnim očima.

Neverovatne razmere ove neusaglašene situacije učinile su da percepcija gospodina Dž. L. B.

Matekonija postane tako živa; kao što bi bila kod čoveka osuđenog na smrt dok bi virio kroz otvor na svojoj ćeliji poslednjeg jutra pred pogubljenje i ugledao svoju porodicu u svetu koji se ruši.

Spustio je pogled i video da je Mma Ramocve još tu, na nekih deset stopa razdaljine sa začuđenim izrazom na licu. Ona je znala da je on radio za sirotište i bila je svesna kakve moći ubeđivanja poseduje Mma Silvija Potokvane. Zamislio je da će pomisliti kako je on, gospodin Dž. L. B. Matekoni, poveo dvoje dece iz sirotišta na jednodnevni izlet da bi ih fotografisao.

Neće joj pasti na pamet da je to gospodin Dž. L.

B. Matekoni sa svoje dvoje usvojene dece, koja treba da postanu i njena usvojena deca.

Mma Ramocve je prekinula tišinu. „Šta radiš?”

jednostavno je pitala. To je bilo potpuno normalno pitanje - pitanje koje bi mogao da postavi nekome svaki prijatelj ili verenik. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pogledao u decu. Devojčica je stavila svoju fotografiju u plastičnu kesu koja je bila zakačena za njena kolica; dečak je držao svoju fotografiju na grudima, kao da bi Mma Ramocve mogla da mu je preotme.

„Ovo je dvoje dece iz sirotišta”, zamucuo je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ovo je devojčica, a ovo je dečak.”

Mma Ramocve se nasmejala. „Znači tako!” relda je. „Tako dakle stoje stvari. To objašnjenje je stvarno od pomoći.”

Devojčica se nasmejala i pristojno pozdravila Mmu Ramocve.

„Ja se zovem Motoleli”, rekla je. „Moj brat se zove Puso. Ta imena smo dobili u sirotištu.”

Mma Ramocve je klimnula glavom. „Nadam se da se tamo lepo staraju o vama. Mma Potokvane je fina dama.”

„Ona je dobra”, rekla je devojčica. „Veoma dobra.”

Pogledala je kao da će još nešto da kaže, na šta je gospodin Dž. L. B. Matekoni žurno upao.

„Dao sam da se deca fotografišu”, objasnio je i, okrećući se prema devojčici, rekao: „Pokaži Mmi Ramocve, Motoleli.”

Devojčica se dovezla do Mme Ramocve i pružila joj fotografiju koju je ona zadivljeno gledala.

„Divno je imati ovako lepu fotografiju”, rekla je.

„Ja imam samo par fotografija iz vremena kad sam bila tvojih godina. Kad god se osećam staro, odem i pogledam ih, pa kad bolje razmislim pomislim da možda i nisam tako stara.”

„Ti si još uvek mlada”, rekao je gospodin Dž. L.

B. Matekoni. „U današnje vreme nismo stari dok ne napunimo sedamdeset, a možda i više godina. Sve se to promenilo.”

„To mi tako volimo da mislimo”, coknula je Mma Ramocve, vraćajući devojčici fotografiju. „Da li vas gospodin Dž. L. B. Matekoni sad vraća nazad u sirotište, ili ćete da jedete u gradu?”

„Bili smo u kupovini”, izletelo je gospodinu Dž.

L. B. Matekoniju. „Imamo još neke stvari da obavimo.”

„Uskoro ćemo da se vratimo u njegovu kuću”, rekla je devojčica. „Mi sad tamo stanujemo.”

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pomislio da će srce da mu iskoči iz grudi. Dobiću srčani udar, pomislio je. Umreću istog ovog časa. I za trenutak je osetio ogromnu žalost što se nikad neće oženiti Mmom Ramocve, nego će otići u grob kao neženja, što će deca po drugi put postati siročići i što će se Brzi motori Tlokvenga zatvoriti. Ali njegovo srce nije stalo, nego je nastavilo da lupa, a Mma Ramocve i sav stvarni svet je uporno i dalje bio pred njim.

Mma Ramocve je pogledala upitno u gospodina Dž. L. B. Matekonija.

„Odsešće u tvojoj kući?” relda je. „To je novost.

Da li su tek stigli?”

On je mračno klimnuo glavom. „Juče su stigli”, rekao je.

Mma Ramocve je pogledala u decu, pa u gospodina Dž. L. B. Matekonija.

„Mislim da treba da porazgovaramo“, relda je.

„Deco, ostanite tu za trenutak. Gospodin Dž. L. B.

Matekoni i ja idemo do pošte.“

Nije se imalo kud. S pognutom glavom kao dečak uhvaćen u prestupu išao je za Mmom Ramocve do ugla pošte, gde je pred zbijenim redovima privatnih poštanskih boksova stao da se suoči sa presudom koja je, znao je, sledila. Ona će se razvesti od njega - ako može tako da se kaže za prekid veridbe. Izgubio ju je zbog svog nepoštenja i gluposti - i za sve je kriva Mma Silvija Potokvane. Takve žene se uvek mešaju drugima u život i teraju ih da rade neke stvari, i onda sve krene naopako, i usput se životi upropaste.

Mma Ramocve je spustila svoju korpu s pismima.

„Zašto mi nisi rekao za ovu decu?“ pitala je. „Šta si to uradio?“

Jedva da je smeo da je pogleda. „Hteo sam da ti kažem“, rekao je. „Bio sam juče u sirotištu. Pumpa je preskakala. Mnogo je stara. Onda i na minibusu treba staviti nove kočnice. Probao sam da popravim te kočnice, ali one i dalje prave probleme. Moraćemo da pokušamo da nađemo nove delove, ja sam im to rekao, ali...“

„Da, da“, počela je da ga požuruje Mma Ramocve. „Već si mi pričao o tim kočnicama. Nego šta je sa decom?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uzdahnuo. „Mma Potokvane je vrlo jaka žena. Rekla mi je da bi trebalo da usvojim neku decu. Nisam mislio to da radim bez dogovora sa tobom, ali me ona nije slušala. Dovela mi je decu i ja nisam imao kud. Teško mi je to bilo.“

Zastao je. Neki čovek je na putu do svog poštanskog boksa promrmljao nešto za sebe, tražeći po džepovima ključ. Mma Ramocve je bacila pogled na tog čoveka i onda je vratila pogled na gospodina Dž. L. B.

Matekonija.

„Znači“, rekla je, „ti si pristao da uzmeš decu. I ona sada misle da će kod tebe i da ostanu.“

„Tako nešto“, promrmljao je.

„Na koliko dugo?“ pitala je Mma Ramocve.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je duboko udahnuo. „Na onoliko dugo koliko im je potreban dom“, rekao je. „Jeste, to sam im ponudio.“

Neočekivano je osetio priliv samopouzdanja. Nije učinio ništa rđavo. Ništa nije ukrao, nikog nije ubio, nikog nije prevario. Samo se

ponudio da promeni život ovoj jadnoj deci koja nemaju ništa, a koju će sad neko da voli i da brine o njima. Ako se Mmi Ramocve to ne dopada, on tu ne može više ništa da uradi. Bio je brzoplet, ali je njegova brzopletost bila u dobre svrhe.

Mma Ramocve se iznenada nasmejala. „E pa, gospodine Dž. L. B. Matekoni", rekla je, „niko za vas ne može da kaže da niste dobar čovek. Čini mi se da ste najbolji čovek u Bocvani. Ko bi to još učinio da je bio na vašem mestu? Ne znam nikog kao što ste vi, ni jednog jedinog čoveka. Niko drugi to ne bi učinio. Niko živi."

On se zagledao u nju. „Nisi ljuta?"

„Bila sam", rekla je. „Ali samo na kratko. Jedan minut možda. Ali onda sam pomislila: da li želim da se udam za najboljeg čoveka u Bocvani? želim. Mogu li toj deci da budem majka? Mogu. Eto to sam pomislila, gospodine Dž. L. B. Matekoni."

On ju je pogledao zadivljeno. „I ti si dobra žena, Mma. Prema meni si jako dobra."

„Ne možemo sad ovde da stojimo i da raspravljamo o dobroti", rekla je. „Tamo stoji ono dvoje dece. Hajde da ih odvedemo u Zebrinu ulicu i da im pokažemo gde će da žive. Onda ja mogu poslepodne da dođem i da ih uzmem iz tvoje kuće i da ih preselim u moju. Moja je više..."

Ona je zastala, ali on nije imao ništa protiv.

„Znam da je Zebrina ulica udobnija", rekao je. „I bolje je za njih da se ti o njima brineš."

Vratili su se zajedno kod dece.

„Ja ću se uskoro oženiti ovom damom", objavio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ona će onda biti vaša majka."

Dečak je zacaklio očima, dok je devojčica svoje spustila iz poštovanja.

„Hvala vam, Mma", rekla je. „Mi ćemo se truditi da vam budemo dobra deca."

„To je dobro", rekla je Mma Ramocve. „Bićemo vrlo srećna porodica. Već vidim."

Mma Ramocve je otišla po svoj mali beli kombi kojim je povezla dečaka. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je smestio devojčicina invalidska kolica u svoj zeleni kamionet i tako su se odvezli do

Zebrine ulice, gde su ih Mma Ramocve i Puso već čekali. Dečak je bio uzbuđen i pritrčao je da se pozdravi sa sestrom.

„Ovo je odlična kuća“, doviknuo je. „Vidi, ima drveća i bundeva. Moja soba je pozadi.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se povukao da Mma Ramocve deci pokaže kuću. Sve što je o njoj mislio sad se bez ikakve sumnje potvrdilo. Njen otac Obed Ramocve, koji ju je podigao posle smrti njene majke, obavio je vrlo dobar posao. Podario je Bocvani jednu od najboljih dama. On je, i ne znajući možda, bio heroj.

Dok je Mma Ramocve spremala ručak za decu, gospodin Dž. L. B. Matekoni je telefonirao u radionicu da proveri kako pomoćnici izlaze na kraj sa poslom koji im je ostavio. Mlađi pomoćnik se javio i gospodin Dž. L. B. Matekoni je odmah iz njegove intonacije video da nešto ozbiljno nije u redu. Glas mu je bio veštački povišen i uzbuđen.

„Dobro je da ste se javili, Rra“, rekao je. „Policija je dolazila. Hteli su da govore sa vama o vašoj kućnoj pomoćnici. Uhapsili su je i strpali u ćeliju. Imala je pištolj u torbi. Oni su vrlo ljuti.“

Pošto pomoćnik nije imao više ništa da kaže, gospodin Dž. L. B. Matekoni je spustio slušalicu.

Njegova kućna pomoćnica je bila naoružana! On je na nju sumnjao iz raznih razloga - mislio je da je nepoštena, pa možda i nešto gore od toga - ali da će imati oružje, to nije mislio. Čime li se to bavila u slobodno vreme - oružanim pljačkama? Ubistvom?

Otišao je u kujnu u kojoj je Mma Ramocve dinstala parčiće bundeve u velikom limenom loncu.

„Moja kućna pomoćnica je uhapšena i odvedena je u zatvor“, rekao je odsutno. „Imala je pištolj. U torbi.“

Mma Ramocve je spustila kutlaču. Bundeva se dobro prokuvala i uskoro će biti sasvim mekana.

„Nisam iznenađena“, rekla je. „To je jedna vrlo nepoštena žena. Najzad je se policija dočepala. Nije bila dovoljno pametna za njih.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni i Mma Ramocve su tog popodneva odlučili da se život oboma dovoljno iskomplikovao i da treba da objave da će se ostatak dana sastojati od jednostavnih aktivnosti, uglavnom u vezi s decom. Da bi se sve privelo kraju, gospodin Dž.

L. B. Matekoni je telefonirao u garažu i naložio pomoćnicima da zatvore radnju do sutra ujutru.

„Imao sam nameru da vam dam slobodan dan da učite“, rekao je. „E pa, možete da učite danas popodne. Istaknite znak da je zatvoreno i recite da ćemo otvoriti sutra ujutru u osam.“

Mmi Ramocve je rekao: „Neće oni učiti. Izaći će da jure devojke. Nemaju oni ništa u glavama. Ništa.“

„Mnogi mladi ljudi su takvi“, rekla je. „Misle samo na igranje, odeću i glasnu muziku. To je sav njihov život. I mi smo bili takvi, sećaš se?“

Potom je i njen telefon zazvonio; bila je to njena poverenica Mma Makuci koja je objasnila da je završila istragu slučaja Badule i da je preostalo da se odluči šta dalje s podacima do kojih je došla. Moraće o tome da porazgovaraju, rekla je Mma Ramocve. Bojala se da će podaci da iznesu na videlo istinu koja će biti daleko od jednostavne po svojim posledicama. Ima vremena kad je ne znati bolje nego znati.

Ali bundeva je bila gotova i bilo je vreme da se sedne za sto, prvi put u porodičnom krugu.

Mma Ramocve je očitala molitvu zahvalnicu.

„Zahvalni smo za ovu bundevu i za ovo meso“, rekla je. „Ima braće i sestara koji nemaju hranu na svojim trpezama, mi ćemo misliti na njih i poželećemo im da u budućnosti i kod njih bude bundeve i mesa.“

Zahvaljujemo Gospodu koji je doveo ovu decu u naše živote da možemo da postanemo srećni i da oni mogu s nama da steknu svoj dom. I mislićemo na to kako je današnji dan srećan za njihovu pokojnu mamu i njihovog pokojnog tatu koji ih sada odozgo gledaju.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije imao ništa da doda na ovo, jer je po njegovom mišljenju sve bilo besprekorno u svakom pogledu. Potpuno je izražavalo njegova osećanja i njegovo srce je bilo prepuno da bi mogao da progovori. Zato je ćutao.

Sedamnaesto poglavlje

RAZNE PODUKE

Jutro je najbolje vreme da se čovek suoči sa problemom, mislila je Mma Ramocve. Prvih sati u radnom danu čovek je najsvežiji, kad je sunce još nisko i vazduh oštar. To je vreme da čovek sebi postavi najvažnija pitanja; vreme jasnoće i razložnosti, nezamućeno težinom dana.

„Pročitala sam vaš izveštaj“, rekla je Mma Ramocve, kad je Mma Makuci stigla na posao. „Vrlo je iscrpan i dobro napisan. Odlično ste to obavili.“

Mma Makuci je primila pohvalu sa zahvalnošću.

„Srećna sam što moj prvi slučaj nije bio pretežak“, rekla je. „U stvari nije bilo teško pronaći ono što se tražilo. Ali pitanja koja sam napisala na kraju izveštaja su ozbiljna i taj deo jeste težak.“

„Da“, rekla je Mma Ramocve gledajući u izveštaj.

„Moralna pitanja.“

„Ne znam kako da ih rešim“, rekla je Mma Makuci. „Taman pomislim da je jedan odgovor tačan, kad vidim kakve sve to teškoće otvara. Onda razmotrim drugi odgovor i ugledam drugu vrstu teškoća.“

„Ni meni nije lako“, rekla je starija žena. „To što sam malo starija od vas ne znači da imam spreman odgovor na svaku dilemu koja mi se ispreči. Kad ste stariji, vi samo situaciju sagledavate sa više strana.“

Stvari su jasnije podeljene u vašim godinama.“ Zastala je, pa je dodala: „Ne zaboravite da ja još nemam četrdeset. Nisam ni ja toliko stara.“

„Niste“, rekla je Mma Makuci. „To su prave godine. Ali mi imamo ovaj problem; to je zabrinjavajuće. Ako kažemo Baduleu za onog čoveka i on sve zaustavi, onda neće biti školarine za dečaka. To će biti kraj šanse koja mu se pružila. To neće biti najbolje za dečaka.“

Mma Ramocve je potvrdno klimnula glavom.

„Vidim“, rekla je. „S druge strane ne možemo da lažemo gospodina Badulea. Nije moralno da detektiv laže svog klijenta. To se ne sme činiti.“

„Razumem ja to“, rekla je Mma Makuci, „ali sigurno postoje vremena kad je laž korisna. Šta ako vam u kuću uđe ubica i upita gde je neka osoba? I šta ako vi znate gde je ta osoba, da li bi bilo pogrešno da mu kažete: 'Ne znam ništa o toj osobi. Ne znam gde je.'“

Zar to ne bi bila laž?"

„Bila bi. Ali vi prema ubici ipak nemate nikakvu obavezu, pa možete da ga slažete. A dužnost vam je da klijentu kažete istinu, ili svom suprugu, ili policiji. To je nešto drugo."

„Zašto? Ako je laganje rđavo, onda je uvek rđavo lagati. Kad bi ljudi lagali onda kad misle da je dobro da tako učine, nikad ne bismo znali kad su stvarno nameravali da lažu." Mma Makuci je stala i zadubila se za trenutak, pre nego što će nastaviti. „Ideja jedne osobe o tome šta je dobro može mnogo da se razlikuje od ideje druge osobe. Ako bi svaka osoba mogla da uspostavlja svoja pravila..." Nasmejala se odustajući od objašnjavanja posledica.

„Za to ste u pravu", relda je Mma Ramocve. „U tome je teškoća sa svetom danas. Svako misli da može da donese odluku o tome šta je dobro, a šta rđavo.

Svako misli da se stari moral Bocvane može zanemariti. Ali ne može."

„Ali stvarni problem je", rekla je Mma Makuci,

„da li da mu sve kažemo. Šta ako mu kažemo: 'U pravu ste: žena vas vara', i tu se zaustavimo? Zar nismo obavili svoju dužnost? Samo nećemo reći punu istinu."

Mma Ramocve se zagledala u Mmu Makuci.

Uvek je cenila komentare svoje sekretarice, ali nije očekivala da će ona napraviti takav moralni problem od tako sitne stvari s kakvom se detektivi svakodnevno suočavaju. To je bio nezgodan posao. Vi pomažete drugim ljudima da reše probleme; nije na vama da donesete sve odlulce. Šta će oni da rade sa podacima koje im date njihova je lična stvar. To je njihov život i oni moraju da ga vode.

Ali kad je malo promislila, setila se da je i ona u prošlosti radila mnogo više od toga. U velikom broju njenih uspešnih slučajeva, išla je daleko izvan pukog davanja informacija. Donosila je odlulce o ishodima i te su odluke često donošene trenutno. Na primer, u slučaju žene čiji je muž imao ukradeni mercedes, ona je izrežirala da auto bude vraćen vlasniku. U slučaju prevare sa osiguranjem kod čoveka sa trinaest prstiju, ona je donela odluku da ga ne prijavi policiji. Ta odluka je njemu promenila život. Možda je postao pošten pošto mu je ona pružila šansu, a možda i nije.

Ne može da zna. Ali zna da mu je ponudila šansu i u tome je sva razlika. Tako se ona, dakle, mešala u tuđe živote i nije istina da im je samo predočavala činjenice.

U ovom slučaju, shvatila je da je najhitnija dečakova sudbina. Odrasli mogu da se pobrinu za sebe; gospodin Badule može da se suoči sa prevarom (u dubini svog srca on je već znao da ga žena vara); onaj drugi čovek može na kolenima da moli ženu za oprostaj i da primi kaznu (koja će možda biti da živi na selu sa svojom ženom katolikinjom), a što se tiče moderne dame, e pa, ona bi mogla malo više vremena da provodi u kasapnici, a ne na prostranom krevetu u ulici Njerere. Međutim, dečak ne sme biti prepušten na milost događajima. Moraće da smisli kako da dečak ne ispašta zbog rđavog ponašanja svoje majke, kakav god bio ishod.

Možda postoji rešenje koje obezbeđuje da dečak ostane u toj školi. Ako čovek s ove tačke gledišta osmotri situaciju, da li je bilo ko tu uistinu nesrećan?

Pomodna žena je bila vrlo zadovoljna; ona je imala bogatog ljubavnika i prostran krevet da se u njemu valjuška. Bogati ljubavnik joj je kupovao skupu odeću i druge sitnice u kojima pomodarke vole da uživaju.

Bogati ljubavnik je bio srećan jer je imao modernu ženu i nije morao mnogo vremena da provodi sa svojom zatucanom ženom. Zatucana žena je bila srećna jer je živela tamo gde je volela da živi, verovatno radeći ono što voli i imala je muža koji je redovno dolazio, ali ne tako redovno da bi je gnjavio. Dečak je bio srećan jer je imao dva oca i išao je u papreno skupu školu u kojoj je dobijao odlično obrazovanje.

To nas dovodi do gospodina Lecenijana Badulea.

Da li je on bio srećan, i ako nije bio, šta bi moglo da se učini da opet postane srećan, a da situacija ostane nepromenjena? Ako bi pronašle neki način da to izvedu, onda dečak ne bi morao da menja okolnosti u kojima se nalazi. Ali kako da se to postigne? Mogla bi da ne kaže gospodinu Baduleu da sin nije njegov - jer bi ga to suviše uzrujalo i bilo bi preterano surovo, a verovatno bi se i dečak potresao kad bi to saznao.

Verovatno je da dečak i ne zna stvarno ko mu je pravi otac; napokon čak i ako imaju iste dugačke noseve, dečak neće primećivati takve stvari i moguće je da on o tome ne misli ništa. Mma

Ramocve je donela odluku da tim povodom ne treba ništa raditi; za dečaka je možda najbolje da ništa ne zna. Kasnije kad se otplati sva njegova školarina, može da počne da proučava porodične noseve i sam da donese svoje zaključke.

„Gospodin Badule“, najzad je progovorila Mma Ramocve. „Moramo njega nekako da učinimo srećnim.“

Moramo da mu kažemo šta se dešava, ali moramo da ga nateramo da to prihvati. Ako pristane na to, svi problemi nestaju.“

„Ali on nam je rekao da ga to brine“, primetila je Mma Makuci.

„On se sekira jer misli da je loše da njegova žena vida drugog muškarca“, rekla je Mma Ramocve. „Mi treba da ga ubedimo u suprotno.“

Mma Makuci je gledala sumnjičavo, ali joj je laknulo što je Mma Ramocve preuzela na sebe rešavanje slučaja. Neće biti laganja, a ako ga i bude, neće ona morati da laže. Mma Ramocve je u svakom slučaju, nesumnjivo sposobna da razreši situaciju.

Ako veruje da može da ubedi gospodina Badulea da bude srećan, onda ima šanse da će to stvarno i da uradi.

Ali bilo je i drugih tema koje su imale da se razmotre. Bilo je tu pismo od gospode Kertin u kojem je pitala da li je Mma Ramocve išta pronašla. „Znam da je rano da pitam“, pisala je, „ali otkad sam s vama razgovarala imam osećaj da ćete vi nešto pronaći za mene. Ne želim da vam podilazim, Mma, ali imam ose-

ćaj da ste vi od onih ljudi koji jednostavno znaju stvari. Ne morate da odgovorite na ovo pismo; znam da ne treba u ovoj fazi da odgovarate, ali ja moram nešto da radim. Razumećete me, Mma Ramocve, znam da hoćete.“

Pismo je dirnulo Mmu Ramocve, kao što su je uvek potresale molbe koje su joj stizale od napaćenih ljudi. Pomislila je na to dokle je istraga stigla. Ona je videla to mesto i osetila da je mladić baš tu završio svoj život. Na izvestan način, ona je potom donela zaključak na samom početku istrage. Sada mora da istražuje unazad i da otkrije zašto je mladić tu skončao - kao što je bila sigurna da jeste - u toj suvoj zemlji, na obodu velike pustinje Kalahari. Bio je to samotani grob, tako daleko od njegovih bližnjih, a on je bio tako mlad. Kako je do toga došlo? Neko nedelo je u određenom trenutku počinjeno i ako bi neko hteo da sazna kakvo je to nedelo bilo i kako

se desilo, onda mora da pronađe ljude sposobne da nekome učine zlo.

Gospodin Osvald Ranta.

Mali beli kombi veselo je pocupkivao preko neravnina na putu nastalih od brze i besne vožnje univerzitetskog osoblja. Mma Ramocve je bila pažljiv vozač i bilo ju je sramota zbog onog što su loši vozači napravili od puta. Bocvana je, naravno, bila mnogo sigurnija od drugih zemalja u tom delu Afrike. Južna Afrika je bila u veoma lošem stanju; tamo je bilo nasilnih vozača, koji bi vas upucali ako ih naljutite i često su bili pijani, naročito kad su deljene plate. Ako bi dan isplate pao u petak, onda je bilo sumanuto i pojaviti se na putevima. Svazilend je u još gorem stanju. Svaziji vole brzinu, i krivudavi put između Manzinija i Mbabane, na kom je ona jednom provela zastrašujućih pola sata, bio je mesto za saobraćajne nesreće. Seća se da je jednom nabasala na poučan članak u čudnoj kopiji magazina Vreme Svazilenda, u kome je bila slika mišolikog čoveka, sitoog i sasvim beznačajnog, a ispod slike je pisalo Pokojni gospodin Ričard Mavuzo (46). Gospodin Mavuzo sa malom glavom i tankim brčićima ne bi nikada bio doveden u kontekst sa najavljenim najvećim lepoticama, ali njega je, kako je izveštač otkrivao, nažalost, jedna lepotica pregazila.

Mma Ramocve se potresla kad je pročitala članak. *Lokalnog građanina, gospodina Ričarda Mtavuzua (na slici) u petak uvele pregazio je auto u trci za Mis Svazilend. Poznata kraljica lepote, mis Gledis Lapelala iz Manzinija, zgazila je gospodina Mavuzoa kad je pokušao da pređe ulicu u Mababaneu, gde je bio službenik u Zavodu za socijalno.*

To je bilo sve što je pisalo u izveštaju i Mma Ramocve se pitala šta ju je tu toliko potreslo. Ljudi su stalno stradali od kola i niko od toga nije pravio poseban problem. Da li je ovde drugačije to što je jedna mis nekog pregazila? I da li je bilo tužno to što je gospodin Mavuzo bio tako malen i beznačajan, a mis tako velika i značajna? Možda je ova priča bila metaforički okidač za sam život i sve njegove nepravde; moćni, blistavi, slavni mogu često nekažnjeno da odgurnu male, beznačajne, stidljive.

Ugurala se s malim belim kombijem na parking iza Administrativne zgrade i pogledala oko sebe.

Svakodneвно je prolazila pored univerzitetskog centra i bile su joj poznate bele osunčane zgrade koje su se prostirale na nekoliko stotina ari u blizini starog aerodroma. Ipak, nikad nije bila u prilici da tamo kroči a sada, suočena sa svim tim blokovima zgrada od kojih je na svakoj bio neki impresivni naziv na stranom jeziku, osetila se pomalo zastrašeno. Ona nije bila neobrazovana žena, ali nije završila fakultet. A ovo je bilo mesto na kome je svako imao diplomu ili magistraturu ili više od toga. Ovde su se nalazili nezamislivo učeni ljudi; profesori kakav je bio profesor Tlou, koji je napisao istoriju Bocvane i biografiju Serecea Khame. Onda je tu bio doctor Bodžoji Otlogile, koji je napisao knjigu o Vrhovnom sudu Bocvane, koju je ona kupila ali je još nije pročitala. Čovek bi mogao iza ćoška u nekoj od zgrada da naleti na takvu jednu osobu i ona bi izgledala kao bilo ko drugi. Ali njihove glave sadrže mnogo više nego prosečne glave, koje većinu vremena ne sadrže skoro ništa, a i inače su poluprazne.

Pogledala je na tablu koja je predstavljala mapu univerzitetskog kampusa. Katedra za fiziku ovim putem; Katedra za teologiju onim putem; Institut za Drugi stepen studija prva desno. I onda, što je bilo od najveće pomoći: šalteri. Pratila je strelicu koja je ukazivala na pravac za šaltere i došla do skromne preuređene zgrade zaglavljene iza „Teologije” i ispred

„Afričkih jezika”. Pokucala je na vrata i ušla.

Jedna mršava žena sedela je za stolom i pokušavala da odšrafi hemijsku olovku.

„Ja tražim gospodina Rantu”, rekla je. „Mislím da radi ovde.”

Delovalo je kao da se žena dosađuje. „Doktor Ranta”, rekla je. „Nije on samo gospodin Ranta. On je doktor Ranta.”

„Izvinite”, rekla je Mma Ramocve. „Nije mi bila namera da ga uvredim. Gde mogu da ga nađem?”

„Stalno ga traže”, rekla je žena. „U jednom trenutku je tu, onda ga nema nigde. Takav vam je doktor Ranta.”

„A da li je u ovom trenutku ovde?” relda je Mma Ramocve. „Mene ne brine sledeći trenutak.”

žena je podigla obrve. „Možete da ga potražite u njegovoj kancelariji. On ima ovde kancelariju. Ali vreme uglavnom provodi u svojoj spavaćoj sobi.”

„Oh!“ relda je Mma Ramocve. „Znači da je taj doktor Ranta ženskaroš?“

„Moglo bi tako da se kaže“, rekla je žena. „I jednom će ga univerzitetski savet uhvatiti i obesiće ga za noge. Ali se sada niko ne usuđuje da ga pipne.“

Mma Ramocve je bila zaintrigirana. Često se dešava da neko za vas obavi neki posao, kao što je ova žena to upravo učinila.

„Zašto mu ljudi ne mogu ništa?“ upitala je Mma Ramocve.

„Devojke se plaše da progovore“, rekla je žena. „A sve njegove kolege imaju ponešto da sakriju. Znae kako je na ovakvim mestima.“

„Ja nisam završila fakultet“, relda je Mma Ramocve. „Ja to ne znam.“

„Pa, dobro“, relda je žena. „Mogu ja da vam kažem. Ovde ima mnogo ljudi kao što je doktor Ranta.“

Već ćete to otkriti. Ovo mogu da vam kažem jer sutra odlazim. Dobila sam bolji posao.“

Mma Ramocve je dobila od predusretljive službenice instrukcije kako da nađe kancelariju doktora Rante i krenula. Nije bilo pametno što je univerzitet takvu jednu ženu stavio na šalter sa informacijama. Ako ona svakoga ko za nekog pita počasti nekim tračem, posetilac bi mogao da stekne pogrešan utisak. A možda je tako govorila samo zato što sutra odlazi; u tom slučaju je ovo bila odlična prilika, pomislila je Mma Ramocve.

„Još jedna stvar, Mma“, rekla joj je pre nego što je izašla. „Možda bi svakom bilo teško da se pozabavi s doktorom Rantom jer on nije uradio ništa loše. Nije dobro petljati se sa studentima, ali možda tu nije bilo osnova da se on optuži, pogotovo u današnje vreme. Pa možda i nema šta da se učini.“

Odmah je videla da će ova udica da proradi i da je tačna njena procena da je doktor Ranta maltretirao ovu službenicu.

„Učinio je, i te kako je učinio“, odjednom je poskočila kao da je bila izazvana. „On je ucenio jednu studentkinju da bude sa njim ako hoće da položi ispit.“

Da! Ja jedina to znam. Studentkinja je ćerka moje rođake. Ona se požalila majci, ali nije htela da ga prijavi. Međutim, majka je meni rekla.“

„Ali nemate dokaza?" relda je Mma Ramocve mekano. „Je li u tome problem?"

„Da", relda je službenica. „Nema dokaza. On bi se iz toga izvukao svojim lažima."

„A ta devojka, Margaret, šta je ona uradila?"

„Margaret? Ko je Margaret?"

„Ćerka vaše rođake", relda je Mma Ramocve.

„Ne zove se ona Margaret", rekla je službenica.

„Ona se zove Anđela. Nije ništa uradila i on se izvukao.

Muškarci se uvek izvuku, zar ne? Svaki put."

Mma Ramocve je htela da joj kaže: Ne, ne baš svaki put, ali nije imala vremena, pa se pozdravila po drugi put i pošla do Katedre za ekonomiju.

Vrata su bila otvorena. Mma Ramocve je pogledala šta je ispisano na maloj cedulji pre nego što je pokucala na vrata na kojima je pisalo: dr Osvald Ranta, dipl. ekon., doktorirao na univerzitetu Djuk.

Ako nisam tu, možete poruku ostaviti u sekretarijatu.

Studenti koji hoće da pogledaju svoje radove da odu kod svojih mentora ili u kancelariju katedre.

Malo je poslušala i shvatila da se nikakvi glasovi ne čuju iz kancelarije. Zatim je čula zvuk ključa od fioke. Doktor Ranta je bio unutra.

Oštro je pogledao kad je zakucala i ostavio otvorena vrata do kraja.

„Da, Mma", rekao je. „Šta vam treba?"

Mma Ramocve je sa engleskog prešla na secvana jezik. „Volela bih da porazgovaram sa vama, Rra. Imate li koji trenutak?"

On je bacio pogled na svoj ručni sat.

„Da", rekao je ljubazno. „Ali nemam vremena da sedim daveka. Jeste li vi jedna od mojih studentkinja?"

Mma Ramocve je odmahнула rukom dok je sedala na pokazano mesto. „Ne", rekla je. „Nisam ja tako obrazovana. Ja imam srednju školu Kembridž, ništa više od toga. Morala sam odmah da radim u autobuskoj kompaniji kod mog rođaka, znate. Nisam imala kad dalje da se školujem."

„Nikad nije kasno, Mma", rekao je. „Možete da studirate. Mi ovde imamo neke vrlo stare studente.

Neću da kažem da ste vi stari, naravno, nego je stvar u tome da svako može da studira."

„Možda", relda je. „Možda jednog dana."

„Ovde možete da studirate skoro sve", nastavio je. „Osim medicine. Mi ovde ne školujemo lekare."

„Ni detektive."

On je pogledao iznenađeno. „Detektive? Na univerzitetu se ne može učiti za detektive."

Ona je podigla obrvu. „Ali ja sam čitala da se na američkim univerzitetima mogu pohađati kursevi za privatne detektive. Imam knjigu od..."

On je prekinuo. „A, to! Da, na američkim univerzitetima možete da pohađate kurseve iz bilo čega. Plivanja, ako vam je volja. Ali samo na nekim univerzitetima. Na onim boljim, na mestima koje zovemo Ajvi liga, ne biste prošli s takvim glupostima.

Morali biste da studirate ozbiljne predmete."

„Kao što je logika?"

„Logika? Da. To biste studirali na filozofiji. Na Djuku se uči logika, naravno. Bar se učila kad sam ja tamo studirao."

Očekivao je da će je to impresionirati i ona je pokušala da mu udovolji pogledavši ga zadivljeno. Ovo je čovek, pomislila je, kome je potrebno da se stalno dokazuje - otud sve te devojke.

„Ali sav detektivski posao se na tome i zasniva, naravno. Na logici i psihologiji pomalo. Ako poznajete logiku, znate kako stvari treba da funkcionišu; ako poznajete psihologiju, znate kako ljudi funkcionišu."

Nasmešio se i stavio ruke na stomak kao da se sprema da drži predavanje. Istovremeno je odmerio Mmu Ramocve i ona je to primetila. Uzvratila mu je pogled koji je zaustavila na njegovim rukama i tankoj upadljivoj kravati.

„Dakle, Mma", rekao je, „voleo bih dugo da razgovaram o filozofiji s vama. Ali uskoro imam sastanak i moraćete da mi kažete o čemu ste hteli sa mnom da razgovarate. Da li je to bila ipak filozofija?"

Ona se nasmejala. „Neću da vam oduzimam vreme, Rra. Vi ste pametan čovek s mnogo obaveza u životu. Ja sam samo detektivka. Ja..."

Videla je da se ukočio. Razmakao je ruke i stavio ih na ručke od stolice.

„Vi ste detektivka?" upitao je. Glas mu je postao hladniji.

Odmahnula je rukom kao da to nije važno. „To je samo mala agencija. Prva damska detektivska agencija. Tamo kod brda Kgale. Možda ste je primetili."

„Ne svraćam tamo", rekao je. „Nisam čuo za vas."

„Nisam ni očekivala da čujete o meni, Rra. Ja nisam tako čuvena kao vi."

Desnom rukom je pošao prema čvoru svoje kravate.

„Zašto ste hteli sa mnom da razgovarate?" upitao je. „Da li vas je neko poslao kod mene?"

„Ne", rekla je. „Nije to u pitanju."

Primitila je da ga je taj odgovor opustio i povratio mu samopouzdanje.

„Pa, onda?" rekao je.

„Došla sam da sa vama porazgovaram o nečemu što se davno dogodilo. Pre deset godina."

On se zagledao u nju. Pogled mu je sad bio oprezan i osetila je nepogrešivo da od njega dolazi onaj kiseli miris straha.

„Deset godina je mnogo. Ljudi zaboravljaju."

„Da", rekla je. „Zaboravljaju. Ali ima stvari koje se teško zaboravljaju. Majka će, na primer, teško da zaboravi svog sina."

Njegovo držanje se ponovo promenilo dok je govorila. Ustao je sa stolice i počeo da se smeje.

„Oh!" rekao je. „Sad shvatam. Amerikanka, ona što je stalno postavljala pitanja, ona vas je unajmila da kopate po prošlosti. Zar neće nikad odustati? Zar neće nikad shvatiti?"

„Šta to treba da shvati?" upitala je Mma Ramocve.

Stajao je na prozoru i gledao grupu studenata na stazi.

„Da shvati da tu više nema šta da se shvati", rekao je. „Taj dečak je mrtav. Mora da je odlutao u pustinju Kalahari i tamo se izgubio. Otišao da se šeta i nikada se više nije vratio. To se lako desi, znate. Svako trnovo drvo liči jedno na drugo, a tamo nema brda prema kojima čovek može da se orijentiše. Lako se izgubiš. Pogotovo belac van svog prirodnog okruženja.

Šta ste očekivali?"

„Ali ja ne verujem da se on izgubio i umro", rekla je Mma Ramocve. „Verujem da mu se nešto drugo dogodilo."

On se okrenuo prema njoj.

„Kao na primer?“

Ona je slegnula ramenima. „Nisam sasvim sigurna. Ali kako bih znala? Ja nisam bila tamo.“

Napravila je pauzu pre nego što je dodala ispod glasa.

„Vi jeste.“

Čula ga je kako diše, dok se vraćao da sedne.

Dole je jedan od studenata viknuo nešto o nekoj jakni, a ostali su se nasmejali.

„Kažete da sam ja bio tamo. Šta ste time hteli da kažete?“

Gledala ga je u oči. „Htela sam da kažem da ste tada tamo živeli. Bili ste jedan od ljudi koji ga je viđao svakodnevno. Videli ste ga tog dana kada je umro.“

Mora da imate neku ideju.“

„Ja sam policiji rekao, kao i Amerikancima koji su tu dolazili i sve nas ispitali. Video sam ga jednom tog jutra, a onda ponovo za ručkom. Rekao sam im šta je jeo za ručak. Opisao sam odeću u kojoj je bio. Sve sam im rekao.“

Dok je govorio, Mma Ramocve je shvatila: on laže. Da je govorio istinu, to bi istragu dovelo do kraja, ali sad je bila sigurna da je njena intuicija nije prevarila. Sve što je govorio bila je laž. To je bilo lako videti; Mma Ramocve zaista nije razumela kako svi drugi ne primećuju kad neko laže. Njoj je to bilo tako očigledno kao da je doktor Ranta imao svetleći znak oko vrata koji je pokazivao kad on laže.

„Ne verujem vam, Rra“, rekla je jednostavno. „Vi me lažete.“

On je otvorio usta i onda ih je zatvorio. Ona je ponovo prekrstio ruke na stomaku i zavalio se u stolicu.

„Naš razgovor je završen, Mma“, objavio je. „Žao mi je što ne mogu da vam pomognem. Možda da odete kući pa da još malo učite logiku? Logika će vas podučiti da kad vam neko kaže kako ne može da vam pomogne to znači da nećete dobiti pomoć. To je, zar ne, logično?“

Rekao je to sa smeškom, zadovoljan elegantnim obrtom u frazi.

„Vrlo dobro, Rra“, rekla je Mma Ramocve. „Vi možete da mi pomognete ili, tačnije, možete da pomognete toj jednoj Amerikanki. Ona je majka. Imate i vi majku. Mogla bih da vam kažem pomislite

na majčina osećanja, ali znam da osobama kao što ste vi to ništa ne znači. Vi ne marite za tu ženu. Ne samo zato što je belkinja iz daleka; ne biste marili ni da je žena iz vašeg sela, zar ne?"

On je i dalje imao iskežen osmeh. „Rekao sam vam da smo završili razgovor.”

„Ali ljudi koji ne mare za druge mogu da budu primorani da mare”, rekla je.

On je uzdahnuo. „Za dva minuta ću okrenuti telefonom administraciju i reći ću da mi je nepoznata osoba upala u kancelariju. Mogu da kažem da sam vas zatekao kako pokušavate nešto da mi ulaadete. Mogao bih i to, znate. U stvari, čini mi se da ću baš to i da uradim. Mi smo nedavno imali problema s lopovima, tako da će obezbeđenje doći vrlo brzo. Možda ćete imati problema da im sve objasnite, gospođo Logičarko.”

„Ne bih to činila, Rra”, rekla je. „Znate, ja znam sve o Anđeli.”

Efekat je bio trenutani. Telo mu se zgrčilo i ponovo je osetila kiseli miris straha, sada još snažnije.

„Da”, rekla je. „Znam za Anđelu i za ispitni zadatak. Imam njenu izjavu u kancelariji. Mogu ovog časa da vam izmaknem stolicu, znate. Šta ćete da radite u Gaboronu kao nezaposleni profesor, Rra?

Vratićete se u svoje selo? Da pomažete u čuvanju stoke?”

Primetila je da ga njene reči pogađaju kao strele.

Isterivanje đavola, pomislila je. Uцена. Tako se ucenjivač oseća kad je njegova žrtva na kolenima.

Potpuna vlast nad osobom.

„Ne možete to da uradite... Ja ću sve poreći...”

Nema šta da se da na uvid...”

„Ja imam sve potrebne dokaze”, rekla je. „Anđela i još jedna devojka koja je spremna da slaže da ste joj dali ispitna pitanja. Ona je ljuta na vas i sлагаće. To što kaže nije istina, ali biće dve devojke sa istom pričom. Mi detektivi to zovemo saradnjom, Rra. Sudovi vole saradnju. Oni to zovu podudarni činjenični podaci. Vaše kolege sa pravne katedre mogu da vam objasne sve o dokaznom postupku. Idite i pitajte ih.

Oni će vam objasniti pravo.”

Pomerio je jezik u ustima da bi ovlažio usne.

Ona je to primetila, kao i krugove znoja ispod pazuha; jedna od pertli mu je bila razvezana, zapazila je, i kravata je dobila boju čaja ili kafe.

„Ne dopada mi se da ovo radim, Rra“, rekla je.

„Ali takav mi je posao. Ponekad moram da budem gruba i da činim ono što mi se ne dopada. Ali to moram da uradim jer jedna vrlo tužna majka želi samo da se oprostí od svog sina. Znam da ne marite za nju, ali ja marim, i smatram da su njena osećanja važnija od vaših. Ponudiću vam razmenu. Vi mi recite šta se desilo i ja vam obećavam - a ja se držim zadate reči, Rra - obećavam vam da nećemo ništa čuti od Anđele i njene drugarice.“

Disao je nepravilno; kratkim udisajima kao osoba sa bolesnim plućima koja se bori za dah.

„Nisam ga ja ubio“, rekao je. „Nisam ga ja ubio.“

„Sad već govorite istinu“, rekla je Mma Ramocve.

„Vidim to. Ali moraćete da mi kažete šta se desilo i gde je njegovo telo.“

„Vi ćete otići u policiju i posvedočiti da sam zadržavao informacije? Ako ćete to da uradite, onda ću pre da se suočim sa bilo čim u vezi sa studentkinjom.“

„Ne, neću ići u policiju. Ovo je samo za majku.“

To je sve.“

On je sklopio oči. „Ne mogu ovde da govorim o tome. Možete da dođete kod mene kući.“

„Doći ću večeras.“

„Ne“, rekao je. „Dođite sutra.“

„Doći ću večeras“, rekla je. „Ta žena je čekala deset godina. Više ni časa neće čekati.“

„U redu. Napisaću vam moju adresu. Možete da dođete večeras u devet.“

„Doći ću u osam“, rekla je Mma Ramocve. „Neće, znate, svaka žena da radi ono što joj vi odredite.“

Ostavila ga je i dok je išla prema svom malom belom kombiju čula je sopstveno disanje i kako joj srce udara kao ludo. Nije joj bilo jasno kako je smogla hrabrosti, ali tamo na licu mesta snaga joj je nadošla kao voda sa dna nekog neverovatno dubokog suvog bunara.

Osamnaesto poglavlje

BRZI MOTORI TLOKVENGA

Dok je Mma Ramocve dopustila sebi da uživa u uceni - jer ipak je to bila ucena, svejedno što je bila u plemenite svrhe, i tu se krije sledeći moralni problem o kojem bi ona i Mma Makuci mogle da raspravljaju u dugim satima - gospodin Dž. L. B. Matekoni, automehaničar Njegove ekselencije, visokog britanskog komesara Bocvane, poveo je svoje dvoje usvojene dece u radionicu. Devojčica Motoleli ga je molila da ih povede da bi mogla da gleda kako tamo rade i on je, polaskan, pristao. Radionica za popravku kola, sa svim tim teškim alatom i dizalicama, nije mesto za decu, ali on je zadužio jednog od pomoćnika da pazi na njih dok on radi. Osim toga, nije loša ideja da dečko u ovom uzrastu gleda kako se radi u garaži da bi stekao naklonost prema poslu mehaničara od malena. Znanje o automobilima i mašinama mora rano da se nauči; to ne može kasnije da se nadomesti. Neko može da postane mehaničar kad hoće, naravno, ali ne može svako da stekne osećaj za mašinu. To je nešto što mora da se usađuje polako, tokom godina, kao kiseonik putem osmoze.

Parkirao je ispred kancelarijskih vrata da bi Motoleli mogla da se prebaci u kolica u hladovini.

Dečak je odmah otrčao da prouči česmu u dvorištu i morali su da ga zovu nazad.

„Ovo je opasno mesto“, upozorio ih je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Morate da budete uz jednog od ovih momaka ovde.“

Pozvao je mlađeg pomoćnika, onog što ga je uvek masnim rukama tapkao po ramenu i prljao mu čiste radne kombinezone.

„Moraš da prestaneš s tim što si radio“, rekao je.

„Sada ćeš da paziš na njih dvoje dok ja budem radio.“

Postaraj se da se ne povrede.“

Izgleda da se pomoćniku dopala nova dužnost, pa je prigrlio decu. On je lenj, pomislio je gospodin Dž.

L. B. Matekoni. Bio bi bolja dadilja nego mehaničar.

U garaži je vladala užurbanost. Bio je tu minibus fudbalskog tima zbog tehničkog pregleda i taj posao je bio primamljiv. Motor je bio preopterećen usled neprekidnog rada, ali tako je bilo i s drugim minibusima u zemlji. Uvek su bili preopterećeni, jer su se vlasnici trudili da ih prepune kud god da su išli.

Ovaj, kome su bile potrebne nove karike, ispuštao je crni dim toliko da su se fudbaleri plašili da će da se uguše.

Motor je otvoren i menjač razmontiran.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uz pomoć drugog pomoćnika zakačio dizalicu za motor i počeo da ga izvlači napolje. Motoleli je pažljivo gledala i pokazivala bratu nešto prstom. On je na trenutak pogledao u pravcu motora, ali onda je opet počeo da gleda na drugu stranu. Posmatrao je otisak od ulja na svojim stopalima.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je izvadio cilindre i klipove. Onda je, u pauzi, pogledao ka deci.

„Šta će sad da bude, Rra?“ doviknula je devojčica. „Hoćete li da zamenite te prstenove tamo?“

Šta oni rade? Jesu li važni?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pogledao u dečaka. „Je l' vidiš, Puso? Vidiš šta radim?“

Dečak se slabašno nasmešio.

„On crta nešto u ulju“, rekao je pomoćnik. „Crta kuću.“

Devojčica je relda: „Mogu li da priđem bliže, Rra?“

Neću vam smetati.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je klimnuo glavom i kad se dovezla objasnio joj je u čemu je kvar.

„Drži mi ovo“, rekao je. „Ovde.“

Ona je uzela francuski ključ i čvrsto ga držala.

„Dobro“, rekao je. „Sad odvrni ovaj šraf. Vidiš li ga? Ne sasvim. Tako.“

Uzeo je francuski ključ od nje i stavio ga u kutiju. Onda se okrenuo i pogledao je. Ona se nagla iz svoje stolice, a oči su joj bile užagrene od znatiželje. On je poznavao taj pogled; taj izraz kada neko voli mašine.

To se nije moglo glumiti; ovaj mlađi pomoćnik, na primer, to nije pokazivao i zato on nikad neće biti nešto više od prosečnog mehaničara. Ali ova devojčica, ovo čudno ozbiljno dete koje je ušlo u njegov život, ima nešto od pravog mehaničara. Ona to može. Nikad ranije nije to video kod devojčica. A što da ne? Mma Ramocve ga je naučila da nema razloga da žena ne radi šta god želi. Nesumnjivo je u pravu. Ljudi misle da privatni detektivi moraju da budu muškarci, a gle kako se dobro Mma Ramocve snalazi. Ona je bila u stanju da se

koristi ženskim moćima razmišljanja i ženskom intuicijom da pronađe stvari koje bi lako izmakle muškarcu. Pa ako žensko može da ima naklonosti prema poslu detektiva, zašto ne bi imala naklonosti da kroči u prevashodno muški svet automobila i mašina?

Motoleli je podigla pogled i srela njegov, pun poštovanja.

„Ne ljutite se na mene, Rra?“ upitala je. „Da vas ne gnjavim?“

On je pružio ruku i nežno je spustio devojčici na rame.

„Naravno da se ne ljutim“, rekao je. „Ponosan sam. Ponosan sam što sad imam ćerku koja će biti veliki mehaničar. To je ono što želiš? Jesam li u pravu?“

Ona je skromno potvrdila. „Oduvek sam volela mašine“, rekla je. „Uvek sam volela da ih razgledam. I volela sam da radim sa šrafcišerom i francuskim ključem. Ali nisam nikad imala priliku ništa da uradim.“

„E, pa“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„To će sad da se promeni. Možeš subotom ujutru da dolaziš sa mnom i da mi pomažeš. Da li bi to želela?“

Možemo da ti napravimo specijalnu klupu za rad -

jednu nisku klupicu - da bude na pravoj visini za tvoja kolica.“

„Vrlo ste dobri, Rra.“

Ostatak dana ona je provela pored njega, posmatrajući svaki postupak, zapitkujući ponešto, ali tako da ne smeta. On je kuckao i vario dok na kraju motor minibusa nije ponovo oživeo i bio vraćen na svoje mesto. Kad su ga isprobali, više nije ispuštao crni dim.

„Vidiš“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni pokazujući auspuh.

„Ulje neće dimiti onako ako se drži na svom mestu. Ako se čvrsto stegnu poklopci. Sve mora da bude na svom mestu.“

Motoleli je pljesnula dlanovima. „Taj kamion je sada srećniji“, rekla je.

Sada je znao, bez ikakve sumnje, da ona ima dara. Samo oni koji zaista razumeju mehaniku mogu da misle da je mašina srećna; to je bio uvid koji umu koji ne poznaje mehaniku nedostaje. Devojčica ga je posedovala, a mlađi pomoćnik nije. On bi šutnuo mašinu, pre nego što bi s njom popričao, i često ga je viđao kako nešto na silu radi na mašini. Tehnika ne trpi silu, s vremena na vreme mu je govorio gospodin Dž. L. B. Matekoni. Ako pritisneš metal, on ti uzvrat.

Zapamti samo to, ako ćeš išta od onog što sam te učio da pamtiš. Ali pomoćnik je i dalje skidao svećice tako što je odvrtao maticu u pogrešnom smeru i udarao je po srafovima ako oni ne bi odmah ulegli na svoje mesto. Ni sa jednom mašinom ne sme tako da se postupa.

Ova devojčica je bila drugačija. Ona je razumela osetljivost mašina, i mogla bi da bude odličan mehaničar - to je bilo jasno kao dan.

Pogledao ju je s ponosom i obrisao ruke pamučnom krpom. Izgleda da je budućnost Brzih motora Tlokvenga obezbeđena.

Devetnaesto poglavlje

ŠTA SE ZBILO

Mma Ramocve se uplašila. Samo jednom ili dvaput u životu osetila je strah kao jedina žena detektiv u Bocvani (ta joj titula još uvek pripada; Mma Makuci, da se podsetimo, bila je još samo detektivska pomoćnica). Osetila je strah kada je išla da poseti Ćarlija Gocoa, bogatog biznismena koji je petljao sa vračevima, i na tom sastanku se pitala da li će je njen poziv jednog dana suočiti s pravom opasnošću. Sada joj se, pred odlazak u kuću doktora Rante, ponovo javio taj ledeni osećaj u stomaku. Nije, naravno, bilo osnova za to. To je bila jedna obična kuća u prometnoj ulici u blizini škole Marua-Pula. Bilo je komšija s obe strane i čuli bi se glasovi; bilo bi pasa koji noću laju; bilo bi svetlosti od farova kola. Nije mogla da zamisli da bi doktor Ranta mogao da je dovede u bilo kakvu stvarnu opasnost. On je bio uspešan zavodnik, možda, manipulator, oportunist, ali ne i ubica.

S druge strane, najobičniji ljudi mogu da budu ubice. I kad bi se ispitivale okolnosti nečije smrti, onda bi se ispostavilo da je ubijeni poznavao ubicu i sretao ga u najobičnijim okolnostima. Nedavno se baš pretplatila na Kriminoloski magazin (što je skupa greška, jer tu ima malo čega što nju zanima), ali je između besmislenih članaka i bezvezne proze naišla na jedan statistički podatak o hapšenjima: u najvećem broju slučajeva ubistava, ubijeni je poznavao ubicu. Ne ubijaju nepoznati ljudi, nego prijatelji, članovi porodice i kolege s posla. Majke ubijaju svoju decu. Muževi ubijaju svoje žene. žene ubijaju muževe. Zaposleni ubijaju poslodavce. Opasnost se izgleda krije na svakom koraku u običnom životu. Može li to da bude istina? Ne u Johanezburgu, gde ljudi postaju žrtve kradljivaca kola koji se pojavljuju noću, koji su spremni

da

upotrebe

oružje,

i

povremenih

neuračunljivih aktova nasilja mladih kojima život ništa ne znači. Ali možda su takvi gradovi izuzetak; možda se u normalnijim okolnostima ubistva događaju u ovakvom tipu okruženja - za vreme

mirnog razgovora u kućama, kad ljudi dolaze na običan poslovni razgovor, nedaleko od nas.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je osetio da nešto nije u redu. Hteo je za večerom da joj ispriča kako je iste večeri bio u zatvoru u poseti kod svoje kućne pomoćnice i istog časa je primetio da je ona rastresena. Nije to odmah spomenuo; imao je da ispri-

ča o kućnoj pomoćnici i to će, mislio je, na čas da joj skrene misli, ma o čemu da je brinula.

„Našao sam joj advokata“, rekao je. „Ima jedan čovek u gradu koji se bavi takvom vrstom slučajeva.

Udesio sam da ode kod nje u ćeliju da je vidi i da je zastupa posle na sudu.“

Mma Ramocve je sipala gospodinu Dž. L. B.

Matekoniju još pasulja u tanjir.

„Da li je išta objasnila?“ pitala je. „Ne piše joj se dobro. Blesava žena.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je slegao ramenima. „Kad sam stigao, ona je bila histerična.

Počela je da viče na čuvare. Bilo mi je vrlo neprijatno.

Oni su rekli: 'Molim vas kontrolišite svoju ženu i recite joj da ne laje toliko.' Morao sam dva puta da im kažem da to nije moja žena.“

„Ali zašto je vikala?“ upitala je Mma Ramocve.

„Valjda razume da neće vikanjem uspeti da izađe odatle.“

„Mislim da joj je to jasno“, rekao je gospodin Dž.

L. B. Matekoni. „Vikala je jer je bila strašno besna.

Rekla je da je neko drugi trebalo tu da bude, a ne ona.

Iz nekog razloga je pomenula tvoje ime.“

Mma Ramocve je i sebi sipala pasulj. „Moje? Šta bih ja mogla da imam s tim?“

„Ja sam je baš to i pitao“, nastavio je gospodin Dž. L. B. Matekoni, „ali ona je samo odmahivala glavom i nije htela ništa više da kaže.“

„A pištolj? Je l' objasnila odakle joj pištolj?“

„Rekla je da pištolj nije njen, nego da pripada njenom dečku i da je on trebalo da dođe da ga uzme.

Onda je rekla da nije ni znala da je pištolj kod nje.

Mislila je da je u paketu meso. Bar je tako tvrdila.“

Mma Ramocve je zavrtela glavom. „To joj neće poverovati. Kad bi verovali u tako nešto, kako bi ikad uspeali da osude bilo koga kod koga nađu ilegalno oružje?”

„Tako mi je i advokat rekao preko telefona”, dodao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Rekao je da je skoro nemoguće nekoga osloboditi od ovakvih optužbi.

Sud im prosto ne veruje kad kažu da nisu znali da poseduju oružje. Sud smatra da lažu i šalje ih u zatvor na najmanje godinu dana. Ako su još prethodno ka-

žnjavani, a obično jesu, kazna može da bude i mnogo duža.”

Mma Ramocve je podigla šolju sa čajem ka ustima. Volela je da pije čaj uz jelo i imala je jednu posebnu šolju samo za to. Probaće da nađe istu takvu i za gospodina Dž. L. B. Matekonija, pomislila je, ali će je verovatno teško naći, jer je šolja bila napravljena u Engleskoj i bila je baš posebna.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni pogledao je iskosa Mmu Ramocve. Nešto joj je bilo na pameti. U braku, mislio je on, važno je ništa ne zatajiti od supružnika, pa bi mogli baš sada da počnu to da primenjuju. Onda se prisetio da je zatajio Mmi Ramocve da je usvojio dvoje dece, što bi se teško moglo smatrati sitnim prekršajem, ali budući da je s tim sada završeno, moglo bi da se započne s novim načinom.

„Mma Ramocve”, bojažljivo je upitao. „Nešto si uznemirena večeras. Da nije zbog nečega što sam ja rekao?”

Ona je spustila solju i bacila pogled na sat.

„Nema veze s tobom”, rekla je. „Moram da odem da razgovaram sa nekim večeras. U vezi sa sinom gospođe Kertin. Brine me ta osoba s kojom treba da razgovaram.”

Rekla mu je zašto strahuje. Iako je malo verovatno da jedan ekonomista sa Univerziteta u Bocvani može da postane nasilan, ona je svejedno uverena da je on zao i to je duboko uznemirava.

„Postoji ime za takvu vrstu ljudi”, objasnila je.

„Čitala sam o njima. Zovu ih psihopate. To su ljudi bez morala.”

On je pažljivo slušao, namršten od brige. Onda, kad je prestala da govori, rekao je: „Ne možeš da ideš.

Ne mogu da pustim svoju buduću ženu da srlja u opasnost.”

Ona ga je pogledala. „Mnogo mi znači što se brineš za mene“, rekla je. „Ali ja imam svoj poziv, ja sam privatna detektivka. Ako ću se plašiti, onda je trebalo da se bavim nečim drugim.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je delovao nesrećno. „Ne poznaješ tog čoveka. Ne možeš tek tako da ideš u njegovu kuću. Ako baš moraš, onda ću ja da idem s tobom. Čekaću te napolju. Ne mora on da zna da sam tu.“

Mma Ramocve se složila. Nije želela da gospodin Dž. L. B. Matekoni sedi i strefi, a ako će mu smanjiti zebnju da je čeka napolju, ona ne vidi razloga da on ne ide s njom. „Vrlo dobro“, rekla je. „Ti ćeš me čekati napolju. Ići ćemo mojim kombijem. Možeš u njemu da sediš dok ja razgovaram s njim.“

„A ako bude bilo kakve napetosti“, rekao je, „možeš da me pozoveš. Ja ću oslušivati.“

Oboma im je laknulo posle ovoga, pa su završili večeru rasterećeni. Motoleli je bratu čitala pred spavanje u njegovoj sobi, jer su deca ranije večerala.

Kad je večera okončana, gospodin Dž. L. B. Matekoni je proneo sudove kroz kujnu, a Mma Ramocve je otišla gore gde je devojčicu našla usnulu sa knjigom u krilu.

Puso je još bio budan, ali sanjiv, s jednom rukom preko grudi i drugom koja je visila s kreveta. Vratila mu je ruku u krevet i on joj se bunovan nasmešio.

„I tebi je vreme da ideš u krevet“, rekla je devojčici. „Gospodin Dž. L. B. Matekoni mi je rekao da si imala mnogo posla danas, jer si popravljala motore.“

Odvela je Motoleli nazad u njenu sobu, pomogla joj da se iz kolica smesti u krevet. Devojčica je volela da bude samostalna, pa joj je Mma Ramocve dozvolila da se sama presvuče u novu pidžamu koju joj je gospodin Dž. L. B. Matekoni kupio. Boja nije bila odgovarajuća, mislila je Mma Ramocve, ali ipak ju je izabrao čovek od koga se ne može očekivati da se razume u te stvari.

„Jesi li srećna ovde, Motoleli?“ pitala je.

„Mnogo sam srećna“, rekla je devojčica. „I svaki dan sam sve srećnija.“

Mma Ramocve je ušuškala i poljubila je u obraz.

Onda je ugasila svedo i izašla iz sobe. Svaki dan sam sve srećnija. Mma Ramocve se pitala da li će svet koji su ova devojčica i njen brat stekli biti bolji od onog u kome su rasli ona i gospodin Dž. L. B. Matekoni. Oni su srećnije rasli, mislila je, jer su videli Afriku kako postaje nezavisna i sopstvenim koracima gazi u svet.

Ali kakvu je mučnu mladost ovaj kontinent iskusio, sa svojim
oholim
diktatorima
i

korumpiranom

birokratijom. A za sve to vreme Afrikanci su se trudili da žive svoje čestite živote usred svih tih prevrata i razočaranja. Da li su svi ti ljudi koji donose odluke u svetu, moćnici na mestima kao što su Vašington i London, znali da postoje ljudi kao što su Motoleli i Puso? Da li im je bilo stalo? Bila je uverena da bi im bilo stalo, samo kad bi znali. Ponekad misli da ljudi preko mora nemaju mesta u svojim srcima za Afriku, jer im niko nikada nije rekao da su Afrikanci isti ljudi kao i oni sami. Oni ne znaju za ljude kao što je njen tata Obed Ramocve, koji ponosno stoji u svom sjajnom odelu na fotografiji u dnevnoj sobi. Nisi do sad imao unuke, rekla je fotografiji, a sad ih imaš. Dvoje. Ovde, u kući.

Fotografija nije ništa rekla. On bi voleo da je sreo decu, mislila je. On bi bio dobar deka, naučio bi ih starom moralu Bocvane i objasnio bi im šta to znači živeti časno. Ali ona će to morati da uradi umesto njega; ona i gospodin Dž. L. B. Matekoni. Uskoro će da se odveze do sirotišta da zahvali Mmi Silviji Potokvane što im je dala decu. Zahvaliće joj se i za sve što je činila za sve siročiće, jer joj, pretpostavljala je, niko za to nije do sada zahvalio. Koliko god da Mma Potokvane voli da komanduje ljudima, ona je direktorica i mora da bude takva, jer joj je takav posao, kao što detektiv mora da voli da njuška i mehaničar... Kakav treba da bude mehaničar? Zamazan uljem? To nije tačna slika.

Moraće još o tome da razmisli.

„Biću na gotovs“, rekao je gospodin Dž. L. B.

Matekoni tihim glasom, iako nije bilo potrebe za tim.

„Znaćeš da sam tu. Evo ovde ispred vrata. Ako vikneš, čuću te.“

Proučili su kuću pod zamagljenom svetlošću ulične lampe i videli da je to jedna obična kuća sa standardnim krovom od crvenog crepa i neobrađenom baštom.

„Očigledno je da nema baštovana“, primetila je Mma Ramocve. „Pogledaj ti taj nered.“

Bilo je bahato nemati baštovana, kad je neko, kao doktor Ranta, imao dobro plaćen posao. Dužnost ljudi je da zaposle kućnu poslugu, koja je spremna da radi i očajnički joj treba posao. Plate su bile male - i to nezamislivo male, mislila je Mma Ramocve - ali je bar sistem stvorio poslove. Kad bi svako ko je zaposlen držao kućnu pomoćnicu, hranio bi nju i njenu decu.

Ako bi svako sam radio kućne poslove i obrađivao svoju baštu, šta bi onda služavke i baštovani radili?

Time što nije vodio računa o svojoj bašti, doktor Ranta je pokazivao da je sebičan, što uopšte nije iznenadilo Mmu Ramocve.

„Suviše sebičan“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

„Upravo sam to pomislila“, rekla je Mma Ramocve.

Otvorila je vrata kombija i izašla napolje. Kombi je bio za nijansu premalen za damu tako tradicionalno građenu kao što je ona, ali bio joj je mnogo drag i strepela je od dana kada gospodin Dž. L. B. Matekoni više neće moći da ga popravi. Nijedan moderni kombi sa svom svojom sofisticiranom opremom ne bi mogao da zameni njen mali beli kombi. Pre jedanaest godina ga je nabavila i on ju je verno prevezio na svim njenim putovanjima, boreći se sa oktobarskim vrućinama, ili najsitnijom prašinom koja je u određeno doba godine dopirala iz pustinje Kalahari i prekrivala sve tankim crvenim slojem kao čebetom. Prašina je bila veliki neprijatelj motora, ne jednom je objasnio gospodin Dž.

L. B. Matekoni, ali je zato prijatelj gladnim mehaničarima.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je posmatrao kako Mma Ramocve prilazi kućnim vratima i kuca. Doktor Ranta mora da je iščekivao, jer su se vrata odmah otvorila i zatvorila za njom.

„Samo ste vi tu, Mma?“ rekao je doktor Ranta.

„Vaš prijatelj što vas čeka napolju neće da uđe?“

„Neće“, rekla je. „On će me sačekati napolju.“

Doktor Ranta se nasmejao. „Obezbeđenje? Da biste se osećali sigurno?"

Nije odgovorila na to. „Imate lepu kuću", relda je.

„Baš ste bogati."

Pokazao joj je da ga prati do dnevne sobe. Onda joj je ponudio stolicu i sam je seo.

„Neću da trošim svoje vreme u razgovoru s vama", rekao je. „Reći ću vam sam zato što ste mi pretili, a ja sam imao problema sa lažljivim devojkama.

To je jedini razlog što razgovaram sa vama."

Shvatila je da mu je ponos bio povređen. Osećao se priklešten - i to od jedne žene; nepodnošljivo poniženje za jednog ženskaroša. Nema svrhe okolišati, pomislila je i prešla je pravo na stvar.

„Kako je umro Majki Kertin?"

On je sedeo tačno preko puta nje sa napućenim usnama.

„Ja sam tamo radio", rekao je praveći se da ignoriše pitanje. „Bio sam poljoprivredni ekonomista a oni su davali stipendiju Fordove fondacije da se uposli student ekonomije koji će se baviti ratarstvom malih razmera. To je bio moj posao. Ali, ja sam znao da je stvar bila beznadežna. Odmah od početka. Ti ljudi su bili čisti idealisti. Mislili su da mogu da promene način na koji su stvari oduvek rađene. Znao sam da to neće moći da promene."

„Ali ste primili novac", rekla je Mma Ramocve.

On je pogledao prezrivo. „To je bio posao. Ja sam ekonomista profesionalac. Ja proučavam i ono što funkcioniše i ono što ne funkcioniše. Možda vi to ne možete da razumete."

„Razumem", rekla je.

„Dobro", nastavio je. „Mi smo - uprava, da tako kažem - živeli u jednoj prostranoj kud. Bio je tu Namac koji je vodio ceo posao - čovek iz Namibije, Burkhart Fišer. On je imao ženu, Marciju, tu su bili Južnoafrikanka Karla Smit, Amerikanac i ja.

Svi smo se vrlo dobro slagali, jedino me Burkhart nije voleo. Pokušao je da me se otarasi ubrzo pošto sam stigao, ali kako sam imao veze u fondaciji, oni su ga odbili. On im je napričao laži o meni, ali oni mu nisu poverovali.

Amerikanac je bio vrlo lepo vaspitan. Pristojno je govorio secvana jezik i ljudi su ga voleli. I Juznoafrikanki se dopao, pa su počeli da

žive u istoj sobi. Ona je sve radila za njega - kuvala mu je, prala odeću i trudila se oko njega. Onda je počela da se zanima za mene. Ja je nisam obeshrabriovao, ali je ispalo da je započela aferu sa mnom dok je još bila sa dečakom. Rekla mi je da će mu kazati, ali da ne želi da ga povredi. Tako smo se viđali u tajnosti, što je tamo bilo teško, ali nam je nekako uspevalo.

Burkhart je posumnjao da se nešto zbiva, pozvao me je u svoju kancelariju i pripretio da će reći Amerikancu ako odmah ne prekinem s Karlom. Ja sam mu rekao da ga se to ne tiče i on se razbesneo.

Rekao je da će pisati fondaciji i da ja ugrožavam rad kolektiva. Onda sam morao da mu kažem da ću prekinuti da viđam Karlu.

Ali nisam prekinuo. Zašto bih? Viđali smo se uveče. Ona je volela da ide u šetnju šikarom po mraku; njemu se to nije dopadalo i nije išao s njom.

Upozorio je da ne ide daleko i da pazi na zveri i zmije.

Imali smo tajno mesto na kojem smo se sastajali. To je bilo u jednoj kolibi iza polja. Služila nam je kao ostava za kanape i slično, ali je bila zgodna i za ljubavne sastanke.

Te noći smo bili zajedno u kolibi. Bio je pun mesec i bilo je prilično svetlo napolju. Odjednom sam shvatio da je neko ispred kolibe i ustao sam. Došunjabo sam se do vrata i oprezno ih otvorio. Amerikanac je bio ispred. Imao je na sebi samo šorts i papuče. Bila je vrela noć.

Rekao je: „Šta radite tu?“ Ja nisam odgovorio i on me je iznenada gurnuo, prošao pored mene i zavirio u kolibu. Video je unutra Karlu i, naravno, odmah mu je sve bilo jasno.

Prvo nije ništa mogao da kaže. Samo je gledao u nju, pa u mene. Onda je počeo da trči dalje od kolibe.

Ali nije trčao prema kuci, nego u suprotnom pravcu, prema šikari.

Karla mi je doviknula da potrčim za njim i ja sam pošao. On je prilično brzo trčao, ali sam uspeo da ga sustignem i da ga zgrabim za ramena. On me je odgurnuo i opet otrčao. Pratio sam ga, čak i kroz trnovito šiblje koje mi je grebalo ruke i noge. Mogao je lako da mi se zabode trn u oko, ali nije. Bilo je vrlo opasno.

Opet sam ga sustigao i ovog puta nije mogao tako lako da se istrigne. Obuhvatio sam ga rukama da bih ga smirio, da mogu da ga vratim kući, ali on se istrigao i sapleo se.

Bili smo na ivici dubokog kanala, koji se provlačio kroz šikaru. Bio je oko šest stopa dubok i kako se Amerikanac sapleo, upao je u kanal. Nagnuo sam se i video da leži dole. Nije se pomerao, niti je davao znak da je živ.

Spustio sam se dole i pogledao ga. Bio je sasvim miran i kad sam pokušao da mu pogledam glavu, da vidim da li se povredio, ona se otromboljila i pala mi na ruku. Shvatio sam da je slomio vrat prilikom pada i da više ne diše.

Otrčao sam nazad do Karle i rekao joj šta se dogodilo. Ona je sa mnom došla do kanala i opet smo ga pogledali. Bilo je očigledno da je mrtav i ona je počela da vrišti.

Kad je prestala da viče, seli smo u kanal i počeli da smišljamo šta ćemo. Mislio sam da nam niko neće verovati da je slučajno pao, ako kažemo šta se zaista desilo. Pomislio sam da će ljudi reći da smo se nas dvojica potukli, pošto je otkrio da sam sa njegovom devojkom. Ja sam naročito bio svestan da će Burkhart kad ga policija bude pitala reći sve najgore o meni i da će reći da sam momka verovatno ubio ja. Sve je bilo vrlo nepovoljno po mene.

Zato smo odlučili da sahranimo telo i da nikom ništa ne govorimo. Znao sam da u blizini ima mravinjaka; šikara ih je puna i znao sam da je to dobro mesto da se otarasimo leša. Pronašao sam vrlo lako jedan mravinjak i imao sam sreće. Mravojed je bio napravio prilično veliku rupu u mravinjaku, i ja sam samo malo morao da je proširim i smestio sam telo u nju. Onda sam zakopao rupu zemljom, natrpao kamenje i obrisao granom trnovog drveta tragove oko mravinjaka. Mora da sam uklonio sve tragove onoga što se dogodilo, jer tragač kog su doveli ništa nije našao. Sutradan je padala kiša, što je dodatno pomoglo da se izbrišu tragovi.

Nekoliko sledećih dana policija nas je ispitivala, potom i neki drugi ljudi. Ja sam im rekao da ga te večeri nisam video, Karla je rekla to isto. Ona je bila u šoku i uglavnom je ćutala. Nije više htela da me vidi i stalno je plakala.

Onda je Karla otišla. Kratko je sa mnom razgovarala pred odlazak i rekla mi je da žali što se sa mnom spetljala. Rekla mi je i da je trudna, ali da je dete njegovo a ne moje, jer je po svoj prilici već bila u drugom stanju kad smo mi počeli da se viđamo.

Ona je otišla, a mesec dana kasnije sam otišao i ja. Dobio sam postdiplomsku stipendiju za univerzitet Djuk; ona je napustila zemlju. Nije želela da se vraća u Južnu Afriku, jer joj se tamo nije sviđalo. Čuo sam da je otišla u Zimbabve, u Bulavajo, i da se tamo zaposlila kao menadžer jednog malog hotela. Od nekog sam nedavno čuo da je još tamo. Neko koga poznajem bio je u Bulavajou i kazao mi je da ju je video iz daljine."

Stao je i pogledao u Mmu Ramocve. „To je istina, Mma", rekao je. „Ja ga nisam ubio. Rekao sam vam istinu."

Mma Ramocve je klimnula glavom. „Vidim da je istina", rekla je. „Vidim da ne lažete." Napravila je pauzu. „Neću ništa reći policiji. To sam vam već rekla i neću poreći. Ali ću majci reći šta se desilo. Primoraću je da mi obeća da neće ništa reći policiji i mislim da će mi ona dati to obećanje. Ne vidim svrhu da policija ponovo otvara taj slučaj."

Bilo je jasno da je doktoru Ranti laknulo. Njegov neprijateljski stav je sada nestao i izgledalo je kao da traži od nje neku vrstu obećanja.

„A one devojke", rekao je. „One mi neće praviti neprilike?"

Mma Ramocve je odrečno mahnula glavom.

„Neće biti problema s njima. Ne treba da brinete."

„A šta je sa izjavom?" upitao je. „Onom od druge devojke? Hoćete li je uništiti?"

Mma Ramocve je ustala na noge i krenula prema vratima.

„Ta izjava?"

„Da", rekao je. „Šta će biti sa izjavom o meni od one devojke što je lagala?"

Mma Ramocve je otvorila ulazna vrata i pogledala napolje.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je sedeo u kolima i gledao prema otvorenim vratima.

Ona se zaustavila na stazi.

„E, pa, doktore Ranta", rekla je tiho. „Mislim da ste vi osoba koja je mnoge ljude lagala, žene pogotovo, kako mi se čini. A sad vam se desilo nešto što vam se možda nikada ranije nije desilo. Žena vas je slagala i vi ste sasvim naseli. To vam se neće dopasti, ali će vas možda podučiti kako je to kad neko vama manipuliše.

Nije bilo nikakve druge devojke."

Krenula je dole stazom i došla do baštenske kapije. On je stajao na vratima i gledao je, ali je znala da se neće usuditi ništa da uradi. Kad prevaziđe bes -

a znala je da ga je bes spopao - shvatiće da je dobro prošao i, ako ima i trunku savesti, mogao bi takođe da joj bude zahvalan što se najzad razrešavaju događaji od pre deset godina. Ali sumnjala je da on ima savesti i verovala je da je tako nešto ipak nemoguće.

A što se njene savesti tiče: ona ga je lagala i ucenjivala. Sve je to uradila da bi dobavila podatke, koje drugačije ne bi dobila. Ali ju je ipak uznemirilo to pitanje sredstava i ciljeva. Da li je ispravno raditi loše stvari zarad dobrih ciljeva? Mora biti da jeste. Ima ratova koji su pravedni ratovi. Afrika je bila prinuđena da se bori da dođe do slobode i niko nije rekao da je bilo pogrešno koristiti silu da se ostvari rezultat. Život je zbrka i ponekad nema drugog načina. Sa doktorom Rantom je odigrala njegovu igru i pobedila ga njegovim oružjem, kao što se koristila prevarom u svom prethodnom slučaju da savlada nemilosrdnog vrača.

To jeste bilo za žaljenje, ali neophodno u svetu koji je daleko od savršenog.

Dvadeseto poglavlje

BULAVAJO

Ustala je u zoru, dok je nebo još bilo u mraku i grad tek počinjao da se budi, i odvezla se u svom malom belom kombiju van grada, na put za Frensistaun. Tek što je stigla na okretnicu kod Močudija, gde se put račvao prema Limpopou, ugledala je sunce kako izranja iz zemlje, i za nekoliko trenutaka je ceo svet prekrilo pulsirajuće žuto zlato - i koplja i krošnje drveća i prošlogodišnju suhu travu pokraj puta i samu prašinu. Sunce, ta velika crvena lopta, izgledalo je kao da visi okačeno o nešto na horizontu, dok se nije otkačilo i otplovilo nad Afrikom; uobičajene boje dana su se pojavile i Mma Ramocve je u daljini videla drage krovove iz detinjstva, magarce pored puta i ostatke kuća tu i tamo, između drveća.

Ovo je bila isušena zemlja, ali sada, na početku kišne sezone, počinjala je da se menja. Rane kiše su bile dobre. Veliki ljubičasti oblaci su se bili nagomilali na nebu sa severa i istoka i kiša je pljuštala u beličastim zavesama i kao vodoskok prekrivala zemlju.

Zemlja je, ispućala od suše koja je trajala mesecima, progutala svetlucave bazene vode i u roku od nekoliko sati pojavili su se tepisi zelene trave i prekrili mrku zemlju. Tek iznikla trava, sitno žuto cveće, rasute loze divljeg grožđa, sve je to provalilo iz zemlje i učinilo je zelenom i raskošnom. Vododerine i kanali puni mulja odjednom su se ispunili blatnjavo-smeđom vodom; i isušenim rečnim koritima i peskovitim usecima ponovo je potekla voda. Kišna sezona je svake godine bila čudo koje je omogućavalo da se život nastavi u ovim sušnim predelima - čudo u koje se moralo verovati, jer su kiše mogle da ne dođu nikad, i onda bi stoka pocrkala, kao što se dešavalo u prošlosti.

Volela je vožnju ka Frensistaunu, iako je danas imala da ide još dalje na sever naredna tri sata, preko granice u Zimbabve. Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije bio voljan da ona ide i pokušao je da je ubedi da se predomisli, ali ona je bila uporna. Preuzela je na sebe ovu istragu i ima da je dotera do kraja.

„Tamo je opasnije nego u Bocvani“, rekao joj je.

„Tamo su uvek neke nevolje. Bio je rat, tamo su pobunjenici i drugi izgrednici. Blokade puteva. Zasede.

Takve stvari. Šta ako ti se kombi pokvari?“

Taj rizik je morala da preuzme na sebe, iako nije volela da ga sekira. Osim što je osećala da mora da ode na taj put, bilo joj je važno da se uspostavi princip da će ona sama donositi odluke o stvarima iz posla. Ne može se imati muž koji će stalno da se meša u poslovanje Prve damske detektivske agencije; inače bi naziv odmah mogao da se promeni u Prva damska (i muževljeva) detektivska agencija. Gospodin Dž. L. B.

Matekoni je bio odličan mehaničar, ali nije bio detektiv. To je bilo pitanje... čega ono beše?

Suptilnosti? Intuicije?

Prema tome, put u Bulavajo imao je da se desi.

Ona je smatrala da zna da se stara o sebi; toliki ljudi koji se nađu u nevolji nemaju nikog drugog do sebe da krive. Nađu se tamo gde im nije mesto; kažu pred pogrešnim ljudima nešto što provocira; ne obrate pažnju na socijalne signale koje dobijaju. Mma Ramocve zna kako da se odnosi prema svojoj okolini.

Ona zna da se ponaša prema mladom čoveku sa izrazitom svešću o sopstvenom značaju, što je, po njenom mišljenju, bio najopasniji fenomen sa kojim je čovek mogao u Africi da se sretne. Mlad čovek, pa još naoružan, to je bila hodajuća nagazna mina; ako mu nagaziš na ego - što nije bilo teško - to može da ima nesagledive posledice.

Ali ako se pažljivo prema njemu odnosiš - s poštovanjem do kog je njima najviše stalo - možeš da izbegneš sukob. Ali istovremeno ne smeš da budeš ni suviše pasivan, jer će to doživeti kao priliku da se na nekom dokazuju. Sve se sastojalo od tačne psihološke procene situacije.

Vozila se dalje celo jutro. Oko devet ujutru je prošla Malapije, mesto u kojem je rođen njen tata Obed Ramocve. Odatle se preselio južno u Močudi, odakle je bila njena majka, ali odavde su bili njegovi preci i njegova rodbina je i dalje tu pa, dakle, i njena.

Ako bi pošla lutajući ulicama ovog grada bez putokaza i obratila se starim ljudima, bila je sigurna da bi našla nekog ko bi znao tačno ko je ona; nekog ko bi je začas smestio u neku genealogiju. Bili bi tu rođaci u prvom, drugom, trećem, četvrtom kolenu sa udaljenih porodičnih grana koji bi je povezali sa ljudima koje nikad nije videla, ali među kojima bi bilo takvih s kojima bi istog časa osetila srodstvo. Kad bi se njen mali beli kombi pokvario ovde, mogla bi da pokuca na

bilo koja vrata i da dobije pomoć na koju daleki rođaci Bocvanci mogu uvek da računaju.

Mmi Ramocve je bilo teško da zamisli kako bi to bilo da nema nikog svog. Ima takvih ljudi, znala je, koji nemaju nikog u ovom životu, ni ujaka, ni tetke, ni nikakvih dalekih rođaka; ljudi koji su imali samo sebe.

Mnogi belci su u takvoj situaciji iz nekog neobjašnjivog razloga; oni izgleda nisu ni želeli da imaju nikog svog i bili su zadovoljni što su prepušteni sebi. Kako mora da su usamljeni - kao astronauti u svemiru koji plutaju po mraku, čak i bez one srebrnaste sajle koja ih povezuje sa bocom s kiseonikom i sa toplotom. Zanela se za trenutak u tu metaforičnu sliku i zamislila mali beli kombi u svemiru kako polako pluta među zvezdama, i sebe, Mmu Ramocve iz Prve damske detektivske agencije, sa glavom među kolenima povezanu tankom sajлом sa malim belim kombijem.

Zaustavila se u Frensistaunu da popije šolju čaja na terasi hotela koji je gledao na železničku prugu. Dizel-lokomotiva vukla je svoje vagone pune putnika sa severa i pištala; dotle su fini vozovi obloženi bakrom dopremljenim iz rudnika u Zambiji dokono stajali na sporednim kolosecima, a njihove mašinovođe su pričale sa staničnim kondukterima koji su se krili u senci drveća. Jedan pas, sa prebijenom nogom iscrpljen od vrućine otćopao je nekud. Neko radoznalo dete sa slinavim nosom izvirilo je iza stola da vidi Mmu Ramocve i pobeglo, kikoćući se, kad mu se ona osmehnula.

Sad je trebalo preći granicu i red se sporo pomerio ispred belog boksa u kome su carinici popunjavali jeftine formulare i udarali štambilje na pasoše i propusnice, istovremeno zvanični i smlavljeni od dosade. Kad je obavila te formalnosti, nastavila je poslednjim delom puta, prošla granitna brda koja su se gubila na plavom horizontu kroz vazduh koji je izgledao svežiji tamo gore od ove žestoke vrućine u Frensistaunu. Onda je stigla u Bulavajo, u grad prostranih ulica sa džakaranda drvećem i senovitim terasama. Imala je tu gde da odsedne; u kući kod prijatelja koji su s vremena na vreme dolazili kod nje u Gaboron, čekala je senovita soba sa hladnim poliranim crvenim patosom i slamnatim krovom koji je činio unutrašnju atmosferu svezom i tihom kao u pećini.

„Uvek mi je drago da te vidim“, relda joj je prijateljica. „Ali, zašto si došla?“

„Da pronađem nekog“, relda je Mma Ramocve.

„Ili, bolje rečeno da nekome pomognem da nekoga pronađe.“

„Ti govoriš u zagonetkama“, nasmejala se prijateljica.

„E, pa, da ti objasnim“, relda je Mma Ramocve.

„Ovde sam da zatvorim jedno poglavlje.“

Pronašla je bez ikakvih teškoća i hotel i nju.

Prijateljica Mme Ramocve okrenula je nekoliko telefona i dala joj ime i adresu hotela. Bila je to jedna stara zgrada u kolonijalnom stilu na putu za Matopos. Nije bilo jasno koja klijentela tu odseda, ali je hotel delovao održavano i negde iz pozadine se čula buka iz bara. Iznad ulaznih vrata bilo je sitnim belim slovima na crnoj pozadini napisano: Karla Smit, vlasnica sa dozvolom za točenje alkoholnih pića. To je bio kraj potrage, i kao što potraga često ume da se završi, i ova se završila na jednom ni po čemu istaknutom, običnom mestu; svejedno je bilo iznenađujuće što osoba za kojom je tragala stvarno postoji i što je tu.

„Ja sam Karla.“

Mma Ramocve je pogledala u ženu koja je sedela iza recepcije sa neurednom gomilom papira ispred sebe. Na zidu iza nje, zakačen iznad police, bio je godišnji kalendar sa danima obeleženim jarkim bojama; poklon od izdavača, u masivnoj Bodoni opremi: Štampa štamparska kompanija Matabeleland: Kud vi okom, mi štampamo skokom! Palo joj je na pamet da bi i ona mogla da odštampa kalendar za svoje klijente: Sumnjate? Pozovite Prvu damsku detektivsku agenciju. Vi na pragu, mi na tragu! Ne, ipak je to suviše blesavo. Zavapite, spašavamo! Ne. Ne osećaju se svi klijenti tako jadno. Mi pronalazimo rešenja! To je već bolje: ima neophodno dostojanstvo.

„Vi ste?“ upitala je žena pristojno, ali sa trunkom sumnjičavosti u glasu. Ona misli da sam ja došla da tržim posao, pomislila je Mma Ramocve, i oštri se da me odbije.

„Moje ime je Dragocena Ramocve“, rekla je. „Ja sam iz Gaborona. I nisam došla da tražim posao.“

žena se nasmejala. „Tako ih mnogo zbog toga dolazi“, rekla je. „Ovde vlada užasna nezaposlenost.“

Ljudi koji su završili najrazličitije kurseve očajnički tragaju za poslom. Za bilo čim. Radili bi bilo šta. Svake nedelje mi dođe deset, dvanaest ljudi; i još mnogo više pred kraj školske godine."

„Loše su okolnosti?"

Žena je uzdahnula. „Jesu, i takve su već neko vreme. Mnogo ljudi pati."

„Tako dakle", rekla je Mma Ramocve. „Mi imamo sreće dole u Bocvani. Nemamo takve muke."

Karla je klimnula zabrinuto glavom. „Znam.

živela sam tamo nekoliko godina ranije, ali sam čula da se ništa nije izmenilo. Zato imate sreće."

„Više volite staru Afriku?"

Karla je pogledala u nju zbunjeno. To je bilo političko pitanje i morala je da bude oprezna.

Progovorila je sporo, birajući reci. „Ne. Ne volim više kolonijalne dane. Naravno da ne. Ni svim belcima se nisu sviđali. Ja sam možda Južnoafrikanka, ali sam Južnu Afriku napustila bežeći od aparthejda. Zato sam otišla u Bocvanu."

Mma Ramocve nije imala nameru da je zbuni.

Njeno pitanje nije bilo ispitivačko, pa je pokušala da je umiri. „Nisam na to mislila." Rekla je. „Mislila sam na staru Afriku, kad je malo ljudi bilo bez posla. Ljudi su tada negde pripadali. Pripadali su svojim selima, porodicama. Imali su svoju zemlju za obradu. Sada je mnogo toga nestalo i ljudi imaju samo udžerice na kraju grada. Takvu Afriku ja ne volim."

Karla se opustila. „Da, ali ne možemo zaustaviti svet, zar ne? Afrika sada ima ove probleme. Moramo s njima da se suočimo."

Onda je nastupila tišina. Ova žena nije došla da priča o politici, pomislila je Karla, ni o istoriji Afrike.

Zašto je došla?

Mma Ramocve je pogledala u njene ruke i videla verenički prsten s malom svetlucavom tačkom. „Pre deset godina", počela je, „živeli ste tamo kod Molepololea, na onom mestu kojim je upravljao Burkhart Fišer. Bili ste tamo kad je Amerikanac po imenu Majki Kertin nestao pod misterioznim okolnostima."

Stala je. Karla ju je gledala ledeno.

„Ja nemam nikakve veze s policijom“, rekla je Mma Ramocve užurbano. „Nisam došla da vas ispitujem.“

Karlin izraz na licu bio je nepromenjen. „Zašto onda hoćete o tome da razgovarate? To se davno dogodilo. On je nestao. To je sve.“

„Nije“, relda je Mma Ramocve. „To nije sve o tome. Nema potrebe da vas pitam šta se desilo pošto tačno znam šta se tamo dogodilo. Vi i Osvald Ranta ste bili tamo, u toj kolibi kad se Majkl pojavio. Sakrili ste njegovo telo, jer se Osvald bojao da će policija njega optužiti da je ubio Majkla. To se desilo.“

Karla nije ništa rekla, ali je Mma Ramocve videla da su je njene reči šokirale. Doktor Ranta je rekao istinu, kao što je i pretpostavljala. Ova Karlina reakcija to potvrđuje.

„Niste vi ubili Majkla“, rekla je. „To s vama nema nikakve veze. Ali ste sakrili leš, što znači da njegova majka nije mogla da sazna šta mu se desilo. I to je bio loš postupak. Ali nije u tome stvar. Poenta je u tome da vi sada možete da učinite nešto da to ispravite. I to možete vrlo bezbedno da učinite. Bez ikakvog rizika po vas.“

Karlin glas se jedva čuo kao iz velike daljine.

„Šta mogu da učinim? Ne možemo da ga oživimo.“

„Možete da okončate majčino traganje.“ Rekla je.

„Sve što ona želi jeste da se oprostí od svog sina. Ljudi koji su nekog izgubili često su takvi. Pretpostavljam da nema želje za osvetom u njenom srcu; samo hoće da zna. To je sve.“

Karla je sela na stolicu i spustila pogled. „Ne znam... Osvald bi pobesneo ako bih ja progovorila o...“

Mma Ramocve je prekinula. „Osvald zna i slaže se.“

„Zašto joj onda on ne kaže?“ iznenada je Karla rekla besno. „On je to napravio. Ja sam lagala, samo njega da zaštitim.“

Mma Ramocve je klimnula glavom u znak razumevanja. „Da“, rekla je. „To je njegova greška, ali on nije dobar čovek. On ne može ništa toj ženi da pruži, niti bilo kome. Takvi ljudi ne znaju drugima ni da kažu da im je žao. Ali vi možete. Možete da se vidite s tom ženom i da joj kažete šta se desilo. Možete da je zamolite za oprostaj.“

Karla je zavrtela glavom. „Ne vidim zašto... posle svih ovih godina...“

Mma Ramocve je zaustavila. „Zato što ste majka njenog unučeta, zar ne? Zašto joj odričete to malo utehe? Ona sad nema više svog

sina. Ali tu je..."

„Dečak", rekla je Karla. „I on se zove Majki. Ima devet, uskoro puni deset godina."

Mma Ramocve se nasmešila. „Morate joj pokazati dete, Mma", rekla je. „I vi ste majka. Znaite šta to znači. Nemate razloga sada da to ne učinite. Osvald vam više ne može nauditi. On ne predstavlja pretnju."

Mma Ramocve je prišla tamo gde je Karla sedela sva smušena i nesigurna.

„Znaite da to morate da učinite", rekla joj je.

Uzela je njenu ruku nežno. Ruka je bila pegava od izloženosti suncu, vrućini i teškom radu.

„Učinićete to, hoćete li, Mma? Ona je spremna da dođe u Bocvanu. Doći će za dan ili dva, ako je pozovem. Možete li da odsustvujete odavde, makar na nekoliko dana?"

„Imam pomoćnicu", rekla je Karla. „Ona može da me zameni."

„A dečak? Majki? Zar neće i on biti srećan da se sretne sa svojom bakom?"

Karla je pogledala.

„Da, Mma Ramocve", rekla je. „Imate pravo."

Sledećeg dana se vratila u Gaboron i stigla je kasno noću. Roza, njena kućna pomoćnica, ostala je u kući da brine o deci koja su čvrsto spavala kad je Mma Ramocve stigla. Ušunjala se u njihove sobe da malo poslušna kako tiho dišu i da oseti slatki miris dečijeg sna. Onda se, iscrpljena od vožnje, strovalila u svoj krevet, još uvek vozeći u mislima, tako da su joj se oči kretale ispod teških kapaka.

Sledećeg dana je rano ujutru bila u kancelariji, ostavljajući decu Rozi na brigu. Mma Makuci je stigla čak pre nje i sedela je kucajući svoj izveštaj.

„Gospodine Lecenijane Badule", objavila je.

„Izveštavam vas o okončanju potrage."

Mma Ramocve je podigla obrvu. „Misala sam da hoćete da ja to razrešim?"

Mma Makuci je napućila usne. „Na početku nisam imala hrabrosti", relda je. „Ali onda je on juče naišao i ja sam s njim razgovarala. Da sam ga videla da dolazi, ja bih zaključala kancelariju i stavila znak da

je zatvoreno. Ali on je ušao pre nego što sam mogla bilo šta da učinim."

„I?" pokušala je da je ubrza Mma Ramocve.

„I onda sam mu rekla da ga žena vara."

„Šta je on rekao?"

„On se uzrujao. I rastužio se."

Mma Ramocve se osmehnula. „Ne čudi me", rekla je.

„Da, ali onda sam mu rekla da ne treba ništa da radi tim povodom, jer to njegova žena ne radi zbog sebe, nego zbog sina. Ona se spetljala s bogatim čovekom samo da bi sinu obezbedila dobro obrazovanje. Rekla sam da je ona bila vrlo nesebična u tome. Rekla sam da je najbolje da se stvari ostave ovakve kakve jesu."

Mma Ramocve je pogledala iznenađeno. „On je poverovao u to?" rekla je sumnjajući da je tako nešto moguće.

„Da", rekla je Mma Makuci. „Nije on neki sofisticiran muškarac. Izgledao je prilično zadovoljno."

„Ja sam zapanjena", rekla je Mma Ramocve.

„E, pa, tako vam je to ispalo", rekla je Mma Makuci. Ostao je srećan. I žena će i dalje da bude srećna. Dečak će steći obrazovanje. I ženin ljubavnik i žena od ženinog ljubavnika, i oni su srećni. To je dobar ishod."

Mma Ramocve nije bila u to ubeđena. U ovom ishodu postojala je krupna etička pukotina, ali da bi se ona definisala, moralo bi još mnogo da se promišlja.

Moraće o ovome da razgovara s Mmom Makuci ozbiljnije kad bude imala vremena. Šteta, pomislila je, što Kriminalistički magazin nema jednu rubriku samo za ovakve slučajeve. Mogla bi da im piše i traži savet povodom ovog delikatnog problema. Možda može, bez obzira na to, da se javi uredniku i da mu predloži da otvori jednu takvu rubriku; onda bi se ovaj magazin mnogo više čitao.

Sledilo je nekoliko mirnih dana bez klijenata, pa su mogle da se pozabave administracijom i da je dovedu u red. Mma Makuci je podmazala svoju pisaću mašinu i otišla da kupi novi čajnik za pravljenje biljnog čaja. Mma Ramocve je napisala pisma starim prijateljima i spremila račune za godišnji finansijski izveštaj. Nije zaradila mnogo novca, ali nije bila na gubitku, i bila je srećna i zadovoljna. To je bilo neuporedivo važnije nego da je imala neku

krupnu zaradu. Zapravo, mislila je, godišnji izveštaji bi trebalo da imaju rubriku sa naslovom Sreća, pored rubrike sa troškovima i izdacima. Tad bi broj u njenom izveštaju bio ogroman, pomislila je.

Ali to nije ništa prema sreći Andreje Kertin, koja je stigla tri dana kasnije i, kasno tog popodneva, u kancelariji Prve damske detektivske agencije, sreća majku svog unuka i samog unuka. Dok joj je Karla pričala šta se te noći tamo dogodilo, Mma Ramocve je izvela dečaka u šetnju i pokazala mu granitne stene brda Kgale i udaljene maglene oblake koje su pravili vodopadi. Dečak je bio lepo vaspitan, ozbiljan, interesovao se za kamenje i zastajao je da zagrebe stenje i sakupi kamenčiće.

„Ovo je kvarc“, rekao je, pokazujući joj beli kamenčić. „Ponekad možete da pronađete zlato u kvarcu.“

Ona je uzela kamen da ga pogleda. „Tebe baš zanima kamenje?“

„Želeo bih da postanem geolog“, rekao je ozbiljno. „Ima jedan geolog koji odseda ponekad u našem hotelu. On me uči sve o kamenju.“

Nasmešila se dajući mu za pravo. „To bi bio zanimljiv posao“, rekla je. „Kao i posao detektiva. Da se istražuje.“

Vratila mu je kvarcni kamenčić. Dok mu ga je pružala, on je primetio njen verenički prsten i zadržao za trenutak njenu ruku, promatrajući zlatni prsten i kamen koji se presijavao.

„Kubični cirkonijum“, rekao je. „Prave ih da liče na dijamante. Kao da su pravi.“

Kad su se njih dvoje vratili, Karla i Amerikanka su sedele jedna pored druge u spokojnoj, skoro radosnoj atmosferi i bilo je nečeg u izrazu lica starije žene što je Mmi Ramocve govorilo da je postignuto ono što je ona nameravala.

Popile su zajedno čaj, gledajući jedna u drugu.

Dečak je dao svojoj baki poklon, mineral staelit koji je sam oblikovao. Ona je uzela i poljubila dečaka kao što bi svaka baka uradila.

Mma Ramocve je imala poklon za Amerikanku, korpu koju je slučajno, po instinktu, kupila vraćajući se iz Bulavajoa, od neke žene koja je sedela pored puta za Frensistaun. Ta žena je bila očajna i Mma Ramocve, kojoj ni za šta nije trebala korpa, ipak ju je kupila,

samo da joj pomogne. To je bila tradicionalna korpa Bocvane sa reljefnom šarom.

„Ove kapljice ovde su suze“, relda je. „Žirafe poklanjaju svoje suze ženama i one ih onda upliću u korpe.“

Amerikanka je ljubazno primila korpu, onako kako se u Bocvani primaju pokloni - sa obe ispružene ruke. Kako su nepristojni oni ljudi koji jednom rukom uzimaju poklon, kao da ga grabe od onog ko im poklanja; ona je znala kako se to radi.

„Vrlo ste dobri, Mma“, relda je. „Ali zašto žirafe poklanjaju svoje suze?“

Mma Ramocve je slegla ramenima; nikada ranije nije o tome razmišljala. „Pretpostavljam da to znači da svi mi možemo nešto da darujemo“, rekla je. „Žirafa nema ništa drugo do svojih suza - pa poklanja njih.“

Da li je to stvarno značilo to? pitala se. I na trenutak je zamislila žirafu kako viri iz granja sa svojim šarenim telom skrivenim među lišćem, sa somotski mekim obrazima i očima punim suza; i pomislila je na svu lepotu Afrike, na sav smeh i svu ljubav.

Dečak je pogledao u korpu. „Je li to istina, Mma?“

Mma Ramocve se nasmešila.

„Nadam se“, rekla je.

O AUTORU

Aleksandar Mekol Smit je rođen u

Zimbabveu gde je započeo školovanje koje je nastavio u Škotskoj. Profesor je Medicinskog prava na Edinburškom

univerzitetu i član je brojnih nacionalnih i internacionalnih institucija koje se bave bioetikom. Njegovo delo obuhvata radove iz oblasti medicinskog i kriminalnog prava, filozofije, brojne knjige za decu, zbirke kratkih priča, romane.

Predavao je na različitim univerzitetima u Africi, uključujući i Univerzitet u Bocvani, u kojoj je jedno vreme i živeo. Oženjen je doktorkom iz Edinburga i ima dve ćerke.

Za vas: *BABAC*